

Quodam Carmine
alia Opuscula

Bervallies

06

7
~~T. I p. 317~~

~~II 86c.~~

Orationes et Car
mina Baroaldi.

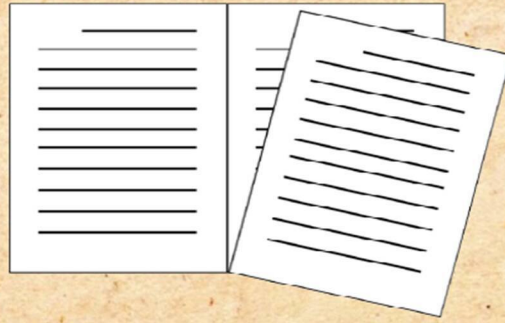

I. 206. f.

Inscript. cataly. libror. colleg. posn. s. J. 1641

8.

W woluminie kolejno współprawne sygnatury:

SD 10662 II

SD 10663 II

Inc. 64

SD 10664 II

SD 10665 II

Quoniam Carmine et
alia Opuscula Bernardi

התל שוב
עין של יער
בשרהסין

דף "

עני קודם

נולד היה

בתווי ש

לחם כ

חזה לו היה

תסרו יז

יעון חום

יוער הג

השבע ז

סיוער

ק שום

עלוח דנק

שוחלח

לשם

הקצום

לוח דנק

יו טעין

Orationes et
Carmina

1502

H. M88722
N. 4398708

דן חקת
סין' הל
הילכך
עיי
וליו היה
דיו מיוע
יוסור כתב
עין עיר וע
תחן לו כח
דעס לוגיו
ער ועמס
מירוח
דק דכ
מע סל
פודת וליו
וליו גור
ולא דבר
סס סהר
און חוון
לא עבר

7
T. I ~~p. 317~~

~~II 86c.~~

Orationes et Car
mina Baroaldi.

I. 206. 4.

Inscript. cataly. librorum collegii p. s. J. v. v.
1641

8.

~~118 A II~~

~~118 C II~~

~~234 271. II~~

~~1. 100. I~~

1188728
N. 439 8708

SD 10662 II

1934. 779

PHILIPPVS BEROALDVS MARTINO BOEMO
DISCIPVLO SVO.

OLLEGI Nuper oratiunculas nonnullas
uariis a me temporibus & argumentis cō-
cinatas: easq; te impulsore tradidi imp̃ssori
bus imprimendas: quæ fortassis tutius itra
chartaceam meā supelectilem delituisse
sicuti prius situ puluereo obrutæ delitescē-
bāt. Sed mos gerendus fuit tibi id a me pe-
titionibus prope quotidianis efflagitanti:
quem mei nois amantissimū meæq; quātu-
lacunq; est eruditionis studiosissimū cognoui. Et sane tu unus in
primis id facis quod faciendū doctissimi scriptores preceperunt:
ut preceptorem nō minus: q̃ ipsa studia ames: cumq; ad patris ui-
cem colas: qui & ipse animoꝝ parens merito nuncupari pōt. Nā
sicuti parentes filioꝝ corpora effigiāt. Ita preceptor discipulorū
mentes format: quæ res tanto preciosior uideri solet quanto ho-
mo interior homine est exteriore p̃stantior. Tu uero perge quo-
cepisti mi Martine iter scolasticos transmontanos probatissimæ
& litterarū studiis put facis uigilanter incūbe. Eni uero suauissimū
tui mores. Ingeniū specimen. Naturæ docilitas & auditas in ex-
aulta discendi spondent talem te futurum: ut quādocunq; i patri-
am repedare destinaueris domuitionemq; capescere: possis tecū
cum cultu nitoreq; italicorum genuino opulentiā quoq; littera-
rum in Boemiam reportare. Hic autem libellus ut opinor neq;
tibi neque tui similibus sordescet propter rerum quas continet
non iniocundam uarietatem. Vale & dilige doctorem.

Philippi Beroaldi Bononiensis oratio habita in enarra-
tione Georgici carminis atq; Tranquilli: qua laus rei rusticæ
continetur.

Rudentis litterarū professoris officiū est Viri prestatis-
simi Verba rebus quas tractaturus est accommodare
& orationē illis applicare scriptoribus quos est enarra-
turus. Vt scilicet talis sit prima oratio qualis est res: ex-
plicādaꝝ futura materia, Et quemadmodū ille ineprus dicit esse

precator qui a quam a libero uinum precatur a nymphis: ita posterus ille uideri potest enarrator: qui in principio suarum enarrationum uagatur extra propositum: & dum amphoram facere debet urceum format. Nec immerito uetus ille uituperatur orator qui cum diserte diceret & uolubilitate uerborum raperetur causam omnino non tangebat: unde prudens auditor & iudex bñ inquit & bene: sed quorsum istud tuum tam bene? Nos igitur ne ab officio boni professoris discederemus ea hodierno die dicere instituius quæ agricolationis Virgilio & historiæ scriptori tranquillo sint accomodata. Quæ dum a nobis explicatur Vos omnis queso ut benigne attenteq; audiatís: Nec inuiti sexquiho ram officio litteratorio impartiatís: Ea enim ut speramus audietís Quæ uoluptati nobis sit audiuisse Et utilitati meminisse. Vitarum hominũ traditæ sunt duæ. Rustica & Urbana. Quæ quæadmodũ loco distinctæ sunt: ita temporis interuallo separata. Longe enim antiquior rustica est Cum rura diu ante urbes inuentas homines coluerit: & immenso annorum numero agricolæ urbanis antecellũt. nec mirum Cum diuina natura dederit agros. ars humana edificauerit urbes: ipsam uero rusticam uitam eruditissimi bifariam diuiserunt uidelicet in pastoriam & agriculturam. Alia enim scientia coloni est: alia pastoris: neq; idẽ sunt pastio & agricolatio: Quæ ab exiguis profecta primordiis ad id dignitatis processit ut rustici urbanis preponeretur: Vt apud ueteres romanos rusticæ tribus laudatissimæ iudicarentur: Urbanæ uero ignominiosæ. Et apud antiquos grecos illusterrimus quisq; pastor erat ex quo alios greco uocabulo polyarnas: alios polymelas: alios polybutas uocitarunt a multitudine uidelicet agnorum: ouis: ac bouum: Romani cum uirum bonum laudabant eũ bonũ agricolã bonũq; colonum appellabant. Amplissime. n. laudari existimabatur qui ita laudabatur. In tãto deniq; honore: itaq; estimatiõe apud priscos fuit rusticatio ut imperatores romanos nõ puderet manibus triũphalibus colere agros: Tractare semina. Disponere arbusta: & eadẽ diligetia metiri arua qua castra & eadem cura exercere ligones: & sarcula qua gladios & pila: Ipsi proceres urbis in agris morabantur. Et ut inquit elegiarum scriptor Centum illi in prato sepe senatus erat. Et cum consilium publicum desiderabatur a uillis accersebantur

In senatū ex quo uiatoribus nomē est inditū senatores ducesq; in urbem accersentibus: Aranti Cincinato uiator attulit dictaturā, Serranū inuenere serentē oblati honores Portius Cato ille Censorius & omnium bonarū artium magister agrī colēdi studiosissimus fuit: & uillaticis uoluptatibus in primis oblectabatur. Inter exter nos quoq; Abdolomino agrum colētī regimen tyriorum ultro traditū ē: & ultro oblata sunt regiæ maiestatis insignia. Preterea nobilissimarū familiarū non aliunde cognomēta sunt q̄ a rebus rusticanis. Nā Fabii. Lētuli. Cicerones a leguminibus quæ qsq; optime ferebat cognomiari sunt: Pisones a pinsendo nūcupati. Multa quoq; nomina habemus ueterum Romanorū partim a maiore: partim a minore pecore deducta. Nā iunios bubulcos. Statilios tauros. Pōponios uitulos cognominarūt. Et Porcii Cato nes: & Annii capræ inde dicūtur. Quinetiā Italiā nūcupationē traxisse a uitulis quos græci antiqui italos uocabant. Et Romanorum populum a pascoribus esse ortum nemo non nouit: huc adde q̄ ex agricolis gignūtur milites strenuissimi: & optimi Tyrōnes ex robusta rusticorū iuuetute diligebant. Firmiora etenim salubrioraq; sūt corpora eorū, qui sub dio artus roborāt: forisq; uersant: q̄ qui in urbibus intra cōsepta umbrosa desides cōstant. Et hinc me hercules est q̄ græci romanique Templescula pio me dicinæ deo extra urbes edificabant. Quia uidelicet credebant fidelius constantiusq; illos ualituros qui in agris q̄ qui in ciuitatibus habitarent: hinc illa uetere romanorum mascula proles agrestibus operibus exercitata & subdialibus durata laboribus belli eos tumultus martiasq; exercitationes facile sustinuit & aduersus hesternos hostes semper uictrix semper inuicta surrexit. Enim uero tempora illi ita partiebantur. Ut nonis tantum diebus res urbanas reuiscerent reliquis septem diebus res rusticas exercerēt. Vnde & nondinarum conuentus constituti. Preterea cum mercatorum questus sit periculosus & calamitosus cū feneratorum in honestus & dedecorosus. Cum opificum sordidus & illiberalis. Sola ē agricultura ex qua questus stabilissimus honestissimusq; cōsequitur minimeq; inuidiosus: Quā Aristoteles i oeconomico potissimā secundū naturā possessionū eē cōmemorat: i qua catōis oraculū uitæ q̄stuosissimā iudicauit scropha uero pratis primatū bonitatis dedit: a quo antiqui prata parata noiauerūt. Hic locupletes

appellati loci hoc est agri pleni. Et ipsa pecunia ipsūq; peculid a
pecore nomen sortiuntur: quod in rusticatione questuosissimū est
Quod unū diuitiarum genus apud ueteres usurpabatur. Extāt
tamen auctores inclitissimi qui autumant pecuniam a nota pecu
dis eē appellatam: qua signatus fuit ex ære nūmus a Seruio Tul
lio rege romanorum. Theseum quoq; apud grecos memoriae p
ditum est signasse nūmum bouis nota ut ira ad agricolatiōem at
ticos prouocaret. Vnde hecatonboon quod est centum numorū
& decaboon quod est decem appellant ab eo nummo in quo effi
gies bouis erat insculpta. Quin etiā luculentissimi scriptores for
tunatiore beatiorēq; rusticorū uitam q̄ urbicorum esse dixerūt
& olim Delphicus Appollo Aglaum prophodium dixit esse feli
cissimum: Qui paruum quidem prediolum colebat sed annuis
uictibus large sufficiens. Ex quo nunq̄ egressus ferebatur. Et Dio
clicianus imperator imperio imperatoriāq; purpura depositis fe
stinabundus se contulit ad Tranquilatē rei rusticæ quietissimā
Illicq; in ocio beatissimo cōsuevit. Et Atalus Rex omīssa regni
administratiōe hortos fodere cepit & gramina seminare. Vnde
non minus uere q̄ eleganter scripsit Mantuanus Homerus
O Fortunatos nimium sua si bona norint.
Agricolas. Quibus ipsa procul discordibus armis.
Fundit humo uictum facilem iustissima tellus.
Idem secundum literatam uitam qua nihil ē excellentius nihilq;
amabilius: Exoptat uitam rusticā scribens facundissime
Rura mihi & rigui placeant in ualibus amnes.
Flumina amem siluasq; iglorius: Et ab Oratio decētissime dictū ē
Beatus ille qui procul negotiis
Vt prisca gens mortalium.
Paterna rura bobus exercet suis
Solutus omni fenore. Lucretius quoq; de uita rustica loquēs ait
Tum loca tum sermo tum dulces eē chachini
Consueuerāt. Agrestis enim tum musa uigebat. Et ab eodē oia
agricolarum dia hoc est generosa nuncupātur. Merito igitur de
agricultura tam honorata tā laudata tamq; frugifera non solum
priuati scriptores pcepta tradiderunt: Verū etiā reges opera pre
tū se facturos exultimarūt si de re rustica libros cōdidissent. Nec
talē scripturandi prouinciā maiestati regiæ indecorā esse credides

runt Siquidem Hiero. Attalus philometor: & Archelaus Reges
Xenophon & Mago duces de rusticis rebus diligētissime perſcri-
pſerunt. Complures uero minori fortuna: nō minori cura apud
græcos negotium illud ſcriptis prodiderunt. Apud latinos autē
M. Cato: q̄ dictus ē optimus orator: optimus Senator: optimus
Imperator Agricolationē Ciuitate romana donauit: & eam lo-
qui latine primus iſtituit. Cuius liber extat eruditissime conſcri-
ptus & propter uetustatem adorandus: poſt hunc duo Saſernae
pater & filius deinde Tremellius ſcropha. Cor. Celfus Iulius atti-
cus. Iulius grecinus & Iulius hyginus: & gargilius Martialis hāc
materiam proſequuti ſunt. Quorū uolumina calamitate tempo-
rum & incuria mortalium deperdita deſiderātur. Ex his uero qui
legunt Terentius Varro rē rutiā expoliuit. Plinius cōpoſitiſſi-
ma breuitate uenustaui. Palladius decētīſſimo ordine diſtinxit.
Columella autem tanq̄ rutiātionis parens eam diligētius eru-
diuit: & totū diſciplinæ corpus luculentis uoluminibus com-
plexus eſt. Sed nos maxime omnīū Virgilium Maronē ueneremur
Qui quaſi canō fuit poſterioribus ſcriptoribus agriculturæ pre-
cepta petētibus ab eo uelut a lege quadam. Quo uero Columel-
la precipue ē uſus archetypo: qui carminē rem rutiā fecit elo-
quentē. Eamq̄ unus omnīū maxime illuſtraui: qui tanto maio-
re eſt heſiodo aſcreo in hoc ſcribendi genere apud græcos preſtā-
tiſſimo: quanto Mantua maior eſt aſcra. Laudationibus Maro-
nis in preſentia ſuperſedebimus: cū illius tanta ſit gloria ut nulli-
us laude creſcat: nullius uituperatione minuatur. Hoc unum obi-
ter dixiſſe contenti ſimus Virgiliū tantū inter latinos poetas oēs
excellere quantū inter minores ſtellas luna ſplendescit. Cui non
fauor principū nomē conciliauit. Sed ingenū diuinū eximāq̄
uirtutes fauorē principū & populi comparuerunt. Qui hoc ſo-
lus aſſecutus eſt: ut appellatione poetæ Virgilius apud latinos in-
telligatur. Sicuti apud græcos Homerus ſicut nūcupatione urbis
Roma ſignificatur. Eſt enim poeta haud dubie incōparabilis: &
quē ceteri oēs lōgo interuallo ſubſequātur: ut ueriſſime ſcripſit
Quintilianus: & olim populus romanus auditis in theatro Vir-
giliū uerſibus ſurrexit uniuerſus: & preſentē ſpectātēq̄ poetā tanq̄
alterum anguſtum ē ueneratus. Hic eſt ille quem omnes ſcripto-
res certatim extollunt. de quo Alcinius poeta ſic ſcribit.

De numero uatum si quis seponat homerum
Longe erit a primo quisq; secundus erit
Et si post primum Maro seponatur homerum.
Longe erit a primo quisq; secundus erit.
Hunc etiam duo in lingua uernacula excellētissimi poetæ Frāci
scus petrarcha & Dantes florētinus sūmis laudibus decorarunt.
Cōsensus eruditorum ē nullū latinorū poetarū. P. Virgilio esse
cōparandū nedum æqparandū. Qui a lactatio nostroz primus
a Seneca Vates maximus. ab Augustino poetarū oīum pclarissī
mus & optimus appellat: Quē Alexāder romanus impator Pla
tonē poetarum nūcupabat. Enarrabimus itaq; cōsultissimū rei
rusticæ illustratorē. Et diis bene iuuātibz Virgiliana georgica
auspicābimur. in qbus tā emūctus tā eloquēs: tā eruditus ē: tā de
niq; absolutus cōsumatusq;. Vt nō pauci igenio doctrinæq; psta
tes: Georgicū maronis carmē æ neidi illi diuinæ antepone re nō
uereātur. Ego uero ut hoc diiudicare non ausim: ita illud affirma
re nō dubitē i georgicis Maronianis tātā eē rerū uerborq; copī
am tantā multiformis doctrinæ cognitionē: quantā i paucissimis
scriptoribus nouisse memineri. Enarratio huius poematis cōple
ctetur enarrationē Columellæ. Catonis. Varronis: atq; palladii
multa quoq; plinianæ eruditōis cū Virgiliano carmīe enodabī
mus: quæ pphanum uulgus ignorat. Eidē etiā lectiōi multa iurī
cōsultorū accomodābimus: apud quos tituli sunt rez rusticarū ut
de fundo instructo. de seruitutibus p̄diorū. finīū regēdorum: de
aqua quotidiana & estiuā: de fōte: de riuis: & multa id genus: in
terlegendū obseruābimus: q̄ curiosi lectores Georgicorū fuerint
diuus Augusti. diuusq; Hierony. q̄ sepīusculē istius poematis cō
tāt testimoniū: & in primis Hieronymus i epistola ad rusticū mo
nachū Versus illos decēter usurpat. Ecce sup̄cilio diuosi tramitis
undā elicit: quorū pulcherrimorū uersuū spectatores eē admone
mur in decretis. Di. nouissima de cōsecratiōe. Lectiōi maroniæ
copulata erit lectiō suetonii trāquilli scriptoris cādidiissimi. Cui
cōsensu eruditorū dat palma i uitis impatorū scriptitadis. Et quē
admodū Virgiliū rei rusticæ scriptores exēplar hnt. Ita Suetō
niū tāquā ducē posterī sequuti sūt i hoc genere scribēdi. Vñ Iuli
us capitolinus p̄fitef se illo modo & ordie scribere uelle de impa
toribus: quo Suetonius trāquillus scriptitauit. Et diuus Hierōy

mus scriptorum ecclesiasticorum Catalogū texēs ducē segtur tran-
gllū: & eius uolumē de grāmaticis & rethoribus uenustissime cō-
scriptū habet Archetypō. Idē a flauio uopisco scriptor emēdatif-
simus & cādīssimus appellatur: cui dicit familiare fuisse amare
breuitatē. Erit opæprecium ī trāquillo tāquā ī lucidissimo specu-
lo cōtēplari: qui mores: quæ studia fuerit uirorum maximorum
Quorum cognita uita sentētiā illam platonis uerissimā esse cōs-
probat. præclara ingenia: Quēadmodū uirtutes maximas ita
uita quoq; maxima producere solere: & quod nos quærimur id
maiores nostros questos esse: uidelicet illo prisco seculo euerfos
fuisse bonos mores: regnasse nequitia: & ex impatoribus plures
extitisse flagitiis maculosos q̄ uirtutibus decoratos: ois hiltoria
iocunda cognitio ē & ferme oēs historyci fauorabiles: sed tanto
fauorabiliores illi censendi sunt: quanto dignioribus sunt accōs-
modati: principibus autē accōmodatissimi sūt libri de uita & mo-
ribus principum cōcinnati. Qualis est Suetonius. Vnde capiāt
exempla quæ imitentur: Et quæ uitāda sunt: Vitare condiscant.
Hinc est q̄ Demetrius phalereus Ptolomeum regem monere so-
lebat ut libros de impio regnoq; cōpositos lectitaret: in illis enī
scripta documenta cōtineri: quæ amici monere nō audeāt. Et Sci-
pio africanus laudat q̄ pædiā Cyri a Xenophonte elegāter ma-
gis q̄ fideliter scriptā nunq̄ dimittebat e manibus. Quā Cicero
cum imperator esset totam legendo cōtriuūt hoc duces: hoc prin-
cipes maxime decet: hoc a sūmatibus uiris fieri debet in legendo
tranquillo: quod Africanus: quod Cicero in Xenophōre factita-
runt. Nos uero faciamus id quod Ciprianus: qui absq; Tertulia-
ni lectione nullam diē preterire pmisit: qui crebro dicere solebat
Da magistrum uidelicet Tertulianū significās. Nullū nos quoq;
diem sine tranquillī lectione pretereamus. Et sicut Archefilas an-
tequā iret dormitum & mane cum surgeret ibat ad Homerum le-
ctitandum dicens se pergere ad Amasium: ita nos & matutino &
uespertino tempore ad Tranquilli lectionem perinde ac dulcis
Amasii accedamus: & in eo ueterum imperatorum uitam mores
gesta contemplemur: ne pueri semp eē iudicemur. Nāq; nescire
quid antequā natus sis acciderit idē semp esse puerum. Erit me-
dius fidius Tranquilli lectio plena iocunditatis plenaq; eruditio
nis: sed eruditionis neq; protritæ neq; triuialis in qua hoīes alio

quā eruditi allucinantur. Quæ recōdita ē & clausa i litterarū in
 ceriore sacrario. In cuius uestibulo herēt hoies male litterati. Sed
 quid ego tā multa de Virgilio Trāquilloq; cōmemoro: quorū
 eruditio eruditissima: & facundia facundissima per se patet & ma
 nifestaria ē. Ego uero omni studio omniq; diligētia elaborabo:
 & omnibus uiribus neruisq; contēdam: i plicita explicare: nodos
 fa enodare: & abstrusa recludere. In summa pro uirili parte cōni
 tar: ut nulli auditorū enarratiōes nostræ sint futuræ infructuosæ
 ut nullus gimnasii nostri cultor assiduus merito dicere possit se
 operam & impensam sub magistro penitendo perdidisse. Sed iā
 tempus ē canere receptui. Et uela orationis meditata complicare
 ut deinceps extemporalis eloquutio oram soluat: & per a quor
 patentissimū minime cūctabūda discurrat. Cuius merces icōposi
 ta non minus futuræ sint frugifera atq; iocūda: q̄ oratiōis cōpo
 sitissimæ fuerūt. Vos queso ut quēadmodū iā quæ diximus atēte
 audiūstis: ita quæ dicturi sumus attente audire uelit. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in principio enarrationis
 Propertii continens laudes amoris.

Ocrates ille sōs philosophorū uiri clarissimi. Cuius
 luculētis dissertatiōibus libri platonis sūt refertissimi
 qdā oli orōe amorē uitupaturus ob uerecūdiā pallio
 caput opuit. Idē mox eiusdē laudatiōē p palinodiā
 hoc ē cōtrariū cātū celebraturus id apto atq; reuelato capite facti
 tauit. Nos quoq; i pntiæ amorē laudaturi Socratis exēplo non
 obuoluto capite dicemus: sed apto nō pudibūdi tergiuersātesue
 Sed seq̄strato pudore alacres deū illū laudabimus: q̄ unns & maxī
 me laudādus ē & maxie laudabilis: poetarūq; amasios atq; poesim
 amatoriā docebimus et grauissimis p̄fessoribus cōuenire digna
 q̄ eē id genus poemata: Quæ i gymnasio litteratiōio publica p
 fessione palam explicentur. Nouissimo loco perorabimus ea ad
 hibita peroratione: Quæ neque auribus uostris iniocunda neq;
 mētibus infructuosa futura sit. Quæ singula dū a nobis sūmatim
 ptractant. Vos quæso me sicuti facere cōsueuistis benigne attēte
 q̄ audiatis. Magnus deus ē amor & apud deos & hoiesq; miran
 dus ut philosophorū sapiētissimi dixerunt & ob originē antiq̄s
 mā i p̄mis honorādus: siq̄dē Hesiodus cecinīt post illud primor
 diale chaos repere terrā atq; amorem simul extitisse: & ut inquit

*Sequestrato
 pudore*

elegāter pmenides. Ante deos oēs primū generauit amorē. Vnde ab Orpheo Quē diuus Augustinus inter theologos priscos annumerat cognominatus ē phanes ab eo q̄ ex chao primus apparuit plures amōres sicuti ueneres fabulosa fixit at̄q̄tas. Quos luculenti scriptores posteritātī cōmendarūt. Nos uero omīssis reliquis amorē illū celebremus: quī a platone diuinitus memorat. Quī uirtutes amatoribus suis conciliat. Quī nos diis amicos facit. Nos a platonica disciplina ne digito quidē: ut dicī. trāsuerſo recedentes laudemus amorē put laudari meretur: dicamusque eū eē celestēs: beneficū: pacificū: pulcherimū: quī mortalibus maxī morū bonorū causa ē quī pacē largitur hoībus. Quī uētis requiem: quī mari tranquillitatē: q̄ elemēta societate cōglutinat: q̄ cūctas animantes familiaritate conciliat: beniuolētiā largitor: maliuolētiā exterminator. Et quēadmodū coniungi non pōt amari tudo cum dulcedine: caligo cū lumine: pluuia cum serenitate: pugna cum pace: cum fecunditate sterilitas: cum tranquillitate tempestas: ita cū amore odium. Inuidia: liuor: maliuolētiā copulari non possunt: & quēadmodum radius a sole: calor ab igne: rigor a glacie: candor a nīue nequeūt separari: ita ab amore diuelli nō possunt beniuolētiā: societas: necessitudo: cōcordia. hic ē enim amabilissimus: amicitia: nodus princepsq̄ ad beniuolētiā cōglutinandam unde ab amore amicitiam nuucupatam eē sapientes tradiderunt. Quod ē in nauigio gubernator: quod in ciuitate magistratus: quod in mundo sol: hoc inter mortales ē amor. Nauigium sine gubernatore labascit: ciuitas sine magistratu periclitat: mundus sine sole tenebrosus efficit: & mortaliū uita sine amore uitalis non ē. Tolle ex hoībus amorē: solē e mundo sustulisse uideberis: huc adde q̄ hic deus a nobis omnem rusticitatē amolitur: omnis elegātiā omniumq̄ mundiciarum pater ē. Vnde uenuste plautinus senex. Amorem deū appellat munditiantē eumq̄ nitidis nitoribus ait añcellere. Da mihi hoīem efferū: atq̄ truculentū: hunc amor euestigio mollem reddet & mansuetū. Da rudem & rusticanum. statim ab amore fiet ingeniosus & urbanus. Da incultum ab amore cultissimus efficietur. Deniq̄ torpor oīs. segnities omnis: somnus lethargicus: marcor: squalor: incuria ex amoris contubernio eliminantur: in quo industria: nauitas: uigilantia: solertia: cultus nitor cōmorant. At qui amoris accusator

c. simili.
 labor
 (int. rego)

quid tantopere inquit hūc deum laudas & extollis? Q uī multos
mortalium dementes fecit quī multos a semita uirtutum i uiam
uitiorum decliuem precipitauit. Q uī multis exitium cōcinauit.
huic ego tam seuerō obiurgatori: tamq; aspero amoris crimina
tori ita breuissime respondeo. Non ē ita amoris culpa sed homi
num qui amare nescierunt. Sicut enim est quidam modus in res
bus: sunt quidam prescripti fines: quos ultra progredi nephas ē
ita in amore est quaedam mediocritas adhibenda. Philosopho
rum sententia est moderatas esse uirtutes: excedentes modum
atq; mensurā inter uitia reputari. Vnde ab uno de septem sapien
tibus dictum est.

quod latine
significat ne quid nimis: cui astipulat oratiana illa sententia. Vir
tus ē medium uitiorum & utriq; redactum. Hic modus: hec men
sura: hoc temperamentum: quod uirtutibus adhibetur: in amore
quoque adhibeatur: & procul erit omnis de amore conquestio.
Nam ut inquit eleganter & uere Plautinus seruus Bonum ē pau
xillum amare sane. Insane non bonum ē. Quid nonne hoc idē
precepit diuini dogmatis doctor apostolus precipiens in nobis
ordinatam esse debere caritatem? Quā i multis ut inquit Orige
nes inordinata conspicitur. Vocabulo autem caritatis amorē in
canonicis scripturis appellari Hieronymus Augustinusq; notifi
cant: preterea non laudes canimus amoris illius uulgaris atq; cō
munis: qui pecuniis beluinisq; libidinibus dominat. Sed illius
precones existimus qui celestis ē: quem graeci Eros appellānt:
a quo existimat Plato in cratyllo heroum nomē deriuari: quāuis
Augustinus & Martianus capella etymon hoc ē interpretamē
tum nominis heroum aliunde deducant. Et cum nihil aliud sit
amor sicuti doctissimi philosophorum diffiniēūt q̄ fruēde pul
chritudinis desiderium: illum non amorē laudamus: celebramus
extollimus: qui pulcherimus ē qui ex pulchrorum desiderio na
tus: pulcherima plura mortalibus cūctis ipartit. Non ne artes ut
reliqua omniitamus ab hoc quasi quodam fonte fluxerunt? Nō
ne hic omnium inuentionū auctor ē & ppagator: medendi nāq;
& diuinandi & sagittas ab arcu excutiēdi disciplinā amore duce
inuenit Apollo: texendi artificium Minerua: fabricam arariam
Vulcāus: mēsuras & pōdera Phedō: litteras Mercurius leges Ce
res: quā ob hoc a graecis thesmophora idest legifera nominatur.

Deniq; omnes qui ut inq; Maro p. artes iuuentas uitā excoluerūt
Amore impulso atq; auctore cōmenti sunt nouas inuentiones
Non. n. talia inuenissent nisi talia adamassent. Omitto quod per
amoris beneficium aialia cūcta progenerantur i terris: Non ne ea
quæ inanīmata dicunt amare quodā modo existimant hinc Ma
gnes ferrum trahit. Succinū paleas. cecias nubes. & ut inquit Em
pedocles. Arida terra amat imbres. Et nemo nō ut inquit Hiero
nymus aliquid amat. Deniq; amore cōstant omnia augescūt flo
rescūt propagantur. Et ut auctor ē Aristoteles in ethicis id cuique
uoluptati ē. Cuius dicitur amator: & iocundissimum ē re amata
potiri. Igitur amorem colamus amorē meritis preconis extolla
mus: a cuius sacrario procul abscedat prophanum uulgus hoc ē
homines inuidi atq; maliuoli. Sicut. n. nō conuenit mēdacio lau
dare ueritatem: pauori fortitudinem: uitio uirtutem ita maliuos
lo amoris cultura non cōuenit. Quipotius qui maliuolus ē is co
lat atq; sectet deū amorī cōtrariū. Quē prisci Anterota quasi cō
tra erota hoc ē cōtra amorē eregione collocatū nūcupauerūt Ces
terū cū ille qui deū colit amet & sacerdotes: Nos qui amoris cultores
esse uolumus diligamus illius sacerdotes q pfecto sūt poetæ
amasi atq; elegiographi: quorū lepidiora poemata nō sunt asp
nanda neque p argumēto ipudiciæ sunt habenda & Quis uetus
uerbū sit talem esse hominū uitā qualis sit oratio: tamē poeris lu
dere uersiculis amatoris & lasciui re pmittit. Nā ut inq; Catullus
Castū esse decet pium: poetam

Ipsū uersiculos nihil necesse est

Qui tum denique habent salem & leporem

Si sunt molliculi: ac parum pudici: Quod autē amatoria scripta
nullū prebeant specimen morū nullūque sint uitæ turpis inditiū
testat Adrianus impator: q Voconii poetæ tumulū uersibus ex
ornans ita scripsit. Lasciuus uersu mente pudicus eras: & ab ouis
dio decenter & uere dictum ē.

Crede mihi mores distant a carmine nostro.

Vita uerecūda ē: musa iocosa mihi. Ouidio subscribit festiuissi
mus poeta epigrāmaticus de se ipso scribens. Lasciua est nobis
pagina Vita proba ē. Quid aut poetarū exēpla cōmemoro? cū
seuerissimi sanctissimi que philosophorū ludicros amatoriosque
uersiculos cōscripserint: q tanto sanctiores existimantur quanto

apertiores: tanto pudicitius compositi: quanto simplicius promul-
gati. Denique audite uel unicū dei philosophorū Platonis exēplū
quī uersiculis huiusmodi amores suos non erubuit profiteri lati-
ne ita possumus interpretari Suauia dans Agatoni:

Animam ipse in labra tenebam. Egra etenim properans tanquā
abitura fuit. Ex his ne queso uersiculis parum pudicis platonem
impudicum existimabimus: platonisq; mores ifamabimus? q̄ tā-
tum abfuit ab impudicia: quantum uersiculi a pudicitia. Cuius pla
uira tanto probatior fuit quanto musa lasciuior. Ne lōgum faciā

si scripta omnia: quibus amores resq; amatoriae continētur sunt
cum suis scriptoribus repudiāda: Repudiētur canonicæ scriptu-
ræ hoc ē instrumenti ueteris luculenta illa uolumina: quibus ni-
hil sacratius: nihil religiosius: nihil mysticū magis existimatur. li-
ber Geneseos abiiciatur: quoniā in eo amores Iacob & Rachae-
lis: Concubitus sichen cū dina uiolentus: stuprum Iudæ cū nu-
ru Thamar referuntur. nemo librum numeroꝝ summat in ma-
nibus: quoniā israelitici populi fornicationes cū filiabus moa-
bitarum in eo perscribūtur. Caue legas Iudicum uolumē. Conti-
net enim Sansonis robustissimi mollissimos cum puella Dalida
complexus. librum Hester ne tangito: docebit enim te quemad-
modum Assuerus rex amorem amore sicuti clauū clauo trudere
conatur: & ad impatientiam amoris leniēdam per singulas pene
noctes nouas puellas deuirginat efficiēs ex uirginibus mulieres.
libros regum tanquam nephādos explodito: quibus Dauidis &
Berſabes adulteria: eiusdem senescētis cū adolescentula sunamite
cōplexus: Ammoni cū sorore Thamar incestus ifandus Solomo-
nis cū Reginis cōcubinisq; innumerabilibus fatuæ amatiōes com-
memorant. Et ut semel finia ipsū cāticū cāticorū tāq; sirenos cātus
obturata aure transito: Cū meros amores meramq; ipudiciā ni-
si mystyce itelligamus resonare uideat. Ideoq; apud hebreos ob-
seruabatur: ne quis adolescentulus libellū illū teneret i manibus
ne quis puer illius lectiōe oblectaret. Igitur cū sacris uoluminib;
bus amatorias res cōtineri: eaq; nō magis a prophanis q̄ religio-
sis hominibus quotidie legi quotidie in templis non clā sed pas-
sam decātari uideamus: Tandem fateamur licere poemata lasciuia
etia scribi: & scripta lectitari citra omnē criminationē. Et nos ne-
mine ut speramus improbate enarrabimus Amasii poetæ Properi.

etiam amatoriu uenulluq; poema Quo nihil in hoc genere existi-
mo fieri posse perfectius de cuius eruditione excellenti elegantis-
simoq; splendore in presentia tacebimus: cu iam receptui canedu
sit & quia multa scitu digna a nobis perscripta sunt in nostris co-
mentariis: quorum lectio studiosis erit ut confidimus frugifera: &
a nemine no bono ingenuoq; lectore probabuntur Cum Pro-
peratio pariter progredietur dimidiatus Suetonius: ut luculentissi-
mo scriptori extremam manu iponamus. ad cuius lectione ne illo-
ris (ut aiunt) pedibus accedamus more nostro. Isagogica quedam
hoc e introductoria premittimus. Quae usui nobis sit audiuisse
& uoluptati meminisse Vos ut facitis libenter audite: atq; animu
aduertite Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Titi Liuii ac
Siliu italici continens historiae laudationem.

Efficiu e boni professoris uiri pstantissimi id uelle p-
fiteri quod auditoribus utilitate cu uoluptate maxia
allaturum sit: quod scolasticorum auribus satisfactoriu
quod temporibus sit futurum accomodatum. hoc ego
semper omni studio ac diligentia supioribus annis efficere con-
tendi: & in presentiaru effecturu me ee cōfido: cum duos celeberr-
rimi nois scriptores ex oibus delegerim: quos in hoc angustissis-
simo gymnasio psterer: quorum lectio & pdesse & delectare pluri-
mum possit atq; his teporibus sit futura maxime cōueniens. Nam
cum omniu disciplinarum cognitio utilis ac iocunda mortalibus
sit: historiae cognitionem medius fidus utilissimam iocundissimamq;
q; ee cōseo: ex quo cu multum omnibus scriptoribus debeamus: &
q non solum sibi sed etiam posteris uixisse creduntur: plurimu p-
fecto historicis debere nos non possumus inficiari: quorum labo-
re ac industria effectum e ut omnium a tatum: omnium gentiu
omnium populorum res gestae: omnia preclara facinora scirent
a nobis: intelligerentur: cognoscerentur: ut cuncta cunctoru illu-
strissimoru uiro- rum dicta: facta ue memoratu digna cotueri edi-
scere recordari liceret: qua quidem re nihil pulchrius: nihil iocun-
dus: nihil magnificentius excogitari posse cotenderim. Etenim ut
a Cicerone scriptum e diuinitus nihil earum reru scire quae an-
teq nascereris factae sint hoc est semper ee puerum. Cognoscere
uero res gestas memoriae ueteris: ordinem tenere antiquitatis

exemplorūq; omniū habere notiā decorum laudabile ac prope
diuinum ē. Senibus ideo maior auctoritas ē: quoniam ob lon-
gam aetatem plurimas res nosse ac uidisse creduntur: at hoc iuue-
nibus cognitio hystoriarum prestat: ut etiam preteritis seculis ui-
xisse uideantur: & illi me hercle adolescentes qui hystorias habe-
ant ad manū & exempla illustriū uirorum in prōptu tanto senis-
bus sunt antepponendi. quanto plura negocia complectitur histo-
ria multorum seculorum: q̄ faciat hominis uita lōgissima. huc ad-
de quod qui bonus orator esse concupiscit in primis abūdare de-
ber exemplorū copia & nosse quā plurima. Nā cum sit hystoria tes-
tis temporū: lux ueritatis: magistra uitae: nuncia uetustatis: nihil
ambigitur quin orator optimus esse non possit nisi fuerit antiq̄
tatis exemplorumq; cognitione instructissimus: nisi hystorias p-
inde ac ungues suos habuerit exploratissimas: quoniam (ut in-
quit) Quintilianus hystoria alere potest orationē moli quodā
ac iocundo succo. Est preterea opere precium in uoluminibus hy-
storiarum omnis exempli documēta uelut in illustri monumen-
to posita intueri: unde quae imitanda sint depromere ac nobis p-
ponere ad imitandum aut fugienda fugere possimus: pulchrum
est ut inquit uerissime Diodorus ex aliorum erratis in melius in-
stituere uitam nostram & quid appetendum fugiendumue sit ex
aliorum exemplis posse cognoscere. Vnde haud immerito De-
metrius phalereus Ptolomeum regem subinde admonebat ut li-
bros lestitaret: quoniam quae amici non audent principibus de-
monstrare ea omnia in libris scripta reperiuntur: hoc ē in cogni-
tione rerum salubre atq; frugiferum scire quibus artibus: qua dis-
ciplina: quibus moribus maxima imperia orta sint: Maximū im-
peratores nomen sibi immortale pepererint. Et e contrario qua
uitioꝝ labe infecta amplissima regna corruerint: & ex summo in-
imū precipitauerint: ad summam hystoria ad id quod honestū
ē capeffendum inflāmat. Detestatur uicia: probos extollens: im-
probos deprimēs: hystoria (ut inquit) uerissime Victruius p se
tenent lectores cum habeant nouarū rerum uarias expectatiōes.
Vtinam nobis deus eā ingenii memoriaq; diuinā uim cōdonas-
set: qua Porcius latro declamator egregius fuerat decoratus: qui
cum omnes hystorias unus omnium notissimas haberet: iubebat
aliquem ducem nominari: & uestigio eius omnia acta cursim di-

ligenterq; cōmemorabat. Ceterum cum omnes historici sint legendi:adeundi:ediscendi: scriptores potissimū latini rerūq; italicarum:ac maxie romanarū enerrationes sicuti mihi uidetur sunt adorandi. colendi:lectitandi.nec unquā e manibus dimittendi: idq; duabus potissimū de causis faciendum uidetur: quoniam & rerum nostratium cognitio magis ad nos q̄ externarum pertine re existimatur:& quod historici latini sanctiores uerioresq; græcis scriptoribus fuisse creduntur:pugnant enim iter se omnes ferre græcorum scriptores & alter alterius mendacia refellere conatur. Ita Ephorus Hellenicū Timeus ephorum.philinum polibi us Herodotum q̄ plurimi tanq̄ fabulatore reprehendunt: hinc a Satirico poeta dictū esse credimus Quicquid grecia mendax au det in historia. Discrepantiæ autem illoꝝ causa hec potissimū fuisse traditur:quod nullā unquā curā greciæ populi adhibuerunt ut preclara facinora scriberentur ac publicarentur:ideoq; magnā in scriptoribus mentiendi licentia fuit:qui cū partim res gestas ignorarent partim affectionibus ducerentur nō historiā conscripserūt sed mera mendacia. Contra:apud romanos ut omnia p ut gesta fuerunt incorrupta integra atq; fideliter conscripta haberentur. Pontifices maximi res omnes singulorū annorū litteris mandabant efferebantq; in albū: tabula domi proposita:ut esset populo potestas cūcta cognoscendi:& hi ānales maximi nomina bantur. Hanc autē similitudinē scribendi secuti sunt Piso: Fabi us pictor:& ille. Cato portius:omniū bonarum artū magister a Plinio nuncupatus:qui sine ullis ornamentis:sine pigmentorū coloribus sine fucato nitore monumenta rerum gestarū reliquerūt:nuda recta atq; simplicia:primā illā i primis obseruātes histo riæ legē:quæ scipit ne qd falsi dicat.&.n.dēpta ex historia ueritate:ita narratio ois iutilis ac penitus manca efficit̃. Sicut corpus animātis iutile sit oculis effossis ut luculente scriptū ē a Polibio Deinde cū ingenia erudito iam seculo indies magis excoleren tur & faciūdia uberior politiiorq; proflueret:eloquentissimi apud Romanos ad scribendum historiā sese applicuerunt: qui non ut superiores tantūmodo narratores fuere:Sed etiā exornatores atq; illustratores maximi extiterunt:qui utpote diuino ingenio prestantes uiri historiā affectionibus omnibus casuum uarietate mirabili egressiōibus iocundis resperserūt.& qbusdam flos

culis quasi pratum distinctam uarietatēq; decorarūt: qui cū om-
nes sint excellētissimi: Cum omnium lectio iocundissima ac uti-
lissima futura sit: cū omnes haud dubie suspiciēdos ac lectitādos
esse censeam: Titus Liuius in primis enarratiōe dignissimus mi-
hi uisus ē & iocunditatis utilitatēq; inter alios refertissimus: cu-
ius lectio omnium scolasticorū auribus animisq; satisfactura sit.
Est enim dulcis: candidus & effusus: & eo nullus historicorū meli-
us cōmendauit mitiores affectus: apud quem omnia cum rebus
tū personis sunt accommodatissima: qui in narrando mira ē iocū-
ditatis: clarissimiq; candoris: q; ut uerissime dixit Quintiliāus)
In cōtōdibus supra quā narrari potest est eloquētissimus: Cuius
lactea ubertas lectorē detinet: auocat: pascit: omnibusq; affectio-
nibus ualidissime cōmonet: & quo uult maxime impelli: cuius di-
uina: facundia: nihil addi potest: cuius orationi si quid demas: ex
elegantia detraxeris. quēadmodum de Platonis oratiōe Phano-
rinas dicere solebat. Idem grandiloquus est & sententiārum graui-
tate & maiestate uerborum: idem copiosissimus: nec tamē lōgus.
Nam ut inquit egregie Martialis. Non sunt longa quibus nihil
ē quod demere possis nō igit̃ inmerito Diuus Hieronymus testa-
tur quosdam ex ultimis hispaniæ galliarumq; finibus uiros illu-
stres romam uenisse: uel ob hoc solum ut Titum Liuium lacteo
eloquentiæ fonte manantem contuerentur: qui ut Plinius i epist
stolis inquit postea quā hominem uidere statim in patriam repe-
darunt. O te fa licem: o te beatum Tite Liui cuius unius uidendū
causa uiri nobiles tot milia passuum confecerunt ex penitissimis
regionibus proficiscentes: tot montes incultos: tot inuia loca su-
perarunt: illa profecto illa diuina uirtus est existimanda: quæ in
uno homine tantum polluit: tantum effulsit: ut ad eum uisendū
tanquā ingens celebrandūq; miraculum Galli Hispaniq; sollici-
tarent: merito Quintilianus liuium inter ceteros scriptores le-
gendū esse precipit in scholis. quoniā scilicet cādidissimus est &
maximus auctor hystoriæ Merito & nos liuiū ex omnibus unū
delegisse uidemur quem publice hoc anno profiteremur: Cuius
libri omnes cum lectitandi sint: & in manibus quotidie habendi
Nō ne hæc decas liuiana quam diis bene auspiciantibus ordimur
enarrare reliquis decadibus est anteponenda: nō ne hæc in pri-
mis uolumina a liuiō diuinitus scripta fuisse cēsendū est: Et hæc

profecto decas hoc enim nomine liuiani libri a numero denario
 nuncupantur quāto bella quæ cōtinet cæteris bellis: maiora fue-
 runt tanto reliquas decades antecellit. Laudat Origenem adamā-
 tium Hieronymus: quod cum in cæteris uoluminibus omnes su-
 perauerit in cantico canticorū ipse se uicerit. Laudatur a Cicerō-
 ne Crassus orator quem cum in agendis causis cōsensu omnium
 cunctos semper exuperauerit in extrema actiōe a semetipso su-
 peratū esse testatur. Praxiteles inter statuarios a Plinio celebra-
 perinde ac marmoris gloria superauerit etiā semet: hoc idem &
 nos hodierno die de Liuiō merito dicere possumus: qui cū in cæ-
 teris decadibus cæteros antecelluerit in hac semetipsum uicit: &
 me hercules ut dicam uiri clarissimi quod sentio eodē animo Li-
 uius bella scripsit: ait quo romani gesserunt: eodem ingenii sul-
 mine stilum exercuit quo R.o. populus arma tractauit: eadē uigi-
 lantia incubuit chartis: qua R.o. milites disciplina militari incu-
 buerunt: & mediūssidius uidetur populus R.o. uel ob hoc unū tā-
 memorāda facinora gerere uoluissē ut illa a tā luculento scripto-
 re describerentur: qui res haud dubie luculentas uerbis luculētis
 æquauit: quem quotienscunq; in manus summo: nō legere uide-
 or bella sed tractare: & (ut inquit Hieronymus) de paulo nō au-
 dire uerba sed tonitrua. in liuianis uoluminibus uidere uideor is-
 peratores contionabundos: militesq; suos exhortantes atq; plia
 alacri animo capeffenda: Senatū de rebus dubiis consultante: ho-
 stes hic formidosos trepidare: Romanos illinc furibundos inuas-
 dere: Deniq; apud Liuiū omnis rei militaris disciplina cōtine-
 tur oia illustrata gemata: oēs calliditates imperatoris demonstratur:
 Leges senatus populiq; decreta: oēs deniq; artes quibus domi fo-
 risq; uiuitur conspiciuntur. Sed prohdolor quantā iam turā passi
 sunt oēs litterarum studiosi ex centū decē uoluminibus liuianis
 deperditis: qui oia quæ unquam Romani per septingentos an-
 nos gesserunt preclara facinora ueluti i unum redacta corpus no-
 scere potuissent. Quanto dispendio affectus est. R.o. po. Cuius
 tot ac tantarum rerum gestarum memoria cum libris Liuii paris-
 ter interiti: Quantū ueræ famæ detrimentum illustrissimi impe-
 ratores subierunt: quorum nomina fuissent sempiterna & gesta
 memorarentur: Si liuiana uolumina non intercidissent: quod si
 defunctus ullus est sensus profecto liuianos manes ingemiscere

credendū est tot labores in cassum sibi fuisse susceptos: tot ne q̄a
quam uigilatas noctes: tot frustra conscripta uolumina quæ si ex
tarent omnia nihil preterea nobis foret desiderandū: haberemus
in quo ocium: in quo tempus bene collocare possemus: & tamen
nobis utpote somniculosis uix ætas suppeteret ad legendū quæ
illi diuina quadā benignitate predito suppeditauit ad scribendū
qui etiam Dialogos (ut inquit Seneca) philosophorū more cō
scripsit: Sed quæ relæ ab exordio nostro enarrationis procul ab
sint: nihil nec nobis nec ipso liuio profuturæ. Caterū cū sapiētis
sit seruire tēporibus: Nos quoq; temporibus his seruiamus: quib;
bus cum arma uigeār: bella horrida periretrepent: Cum oīs italia
bellicis tumultibus seuiat: classica personēt: cū mauros telum suū
quatiat: Bellona domīnetur: idoneum esse uidetur ut scriptores
eos potissimum legamus: qui bella describunt: hæc ergo sit nos
stra militiā: alii bella gerent nos legemus: alii sub Dio in campis
patentibus intuti pugnabunt: nos pugnas cōfectas in umbra in
scholis tuti recensēbimus. hinc aures nostras Liuius psonabit ide
Syllius Ambo eadem bella facundissime narrantes ille soluta ora
tione: hinc uersu heroico: qui non minus historicus q̄ poeta iudī
cādus est: Qui stilo corhurnato & charactere grandiloqui to
nare ac fulminare uidetur: qui bella non scribere sed bellare: Cui
oprime conuenit illud oratianum Audite magnos iā uideor dul
ces non indecōro puluere fordidos: Ardens ē concitatus erectus
idem Candidus Copiosus atq; sublimis: multum habet neruorū
plurimum lacertorum: torus bellicis rebus accōmodatus: qui nō
minus eruditōnis asferre possit: q̄ iocunditatis mira est in Sylio
rerum reconditarum copia uariā ac multiplex locorum & maxi
me italicarum urbium descriptio: multa historiarum cognitio.
Et cum Virgilium illa fœlicitas ingenii soluta oratione relique
rint Cum Ciceronem faciēdia illa genuina in carminibus desti
tueret Silio cōtigit id quod paucissimis dii dederūt: ut idem esset
maximus poeta & summus orator: qui utrūq; & Maronis & Ci
ceronis opus felicissime impleuerit: quod epigrāmaticus poeta
elegantissime demōstrat his uersibus cum de Silio loqueret. Sa
cra corhurnati nō attigit ante Maronis: Impleuit magni quā Ci
ceronis opus: Idem alibi Silium musarū decus appellat: Sed qd
plura: Liuii & Sillii faciēdia: uires: ingenium: eruditio: ceteraq;

uirtutes eximia sese uobis quotidiana enarratione exhibebunt se
se offerrent: ostentabunt. Clarius sole fulgentes: Ego uero omni
diligentia: studio: uigilantia elaborabo: enitar atq; contendā: ita
singulos nodos enodare: ita implicita explicare: ut quēadmodū
uos mihi ornamento maximo futuri estis: ita ego uobis sim non
minimo emolumento: hoc mihi in animo est uelle prodesse: Vo
bis sit uelle proficere. Di. faxint ut utrique utrunq; propositum
implere possimus.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratiōe epistolarum Ci
ceronis & Lucani. Continens laudem poetice

Asimum deorū munus est Viri Circūspectissimi: &
quo nullū maius excogitari potest eloquentia: Quā
una uel maxie sepauit hoīem a ceteris mutis animātis
bus Deus ille parēs & mūdi fabricator: quā q̄a sermōe
carēt irrationabilia merito uocant. Eloquētia hoīes palabundos
i agris atq; dispsos cōgregauit i populū: & ex feris atq; imānibus
mites reddidit & manuetos. Eloquentia multā urbes cōstitutā
sunt: plurima bella restincta. Firmissime societates: Sanctissimā
amicitiā cōparatā. Eloquentia mortales imortales efficiuntur:
Merito itaq; flexamia & omniū regina rerū oratio a doctissimis
nūcupat. Cuius tāta ē dignitas: tāta potētia: tāta maiestas: ut Du
ce eloquentia diis similimi esse uideamur. Et homines eloquētes:
qui oratores nominant tantum reliquis hominibus prestare cre
dunt. quantū homines bestiis antecellunt: Nihil mediū fidius e
loquentia diuinius repiri potest: nihil consumato oratore prestā
tius Ceterū cum eloquentiā partes omnes sacræ sint ac uenerabi
les: Ceterisq; aliarū artū studiis anteponendā. Poetica i primis
sacratissima ē quā antiqui primariā quandā philosophiā esse
tradiderunt: Quā ab incunte nos etate uiuendi formulam doce
ret: quā mores: quā affectiones ostenderet: Quā res gerendas
cum iocunditate preciperet: Vnde nō minus uere quam luculen
ter dixit Oratius. Os pueri tenerum balbūq; poeta figurat. mox
etiā pectus preceptis format amicis. Instruxit exemplis inopem
solat & egrū. Quāobrem Ciuitates grecorum eruditissimā libe
ros in poetica in primis erudiebant: Solū poetā sapientē esse di
cunt. Et ut diuus Augustinus scriptū reliquit poetæ theologi

nuncupati fuerūt Cum de diis immortalibus diuinitus multa cō
scriberent. Quales Orpheus museus linus fuisse traduntur Eni
uero artis poetice studia ut Cicero facundissime scribit adolefcē
tiam agunt: Senectutem oblectant: Secundas res ornant aduersis
perfugium ac solatium prebent: Delectant domi: non impediūt
foris: pernoctant nobiscum: peregrinantur: Rusticantur. huc ad
de q̄ poeticus decor exercetur ab oratore ut testis est Cornelius:
q̄ oratori lectionē poetarū plurimū conferre Theophrastus as
firmat: apud quos in rebus spiritus: in uerbis sublimitas: in affec
tibus motus ois & in personis decor exprimitur: ideoq̄ in hac le
ctione. M. Tullius putat esse quiescendū existimatq̄ omnē loquē
di elegantia expoliari auderiq̄ poetis lectrandis. Est enim finiti
mus oratori poeta suntq̄ inter se cognatiōe quadā copulari. Ce
terū cū ceterarū rerū studia preceptis consentiatq̄ doctrina Poe
te soli ipsa natura ualēt & mentis uiribus excitātur: & quasi diuī
no quodā spiritū inflamātur. Vnde plato diuinitus scripsit libro
tertio de legibus poetarum genus esse diuinum: & idem tradit in
phedro Vates furore diuīno concitatos multa commoda grā
tis hominibus attulisse. ab eodem perquam eleganter dictum est
in libello de furore poetico poetas diuīno instinctu cōcitatos eū
dē furore interpretibus quos rapsodos appellat infundere imita
riq̄ magnetis lapidis naturam: qui non solū ferreos anulos tra
hit sed eandem trahendū uim ipsis anulis latenter insinuat Orige
nes quoq̄ ille magister ecclesie in libris: quibus titulus ē Periar
chon uirtutem quandam esse docet Spiritalem quā poeticam in
spiret: cuius inspiratione poetæ repleantur. Platonī origenique
attipulatur Ouidius sic scribens. est deus in nobis: agitate calefci
mus illo: & alibi. Est deus in nobis: sunt & cōmercia celi: Sedibus
æthereis spiritus ille uenit. Quapp haud imerito poetas antiq̄ sa
cros nominarūt: Vnde ab eodē scriptū ē: At sacri Vates & diuī
cura uocamur. & Calphurnius i bucolicis iqt. ille fuit uates facer:
& Lucanus noster scriptū reliquit: O sacer & magnus uatū labor:
Ennius uero sanctos poetas appellat q̄ quasi deorū aliquo dono
& munere præditi eē uideantur. Hinc est q̄ poetæ antiquitus in
maxima ueneratione maxioq̄ scio habebātur q̄ a p̄cipibus fo
uebantur: q̄ a regibus dirabantur: q̄ ab hominibus certatim ama
bantur: Vnde non minus uere q̄ diserte cecinīt naso. Cura ducū

fuerant olim regūq; poete: Premiaq; antiqui magna tulere cho-
ri: Sanctaq; maiestas: & erat uenerabile nomen: Vatribus & large
sepe dabatur opes Charus fuit scipioi africano Ennius: Charus
Archias mario atq; lucullis. chrillum poetā quāuis ignobilē in
delitiis habuit alexāder. Virgilium fouit augustus: cuius uersus
los cum in theatro. Po. Ro. audisset. surrexit uniuersus: & p̄sens
tē spectantēq; Virgiliū tanq̃ augustum ueneratus ē. Oratiū me-
cenas adamauit: Tibulum mesalla dilexit. Papiniū Domitianus
auro Palladio coronauit. Ausoniu gratianus cōsultu decoras-
uit. Neq; solum uiuentes poete qui honorificētijs Vates dici exi-
stimantur: sed etiam defuncti uenerabiles extiterunt: Siquidem
alexander magnus: Cum inter spolia Darii persarum regis Scri-
niolum cepisset auro gemmisq; ac margaritis preciosum: in eo li-
bros homericos reposuit: ut preciosissimū humani ingenii opus
opere ditissimo seruetur. Idem homerū adeo diligebat: ut eius
illiada: quod diuinum poema edidicerat: quod uaticum rei mili-
taris appellabat noctu sub puluino una cum pugione subiceret:
& ita cum homero poetarum principe uigilabat: Cum homero
dormiebat: idem Pindari inter liricos poetas prestantissimi fa-
milix ac penatibus parci iussit: Cum thebas cuerteret. Alter ue-
ro Alexander q; Romano præsuit iperio uirgiliū adeo admiraba-
tur ut eū Platonē poetarum uocitaret: eiusq; imaginem in Lara-
rio consecraret. Quinctiā Elius uerus Romanus impator Mar-
tialē epigramaticum poetam suum Virgilium nūcupabat. Huc
adde quod etiam Dii amatores ultoresq; extitere poetarum. Sig-
dem apollinis oraculum ut inquit Eusebius Pamphilus: Euripi-
dem laudibus in celum tulit. & archiam tanq̃ scelestum ac profas-
num iussit exire de templo: q; archilocum poetam interemisse:
Sophoclem quoq; tragici coturni principem liber pater tanquā
delitias suas sepeliri iussit. Preterea poete quadam suauis eloquē-
tia adeo sunt dulces: ut non legantur modo: sed etiam ediscantur
quoq; auctoritas tanta ē: ut illorum dicta pro certissimis testimo-
niis habeantur: Nā & plato & Aristoteles principes philosopho-
rum homeri aliorumq; poeta: uic̃ carminibus sua dicta psepe coro-
borant. Quinctiā iurisperiti illi sanctissimi in libris digestos
rum frequenter allegant poeticos uersus: & maxime scribētes de
contrahenda emptione & uenditione: & in titulo de gradibus: &

de uerborum significatione: & ad legem aquiliam: & de rerū diuī
 sione: sexcētisq; in locis citant testimonia poetarum. In decretis
 quoq; Virgilianum carmē ex georgicis & oratii uersus ex episto
 lis afferuntur. Quid nō ne ecclesiastici scriptores: & i primis Au
 gustinus: Hieronymus atq; Lactānius: Tria christiani dogma
 tis lumina clarissima scatēt auctoritatibus poetarū? Quid maius
 loquor? Nō ne apostolus Paulus uas electionis tuba euāgelii &
 sanctarū scripturarū armarium poetas studiosē lectitasse uidetur?
 quid ad Titū scribens uersiculū usurpat Epimenidis poetæ. Cre
 tes semper mēdaces male bestie uentres pigri: i alia quoq; episto
 la Menandri carmen allegat: Corruptunt bonos mores cōfabu
 lationes pessimæ & apud Athenienses in areopago hoc ē martis
 curia disputans Aratum poetam testem citat. Preterea ut in de
 cretis scriptum ē: dominus precepit israelitis: nū ægyptios argē
 to spoliarent Tropologice intelligens ut argentum id est eloquē
 tiam apud poetas inuentam colligerent atq; possiderent: Dauid
 quoq; ille psalmographus psalterium numeris poeticis cocinna
 uit: quod (ut inquit) Hieronymus in morem Oratii flacci: & pi
 dari: nunc iambo currit nunc alcaico personat: nunc saphico tus
 mer: nunc semipede ingreditur. Deniq; esaiæ & Iob: & solomo
 nis lueulenta uolumina: exametris & pentametris uersibus: ut Io
 sephus: & Origenes scribunt apud hebreos composita decurrūt.
 Quinetiā ut Cassiodorus testatur: omnis poetica eloquutio a
 diuinis scripturis sumpsit exordium: adeo musica uenustas lepos
 q; poeticus existimatus ē omni esse suauitate refertissimus: adeo
 carmina moduliq; numerosi placuerunt: ut deos existimarent eē
 placabiliores: Si eos uersibus adorarent: & carminibus precaren
 tur: Vnde ab Oratio dictum est luculenter: Carmine diū superi
 placantur carmine manes: & non minus uere q̄ facundē cecinisse
 Lucretius. Calliope requies hominum diuūq; uoluptas. Sit
 igitur apud uos uiri prestantissimi sanctum ac uenerabile nomē
 poetarum: qui principibus chari sunt: qui souētur a bonis: quorū
 carmina ediscuntur a litteratis: Quorū uersus tersissimi aus
 res deorū mulcent: eosq; exorabiles mortalibus faciunt: qui quibū
 busdam figmentis adumbrati multa saluberrima precipiūt: sentē
 tias e penetissima philosophia deprōptas dissimulāter iterferūt:
 mentes nostras optimis preceptis frequenter instituunt: & ut aus

Orat. 11

*Psalmogr.
ps. 118*

tor est Manilius. Omne genus rerum docti cecinere poetae. Idē
linguam ornant: facundiam augent: & supellectilem uerborū fa-
ciunt: copiosissimam: Deniq; solis pene poetis datum ē: ut ad lau-
dandum & uituperandū pariter sint accommodati: & quēadmodū
imortali laude donātur illi: quos carminibus extollunt: ita sem-
piterna illi pulsantur infamia: quos maledicis uersibus insectan-
tur: merito nos monet Socrates Platonius ut diligenter caueamus: *plato*
ne poeticum hominem quēpiā nobis ifensum habeamus.
Et principes quos carminibus celebrant immortales efficiuntur:
quod eleganter expressit Oratius illo uersiculo: Dignū laude uirū:
musa uetat mori: Celo musa beat. Si aliquādo lasciuire & ob-
scena scribere: & ludica atq; amatoria decantare & ipudica pme-
re uidentur: Nō propterea sunt poetae repudiandi: Cū neq; scri-
ptorū mores ex uersibus iudicandi: neq; lepidiōra carmina p ar-
gumento ipudicitiae sint habenda: licet lasciuire carminibus citra
ipudicitia: licet iocari uersiculis citra obscenitatem mox: licet lin-
gua & calamo ludere: pudenda: animo & corpore exercere pban-
da: nemo poetas explodendos esse censeat: ppter uersus mollicu-
los: & amatorios: imo quilibet existimet poetas esse amādos: fo-
uendos: lectitandos: ppter singularem eruditionē: rerūq; doctri-
nam copiosissimam: quae cū in oībus magna cōspiciatur in Luca-
no maxima redundat: Nāq; in geographia hoc est locorū descrip-
tione est eminentissimus: in astrologia eruditissimus: i historia-
rum enarratione facundissimus: in orationibus eloquentissimus:
in stilo heroico subaltissimus: in rebus describendis compositissi-
mus: idē ardens ē & cōcitatus: & sententiis clarissimus: & (ut iquit)
Quintilianus oratoribus magis q̄ poetis imitandus: Qui quo-
niam magis scribit historiā q̄ figmēta cōponat: a nōnullis & ma-
xime a seruiō ex familia poetarum exterminatur: ex quo & ipse
apud Martialem illudens ait: Sunt quidā qui me dicūt nō ē poe-
ta: Sed qui me uendit bibliopola putat. Atq; diuus Hieronimus.
nō solum poetā eū appellat: sed etiā ardētē esse dicit & papiniū
in siluis oībus poetis lucanū nō ueretur antepōnere unico excep-
to Virgilio: i cuius cōparationē ita scribit: Quid maius loquor
ipsa te latinis Eneis uenerabitur canentē: & alibi metaphoricōs i-
quit Bethym Mantua puocare noli. hoc idem sensit Martialis in-
quiens: Phoebe ueni sed quātus eras cū bella canenti: Ipse dares

latiæ plectra secunda lira: Enarrabimus itaq; dies bene auspici-
bus poema lucani poeta Cordubensis: Tersum: eruditus: luculen-
tum: Cuius lectio multum proderit nec minus delectabit: quod
si ciceroni oli legere contigisset. nunq; profecto scripsisset: Cor-
dubenses poetas pingue quiddam somniar atq; peregrinum: ego
in primis elaborabo enodare nodos quâ plurimos: quos uel pau-
cissimi explicare potuerunt. Lectioni lucani coniuncta erit lectio
epistolarum Ciceronis: & ita cum poeta illustrissimo copulabit orator
inclitissimus: de quo melius est tacere sicut de carthagine scri-
bit hystoricus q; pauca dicere: de quo cum proximis annis multa
dixerimus in presentiarum hoc solum dixisse contenti erimus:
Quod character ciceronis epistolicus ad eloquutionem iadoleſcē-
tioribus scolasticis formandam ad facilitatem extemporalem com-
parandam: est maxime conducibilis: cum leniter fluat: & ipsa epi-
stolarum dialectos habeat quâdam quasi genuinam iocunditatem
i quibus uincula quidem sunt sed laxiora neq; tam numerosa q; in
oratiōibus: & cum epistolarum quotidianis uerbis texendæ sint: Cum
nihil accersitum habere debeant. ut inquit Seneca: nihil affectatum
Ciceroniana in epistolis eloquutio facilis est & illaborata. & ex
quodâ ueluti proutuario copiosissimo deprompta: quæ cum imi-
tata sit & maxime imitabilis Nemo non sperat se epistolarum Ci-
ceronis eloquentiam effingere atq; emulari posse: uerum ut inquit
Oratius: Sudei multum frustra laborer ausus idem: Ceterum
cum liuius in epistola ad filium scripta legendum in primis esse
Ciceronem p̄scribat Opinor me facturum opere pretium si ciceronis
epistolas publico adiutorio hoc anno p̄fitebor ex quarum enarrati-
one non parum studiosi eloquentiæ iuuabuntur. ipse eadem quod ad
me attinet omni studio uigilantiq; contēdā: ut oibus satisficiam
ut neminem ad nostras lectiones audiēdas uenisse peniteat: preterea
quædā scitu digna annotabimus: quæ ad epistolas componendas
primere uidebunt ut scolastici non solum ex uisua (ut aiunt) uoce: sed et
ex scriptis litterulas nostras quâculacūq; sunt cognosceri possint:
Sed iam tempus est ad ea nos trāsire: q; enarratiōi ipsi sint accommodata:
Quæ dum breuiter expono: q̄so (ut fecistis) adhuc diligenter atten-
dite: mihi onerosum non est dicere: uobis molestum non sit audire. Dixi.
Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione rhetoricorum
continens laudationem eloquentiæ atq; Ciceronis.

Epenumero admirari soleo Viri circūspectissimi: q̄
cum ex animo cōstemus: & corpore: animum: q̄ diui
nus ē paucissimi colant: corpus quod fluxum est & ca
ducum q̄ plurimi hoies me hercle praposteri atq̄ per
uerſi q̄ id qd deterius ē pluris faciūt: eo qd p̄ciosius ē q̄ bōa corpis
bonis ai anponere nō uerētur: q̄ in uoluptatibus belluinis sumū
bonū collocandū esse cēsent. At q̄ quāto rectius: quāto laudabili
us est ita instituere uitam nostrā: ut corpus animo ancillet ut bo
na animi prima & in primis capeſſenda eſſet exiſtimemus: ut cor
pus causa animi: nō animū causa corporis ab omnipotētissimo
ac ultramondano deo fabricatū eſſe credamus: ut deniq̄ hominē
interiorē hoc est animum: qui uerus homo ē colamus ac honore
mus: hoc in primis iubet Plato ille philosophorū deus: hoc Pla
tonicus Apuleius factitādum eſſe demonstrat: hoc efficere debet
quſquis de ſeipſo bene ſentit. Cultura uero animi est peioribus
repudiatis: meliora ſectari: & id quod optimū ē potiffimū capēſ
ſere. Cultura animi ē ingenuas diſciplinās amplexari: cultura ai
ē ipſa eloquētiā: quā una est de ſummis uirtutibus: quā ſacra ac
uenerabilis: quā rerū publicarū gubernatrix ſelara eſſe fertur:
Quā. M. Tullius primā artē appellat: Quā Cor. Tacitus autu
mat ceteris aliarū artium ſtudiis eē antepōndā: in qua p̄ſidium
ſimul & telū ē Quo ppugnare pariter & icellere poſſimus: quā
flexāima: quā omniū regina rerū a luculētis ſcriptoribus nuncu
patur: qua qui p̄ditus ē inter homines (ut ita dicam) deus puta
tur qua deniq̄ efficitur: ut reliqs hoibus tanto preſtemus: quāto
homines beſtiis antecellūt. Eloquentiam ergo uiri preſtātiffimi
totis uiribus capeſſere: eloquētiā dies ac noctes impendere: elo
quētiā iugiter inuigilare debemus: hoc ſit ociū noſtrum: hoc ne
gociū: in hoc labor: in hoc quies reponat: & ut orationes uer
ſus uſurpē: Hoc opus hoc ſtudiū parui properemus & ampli: Si
patriā uolumus ſi nobis uiuere chari. In cubiculū aut eloquētiā
introducer nos ille q̄ clauēs habet. M. T. Ci. Qui eloquētiā cla
uiger: imo alumnus imo ptus dici meret hic nobis cūctas eloquē
tiā diuitias reſerabit cūcta peritromata explicabit: omnes orna
tus oſtēdet: hoc deprecatore nobis utendā ē: ſi inſinua
re nos i amicitiā cum eloquentia cōcupiſcimus. Hic enim ille est
qui eloquentiam ipſam locupletauit: qui ad ornāmētū patrii ſer

monis cōplura uocabula excogitauit: qualia sunt beatitas: beatitudo: syllabati: & pro orizonte finiendus: multa q̃ alia id genus: quæ primus Cicerō cōmentus esse fertur: idcoq̃ incertū est: utrū ipse plus eloquētiæ debeat: an ipsi eloquētiā: quæ eloquentiæ archetypō ē simulacrū nūcupare merito possumus: q̃ apud posteros id ē cōsequutus: ut Cicerō iā nō hoīs nomen sed eloquentiæ habeatur. de cuius laudibus: sicut inq̃ Salustius de carthagiē: melius esset tacere: q̃ pauca dicere: & nos āno proxio nō pauca commemorauimus. Sed quoniā ut autumat Platonē: nō nocet bis dicere quod bene dicitur: & (ut ait Seneca) nunq̃ nimis dicitur: quod nūq̃ satis. Repetamus i presentiarū nōnulla de Cicerone: Quæ neq̃ uos audiuisse: neq̃ nos dixisse peniteat. M. Antonius orator: cui uel primas eloquētiæ ptes maiores nostri tribuerunt: discere solebat: multos se uidisse disertos: eloquētē oīno neminem: eloquētiā uidelicet formā: quā aīo cernebat: re ipsa uidē nō poterat. utinā hic Antonius Ciceronē i foro romano causas actitātē: uel semel audiisset pfecto dixisset hunc esse illum quē querebat: quē nusquā uidere potuerat: eūq̃ nō solum eloquētem: sed eloquentissimum: sed eloquentiæ ipsius imaginē esse asseruisset: & merito. Nā ut facundissime Quintilianus tradit: Cicero unus dono quodā prouidentia genitus uidetur: i quo totas uires suas eloquentia experiretur: qui effinxit uim Demosthenis: copiam platonis: iocunditatem isocratis: i quo omnes orandi uirtutes cōgestæ fuerunt: quæ i aliis oratoribus singulæ conspiciūtur. Laudamus i cæsare calorem: in Seneca copiam: in Quintiliano diligentiam: i Plinio nitorem: Laudauerunt prisci: in gracho impetū: in Lelio lenitatem: in catone grauitatē: i caluo sanctitatem: in hortensio partitōnē: at. M. T. in oībus his quæ in singulis singula: laudantur est eminentissimus: a quo omnis dicendi copia: uelut a copiosissimo fonte procurrīt: a quo sicut de Homero cecinīt Manlius: omnis posteritas latīces in pocula dixit: de quo id dici merito potest uerbis paulū imutatis: quod de epicuro dixit Luccretius: Hic genus humanum eloquio superauit & omnes restinxit stellas exortus ut æthereus sol. Et cum ab aliis scriptoribus rerum: ab aliis uerborū doctrīna queratur: Cicero doctrīnam faciendamq̃ abunde suppeditat. Et cū tria sint genera dicendi: Quos græci characteras appellant: Cum sint grandiloqui quī sententiā

Id. Grandi

Grandi loq̃ in hō

rum grauitate: & maiestate prepollent: Cum sint graciles in quibus subtilitas at uenustas est: cum sint intermedii: qui in confinio utrorumque temperati florent: in his omnibus Cice. absolutissimus consummatissimisque conspicitur. Laudat Homerus in Ulixee oratione quam niuibus hibernis simillimam illo uersu esse pronunciat: Instar erat himbris fluitantia uerba niualis: Talis in cicerone haud dubie esse cognoscitur: uidelicet plena: larga: magnifica: excelsa: breuiterque caelestis: Pericles ab Aristophane poeta comico dictus est: fulgurare: tonare cuncta oratione perturbare: atque miscere: hoc idem de Marco Tulio dicere possumus: cuius sententiarum fulmina: uerba tonitrua mihi uidentur: Et sicut Apollolus Paulus tuba euangelii a diuo Hieronymo nuncupatur: ita ipse tuba eloquentiarum nuncupari potest: In cuius labris illam persuadendi deum sessitauisse credimus: quae a grecis Pitho: a latinis suada: siue suadela nominatur: quam ore picis apud grecos: in ore cethegi apud romanos sedisse scriptores idonei tradiderunt: Merito igitur rex oratorum & latinam linguam illustrator dictus est: Merito arcem eloquentiarum tenere & in iudiciis res agnare existimatus: Merito ob eius os grati ora obuertebant sua: Ex cuius libris deprendere licet: ut Cornelius tacitus auctor est: Nullius ingenuae disciplinae scientiam ei defuisse ille non solum grammaticae: & poeticae: & rhetoricae artis crateras ebibit: sed etiam auisissime hausit crateram dialecticae austeram: musicae dulcem: geometriae limpidam: & uniuersae philosophiae nectaream: quam quidem philosophiam: cum Romae prius peregrinaretur: & ut utar uocabulo plautino tantummodo atticissaret: primus fere romanorum ciuitate donauit: & latina lingua opulenta ac pollente fecit: namque uerbis pluribus graecanicis uerba latina accommodauit: Quam. n. philosophi graece dicunt catorthomata cicerone latine recte facta notauit: qui illi catalepsis hic copositiones: quod illi axioma hic pronuntiatum: qui illi fantasias hic uisae nuncupauit: & sexcenta alia id genus primus effinxit. idem ut nihil ita tantum relinqueret iuri operam dedit: & de legibus uoluntaria concinauit in omnibus uero quae scripsit tanta auctoritas uest ut per rationem dicta ipsius habeantur: ut iurisconsulti pluribus in locis testimonio ciceronis utantur. Namque in libro. 4. uer. sig. definitio litoris ex eius sententia comprobatur: & in titulo de origine iuris fit mentio orationis quae per ligarium scripta est: & in titulo de penis: exemplum orationis per cluentium habito mutantur. Igitur cum tam uariis tamque multiuigis disciplinis esset referatissimus factus

*ab uersio graeco
vul.*

est consumatus orator: & ut dicam quod sentio incōparabilis: & quod de Varrone dixit Terrentianus Vir doctissimus undecū q̄ uarro. id nos de. M. T. C. dicamus. Vir doctissimus undecū q̄ Marcus q̄ mihi hac peculiari laudatiōe laudāus uidet̄ ut tribus hisce noibz cognominetur quæ illi optie quadrāt. uidelicet Polyhistor. Philosophotatos: Poligraphotatos idest multiscius philosophiæ sciētissimus. & rerū plurimarū scriptor luculētissimus. hīc enī ille ē quē ob eximias excellentesq̄ uirtutes omnesq̄ cōlū laudibus certati ferūt: de quo præconia poetarum uulgatissima celebrant: de quo ita cecinit Catullus disertissime Romuli nepotum: quot sunt quotq̄ fuere Marce Tullī: quotq̄ post aliis erūt in annis. De quo ita Lucanus. Romanī maxius auctor Tullius eloquiī. De quo Silius. furialia bella fulmine cōpescet liguæ nec deidereliquet par decus eloquio cuiquā sperare nepotū. de quo epigrāmaticus poeta Martialis. Illud laurigeros ageres cū leta triumphos Hoc tibi roma caput cū loquereris erat: Qui ita laudat a Mālio. Et censu Tullius oris emeritus cælū Quem cū græce declamātē Apollonius rhetor audiuiſset mirabūdos pauli sper obticuit moxq̄ i hæc uerba prupit. te nēpe Cicero laudo & admiror sed grecorū fortunæ me mifer: Cum uideo eloquētiā quæ uirtutū sola nobis grecis relicta erat p te romam trāsmigrare. extat luculentū epigrāma dignumq̄ ubiq̄ legi quod tullius laurea ciceronis libertus in laudē patroni cōcinauit: cū aquas Ciceronianas oculis medētes: his uersibus celebraret. Quo tua romane uidex clarissime linguæ: Silua loco melius surgere iussa uirer: Atq̄ academiæ celebratā noie uillā Nūc reparat cultu sub potiore uetus: Hic etiā apparēt lymphæ nō ante reperte: Languida quæ ifuso lumina rore leuāt: Nimirum locus ipse suū Ciceronis honori Hoc dedit: Hac fontes cū patefecit ope. Vt quoniā totū legit sine fine p orbem: Sint plures oculis quæ medeantur aquæ. Quid multa: nōne & plinius ciceronē extra omnē igeniū aleam collocat. & doctrinarū lucē appellat: qui in .yii. natu. hīsto. De laudibus Ciceronis luculētissimū scripsit elogiū: Et ab oibz Ciceronianæ uirtutis amatoribus ediscendū: Quod hoc ē Sed quo te Marce tullī piaculo taceā: Quo ue maxime excellentem insgni predicem: te dicente legē agrariam: hoc ē alimenta sua abdiſcarunt tribus. Te suadente roscio theatralis seditionis auctori le

Cic. nomina
a reſſa in
data.

Cic. lxx doctri.
na

ges ignouerunt: notatasq; se sedes ignominie discrimine æquo
animo tulerunt: te orante proscriptorum liberos honores petere
puduit. Tuū Catilina fugit ingenium: Tu Marchum antonium
proscripsisti. Salue primus omnium pater patriæ: appellatione prius
in toga triumphum: Linguaq; lauream merite: Et facundie litterarum
latinarum parens: atq; ut dictator Cæsar hostis quodam tuus
de te scripsit: omnium triumphorum laudem ad te adepte maiorem: quanto plus
est ingenii Romani terminos intantum promouisse: quam imperii.
Hec obiter dicta sunt de uiro nunquam satis laudato: Cuius libros omnes
diuinitus scriptos: Vtinam tam studiose legeremus quam studiose
Diuus Hieronymus lectitauit. qui ob id ipsum Ciceronianus
ante dei tribunal: meruit appellari: Sicut in libello ad Eulochium
ipse meminit: E. Rufinus affirmat: Cuius rei etiam mentio fit: in
decretis distinct. xxxvii. Nos vero ex imensa ciceroniæ bibliotheca
filia: Rethoricos ad herennium potissimum excerpimus: Quos
publico auditorio hoc anno praeferemus: in quibus precepta docendi
oratorias artes plurima & pene omnia adamussim perscribuntur
quos libros quidam non ciceronis sed alterius oratoris & potissimum
cornifici. esse contendunt: super qua re nunc mihi non est disputandi
locus: hoc uero exploratissimum est: hos libros rhetoricos: siue a cice-
rone compositi fuerint ut Priscianus existimat: siue ab alio nescio
quo: ut nonnulli ex neotericis autumant esse luculentos limatos emul-
tos: & in primis conducibiles ad docendam eloquentiam quam in canonicis
scripturis argenteo comparat: quam sub nomine argenti egyptiis eripien-
dam esse dominus precepit: sicut in petateuco: & maxime in exodo a
Moysè relatum est: in leuitico etiam primicias mellis domino sub-
bemur offerre quod tropologice significat dulcedinem eloquen-
tiae qua nulla dulcedo mellea: dulcior esse existimatur: cui omnis
suauitas comparata fatiscit: & austeritatis ac amoris plena uidebitur
hoc uerum esse omnes eloquentiae professores affirmant: hoc ne-
mo uestrum inficiabitur: ubi precepta rhetorice optime didiceris
tis: quam nonnulli in latinum transferentes: Tum oratoriam tum ora-
tricem nominauerunt. eritis autem aut dubie eloquentes: si elo-
quentissimi oratoris uolumina in manibus frequenter habebitis:
Si tulliane lectionis eritis studiosissimi: ille enim ut Quintilianus
ait se perficere sciat: cui Cicero ualde placebit. Lectio ciceronis co-
pulata erit lectio siluarum: Quas Papinius Statius poeta neapo-

*Hieronymus Ciceronem
non timuit.*

*profectus in
Cic.*

*Sylua quomodo
accipienda.*

litanus: poetico quodā calore cōscripsit: Vnde & siluæ merito nō
cupantur: Nā siluā prisci uocarunt poema stilo q̄ uelocissimo cō
positū. quando poeta calorē sequens ac ipetū ex tēpore scribit: &
ut inquit plato in musæ tripode sedēs furoris a flatu concitatur.
Preterea silua ī alia significatione apud eruditos accipitur p̄ uber
tate ac copia regz cateruatim cōgestarum: Vnde ait Cicero ī ora
tore: omnis silua dicendi ducta ab illis est & Tranquillus in libro
de grāmaticis reliquit inq̄ non mediocrē siluā obseruationū ser
monis antiq̄i. & diuus Hieronymus in prologo Iosue: & in p̄
logo paralyptomenon siluā hebraicorū nomīnum appellat mul
titudinē copiosissimam. in hoc uero poemate p̄inde ac ī siluis ne
moribusq̄ sunt cūcta cōgesta & agminati coaceruata incredibilis
regz reconditarum cōmemoratio imensa multiūga doctrinæ de
scriptio historiarū ac rerum scitu dignarū luculenta narratio: in
summa quāplurima legūtur ī siluis Statiū: Quæ p̄phanum uul
gus ignorat in quibus grāmatistæ allucinātur: ī quibus cōmenta
tores subinde lanuntur. hæc & id genus reliqua nos ea uigilan
tia: eo studio: ea diligentia explicare conabimur: atq̄ p̄ uirili pte
enodare curabimus: ut nullus auditorq̄ nostrorū enarrationes no
stras merito possit criminari. Caterū quoniā Ciceronis rethori
cos enarraturi sumus: ne illotis ut aiunt pedibus: in ipsa penetra
lia ingrediamur de Ciceronis uita & obitu pauca dicamus: quæ
uobis uoluptati sit audiuisse. usui & ornamento meminisse: Vos
ut cepistis queso diligenter attendite. Dixi.

Philippi Beroaldi oīo hita ī enarratōe Iuuenalis atq̄ Salustii.

Etustissimi græcorū uiri clarissimi maximos hono
res cōstituerūt nobilibus athlethis: qui in ludis olim
picis pythiis istmis nemeis uictoriā reportassēt. Nā
cū palma & corona decorarētur ī suas mox ciuitates
reuertētes Quadriga triūphalibus iuecti conspiciē
bātur & quod uiuerēt uectigalibus publicis alebātur: Quod me
cogitātem subiit admiratio: cur nō idem honores uel potius ma
iores luculētiōraq̄ emolumēta cōstituta fuerint rerum scriptori
bus: qui īfinitas uoluptates cunctis mortalibus prestāt. & de toto
humano genere optime merētur: qui tāto athlethis antepōnēdi
sunt quāto animi corporibus antecellūt. Etenim ab athlethis cor
pora a scriptoribus animi exercētur: illi corpora sagināt: isti ani

mis pabulū suggerūt copiosum & solā immortalitatem aucupātur:
 Quo circa cū multū debeamus singulis singularū rerū cōditoris
 bus tū plurimū pfecto debemus inuētoribus litterarū: qbus ni-
 hil pstantius: nihil excellētius: nihil utilius ullo unquā tēpore ex
 cogitatū est. Enīmuero litteris cōstat immortalitas hominū: & me-
 morie fulcīt eternitas. litterares multis retro saeculis a multis na-
 tionibus gestas nobis ostētant litteris cognitio oīum disciplinas
 rum pcepta est: Comertium litterarū tolle ex omnibus. Solē ex
 ipso mūdo sustuleris. Huius tā excellētis tā necessariū boni quī-
 nā fuerit rector ambigīt. Alii a Mercurio litteras reptas arbitra-
 tur. alii a phenicibus inuētas eē tradūt: Cuius rei argumētū est: q
 phenicia litterarū elemēta primī poetæ nūcuparūt. In graciā au-
 tem e phēicia litteras Cadmū attulisse ferūt: mox e graciā i latīnū
 attulere pelasgi. Quidā autumāt litteras assyrias fuisse semp Ec-
 clesiastici uero scriptores ab hebreis reptas esse cōtendūt: idq; ua-
 lidissimo argumēto pbare nitunt: q uidelicet apud hebreos sin-
 gula litterarū elemēta aliquid significēt qd neq; apud grācos: ne-
 q; apud latinos ullo mō fieri pōt. Verbi gratia prima hebreorū
 littera aleph nūcupat: quod latīne. significat disciplinā: Secunda
 beth quod domus interpretat. Gimel plenitudo: Deletā tabula
 rū siue librorū: & ita reliq; litteræ hebreorū alicuius rei significati-
 ue eē tradunt quod neq; de grācis neq; de latinis fert. Hæc sunt
 quæ ab eruditis memorantur de origine litterarū: qbus qui ibutū
 fuerit: tantū illitteratis hoibus antecellunt quantū homines cæte-
 ris animātibus pstant. Cæterū ipse mecū interdū querere soleo:
 quid ē q cū tot fuerit populi: Tot gētes toto terrarū orbe diffusæ
 Tā pauce natiōes in litterarū studio effloruerit. Soliq; fere graci
 & italici litteras excoluerint. Namq; plures ut ego opinor i sola
 grecia Italiaq; scriptores extiterunt: q in omnibus aliis per lōga
 sæcula nationibus huiusce rei nimirū illa potissima causa esse cre-
 ditur: æris uidelicet subtilitas atq; temperies. Non enī temere
 dixit Heraclitus: Aer siccior: anima prudētior & melior. hic thes-
 bani pingues ebetesq; exillimati sunt: q thebis celū esset crassissi-
 mum Contra atticī putantur acutiores: q athenis aer tenuis atq;
 salubris. hinc septemprionales mentibus stupentibus esse tradū-
 tur: q propter celi crassitudinem: immodicumq; aeris humorem
 refrigerent: que res haud dubie efficit animos tardiores hebetio

resq: Verum ppter sanguinis humorisq: habundantiam: ferro
resistūt sine timore: E contra qui p̄ximi sunt ad axem meridianū
feruētissimis estibus obnoxii exiguum habēt sanguinem: ideoq:
timidiores sunt pauidioresq: & quis sint animis acutissimis sum
maq: solertia prediti: exustas tamen habēt a sole vires animorū.
Nimirum hoc illud est: quod philosophorum princeps Aristote
les scribit in politicis gētes quæ in frigidis regionibus incolunt
animo quidem habundare. ingenii uero & artificii habere q̄ mi
nimū. Asiaticos autē ingeniosos quidem eē sed minime animos
sos: at genus grecorum sicut i meditullio regionis sitū est: ita ani
mo pollere & ingenio. Italia quoq: cū inter septēptrionalē: meri
dionalēq: plagam collocata sit mixtionibus diuersis efficiē tem
peratissima: quemadmodū Iouis stella inter Martē seruētissimū
& saturnum frigidissimū media currēs temperata salutarisq: sit.
Quo circa Italia omnium terrarū alumna ac parens nuncupat:
Eadem cūctarū gētium in toto orbe prima esse tradit: Quæ om
nes nationes sine cōtrouersia atecellit: Viris feminis ducibus ar
tiū prestantia ingeniūq: claritatibus. Ipsa uero urbs Roma (ut i
quit Ammianus Marcellinus) Virtutum omniū fuit domiciliū.
Cum uiri diuino pene ingenio p̄clari & etiā innumerabiles i ita
lia p̄ uarias etates extiterit: Duobus potissimum tēporibus q̄ plu
rimi effloruerunt. Videlicet circa tēpora augustī & mox circa tē
pora Domitiāi atq: Traiani. Illa p̄fecto secula. aurea cognomī
nari merito possūt: Illa felicissima tēpora nūcupāda: quibus Cice
ro: asinius polio Celiū: messallā: Caluū: Iulius Cēsar. M. Var
ro: & mox Virgilius: Ouidius: Varro atracinus: Propertius Ti
bulus: & sexcēti doctissimi floruerunt. Altera uero etate nō pau
ciores extiterunt: Inter quos Quintilianus Duo plinii: Tacitus:
Trāquillus. Gellius: Martialisq: excelluerūt: & i primis Iuena
lis aquinas q̄ quēadmodum ipse poemate satyrico elluxit in hac
posteriori atate: ita i supiori Crispus Salustius i scribēda hysto
ria immortalitē sibi cōparauit: Quos ābos hoc anno ideo publi
ce p̄fiteri destinauit: quoniam ex utriusq: lectiōe Confido Audi
tores maximam utilitatem cum uoluptate esse capturos. Nā Cri
spus Salustius ob elegantiam inimitabilemq: in scribēdo bre
uitatē assequutus est primas iter hystoricos partes: quod epigrā
maticus poeta illo disticho expressit: Hic erit ut perhibēt docto

rum corda uirorum. Crispus romana primus in historia.

Et. n. ita creber rerum frequentia est: ut uerborum prope numerum sententiarum numero sequatur. ita uerbis quorum nouator dictus est concinuis: ita elegans: ita pressus: ut nescias utrum res uerbis an uerba rebus illustrentur. Salustium quintilianus Thucididi celeberrimo apud grecos non dubitauit opponere: in quo cum sit propria uirtus breuitas: ut Seneca refert: hac eum Salustius uicit: ex cuius oratione nil demum sine detrimento sententiae potest. Vnde haud immerito dixit Macrobius Salustium in genere dicendi breuissimo dominari. Et magnam profecto iacturam passa est latina lingua deperditis salustii libris: quibus gesta romanorum complectebatur nobis tantummodo supersunt illius diuini uiri Catilina atque Iugurta. Salustius ab augustinus ita laudatur: ut eum appelleret nobilitate ueritatis historicum: Cuius orationes ut inquit Seneca leguntur in honore historicarum: quae haud dubie uolumina indicant quanta in scribendo maiestate quam diuino fuerit decoratus ingenio. Sed quemadmodum in historia eximius est Salustius: ita in Satyra eminentissimus est Iuuenalis: Cuius poete eruditissimo nobis abunde declaratur: non pauciora priscis temporibus quam nostris flagitia extitisse Nec flagitiosos pauciores. huius itaque lectione effatim cognosces: quantis uitiis illa aetas infecta fuerit: quantisque libidinibus commaculata: ita ut uituperatio talium flagitiorum: nobis maximo esse possit documentum: ut quod turpe est fugiamus: quod honestum est id tota mente capiamus Ex Satyrici poete lectione apte cognoscemus id: quod nos conquerimur Maiores nostros conqueutos fuisse. Videlicet corruptos esse mores Vigere nequam: luxuriam libidinemque dominari. Maximam profecto nobis exhibebit utilitatem nec minorem uoluptatem Iuuenalis: in quo eruditio mira est. Varietas rerum iocundissima: Stilus tersus: libertas satyrica: Sententiae scitu dignae innumerabiles: Laudatio Virtutum: Vituperatio uitiorum. Enarrabimus ergo diis bene iuuantibus celeberrimum Satyricum & historicum luculentum: & per mediocritatem huiusce mex quantulaecumque in profitendo facultatis elaborabo ut cunctis satisficiam: ut recondita illustrem: Et in primis quae a commentatoribus omissa sunt: uel parum diligenter iterpretata: Ea enarrare conabimur in Summa illa omnia qualiacumque sunt: quae longis uigiliis & iugis labore didicimus Vobiscum libenterissime communicabimus. Vos quod auri opam nobis accommodate Dixi

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratiōe Questionum
thufculanarum & Oratii flacci continens laudem musices.

Agna res est ac uenerabilis: oīumq; moralium uotis
expetēda Viri clarissimi philosophia: quā greci Ethī
cem: latini moralē nomiauerunt: quā cum animorū
nostrorum medicina sit efficacissima: tāto reliquis di
sciplinis ē excellentior: q̄to animi corporibus antecellunt Nā cū
cōstemus ex anima & corpore: Cumq; corporis seruitio animi
utamur imperio: Magis nos decet animū curare q̄ corpus. Nihil
autem perāq; pertinet ad animorū sanationē: q̄ philosophia &
ea potissimū: quā de uita tractat & moribus. Siquidē cū plures p
nitiosioresq; sint animi morbi quam corporis: qui dies noctesq;
nostras mentes exedunt: Cum cupiditatibus insatiabilibus solli
citemur: Cū perturbationibus innumerabilibus simus obnoxii:
hos omnes morbos sola sanare pōt philosophia moralis. Quā
haud immerito uitæ dux: & uirtutis idagatrix expultrixq; uitios
rum a luculētis scriptoribus nuncupāt. Cuius documētis q̄ fue
rit imbutus: is facile casus contēnet humanos: fortunamq; floccis
faciet impertitus imperturbatus inuictus. Et cum plura sint studia:
quā liberalia: nominātur: quia homine libero digna sunt. Hoc
unū philosophiæ studiū uere liberale ē: quod hoies liberos facit
sublimes fortes atq; magnanimos. Quo circa illi ualde uitupandī
esse credunt: quorū corpora in sagina sunt: animi in macie ueter
noq; tabescūt: apud quos appetitus ratiōi imperat: Virtus uolu
ptati obsequit: Corpus animo dominat: Quorū deus uenter ē:
quiq; in uoluptatibus libidinibusq; sūmum bonū collocarūt. Ac
quāto maiores nostri prudētiores laudabilioreq; extiterūt: qui
uirtutē ad beate uiuendū solā sufficere crediderūt: q̄ unica philo
sophiæ diuitias oēs posposuerūt: Solā uirtutē contēplantes: So
li sapiētiae inhiātes: solam doctrinā amplexātes: Inter quos i pri
mis Socrates philosophorum fons nūcupatus excelluit: qui pri
mus philosophiā deuocauit a coelo: Docuitq; de uita & moribus
rebusque bonis ac malis inquirere: Nam cum philosophiæ tres
partes esse tradiderint eximii scriptores Physicem: Dialecticem:
atq; Ethicem: quam physice: quā a nobis naturalis appellatur:
rerum naturam perscrutatur. Dialectice: quā rōnalē noiamus: p
prietates uerborum structuramq; requirit: Ethica quā dicit mo

ralis animum componit atq; omnes animorū perturbationes se-
dat: hanc postremā Socrates cōplexus est: Ethicam Socrates in
scholis edocuit: ethicam adamauit: illustrauit: excoluit: ad quam
cū transiret illud uulgarissimū usurpauit. Quæ supra nos nihil
ad nos: tanq̃ sola philosophia moralis esset mortalibus maxime
necessaria atq; frugifera: plurimūq; utilitatis afferret: Cū reliqs
partes multum nō probaret. Ideoq; neq; de natura rerum: neq;
de altioribus sublimioribusq; rebus Socrates unquā disputabat:
sed de sola morali philosophia assidue diserebat ac meditabat̃.
Cuius discipulus diuus ille Plato doctoris dogmata in oībus fe-
re uoluminibus mirabiliter exp̃ssit: Eiusq; ingeniu uariosq; ser-
mōnes immortalit̃ cōmendauit: Cum ipse litterā Socrates nuls
lā reliquisset. Cæterum philosophia oīs ac reliquæ liberales disci-
plinæ diu ī solis græcorū gymnasiis floruerāt: diu a solis græcis
tractatæ: excultæ: illustratæ sunt: Cum Romani latinūq; arma
magis q̃ studia litterarū exercerēt: cū imperium magis p̃pagare
q̃ disciplinas p̃cipere meditarent̃. Antiquitus sophia dicebatur:
quæ nūc philosophia nuncupat̃: Et q̃ hanc profitebant̃ Sophi id
est sapientes appellati. primus Pythagoras philosophiā noīauit
seq; philosophum hoc ē sapiētīæ studiosum: a quo illud philoso-
phiæ genus emanauit: quod italicū scriptores appellāt: ab eo q̃
Pythagoras ut plurimū in italia philosophatus sit: cū ionica phi-
losophia ab Anaximandro defluerit discipulo thaletis Ionici.
Cæterū cū indies magis īgenia græcorum efflorescerēt: cum stu-
dia litterarū magis ac magis excolerētur: apud athenienses illos
Catos atq; legiferos domiciliū philosophorū constitutum est il-
lic academia Platonis. Lycium Aristotelis: porticus zenonis est
floruerunt: ex ea ciuitate cōplures philosophorum sectæ tanquā
ex equo troiano Innumeri principes prodierunt: illinc acadēici
hoc est Platonici ab academia schola nuncupati: illinc Stoici: a
porticu zenonis nominati. illic peripatetici ab ambulatiōe Ari-
stotelis nomen sortiti p̃cesserunt. illinc secta Epicureorum: illic
manauit secta cynicorum: quos ita a p̃bris moribusq; caninis ap-
pelitauerunt: quorum princeps & auctor perhibetur Anthisthe-
nes & illustrator Diogenes. In atticorū gymnasiis dogmata phi-
losophorum didicerunt Aristippus cōditor cyrenaicæ sectæ Ar-
chelaus princeps nouæ academīæ: phedon a quo heliaca secta

proximi: Euclides a quo megarica: & Menedemus: quem aucto-
rem ereticorum secta cōcelebrat. & ut semel siniam: nulli fere illu-
stres philosophi extiterūt: qui non athenas studiorum causa p̄-
ciscerētur. Illic diu litteræ habitārūt: illic philosophia habuit do-
miciliū: illic ingenuæ ac liberales artes diutissime diuersatæ sunt
quæ sero q̄dem: sed tamē aliquando ad Romanos trāsmigrarūt
qui ut erant omnium utilitatū: ac uirtutum rapacissimi cognitīs
grecoꝝ disciplinis incredibili litterarū studio flagrare ceperunt:
Multiq; philosophiā latinis litteris excellere atq; illustrare cona-
ti sunt. Sed duo potissimū excellenti ac pene diuino ingenio ui-
ri id efficere potuerūt. M. Varro qui a Terentiano undecūq; doc-
tissimus nuncupat. M. Tull. Ciceronis extra omnē ingenii ale-
am collocatus: Qui cū oratoriam disciplinā illustrauisset: philo-
sophiam quoq; sua industria illustrādā excellēdamq; suscepit. ut
q̄ occupatus Romanis p̄fuisset: etiā prodesset ociosus. & cū ubi
q; Platōis emulus ac imitator existeret Dialogos i philosophia
& potissimū morali plurimos diuinitus cōscripsit: & in primis q̄
stionū libros qnq; quos a uilla sua thusculana: quæ fuerat antea
Sylle dictatoris: Thusculanas nōiauit: quarū lectio cū sit futura
auditoribus utilissima ac saluberrima: Cūq; multū eruditōis: mul-
tū sententiarū: multū exēplorū in his cōtineatur: eas publico audi-
torio institui p̄steri: meq; facturū op̄pretium eē cēsui si id plus
ribus mea idustria cognitū fieret & aptū: quod prius incognitū er-
at & obscurū. Vos itaq; horror & moneo: ut Ciceronis libros lec-
titare ediscere & in manibus quotidie habere uellitis: hunc specte-
mus: hoc p̄positū nobis sit exēplū. ille ut Quintilianus ait: se p̄-
fecisse sciat: cui Cicero ualde placebit: Ceterū q̄tū cicerōis lectio
nobis utilitatis ē allatura: Tātū carmina oratiū flacci modulata asse-
rēt iocūdinitatis: & quēadmodū philosophia salubris ē: ita musica
delectabilis. Cuius dulcedie cūcta uiuētia capiunt: cuius origo ce-
lestis memorat: ipsiusq; ratiōe mundū esse cōpositum pythagori
ci uulgauerūt. Vnde Theologi. nouē musas eē dixerūt p̄pter oc-
to spherarū Celestium musicos concētus & unā maximā cōtinē-
tiam: quæ cōstat ex oibus: quā armoniam nomiarunt: Celumq;
ipsum canere asseruerūt. Musicam antiquis illis tēporibus in ue-
neratiōe maxima fuisse memoriæ proditum est: ac maximos dus-
ces fidibus tibisq; cecinisse. quin etiā apud priscos tam grecos

quā Romanos in cōuiuiis post cenā lyra circūferebatur: qua lau-
des atq; uirtutes uiroꝝ fortium canebantur: quā cum oli themis
stocles recusasset habitus ē in doctior. Cōtra laudatus epaminō-
das q̄ Cytarizare & cātare ad cordarum sonū esset eruditus. So-
crates quoq; iā senio cōfectus istitui lyra nō erubuit: & Plato ci-
uili uiro quē politicum uocat: musicā credit esse necessariam. Et
aristoteles i politicis autor ē Musicā iter disciplinas ingenuas eē
collocatā quā una cū lris & gymnastica adolescentes priscis tēpo-
ribus discere cōfueuerunt: & si uolumus iquit idē Degere i ocio.
Musica ē adhibēda: q̄ hēt naturalē uoluptatē q̄ ex iucundissimis
ē: quā Museus dulcissimā dixit eē mortalibus Musica antiquitus
sacrificiis ac funeribus adhibebatur. Musica curas abigit: clemen-
tiā suadet: & ad leniendos affectus plurimum ualeat & ut iquit ele-
gāter apud philostratum Canius tibicen: Musica merentibus adi-
mit merore: hilares efficit hilariores: amatorē calidiorē religio-
sum ad eos laudandos paratiorē: eadēq; uariis: moribus accōmo-
data aīos auditorū quocūq; uult sensim trahit. Pythagoricis cer-
te moris fuit aīos ad lyrā excitare uel lenire: neq; solū perturba-
tionibus animōrum sed etiam corporis morbis medetur musica
modulatio: Cum ad febrē quoq; ac uulnera Cautiōes quotidie
adhibeātur. Quapropter laudāus est Xenocrates: qui organis
cis modulis lymphaticos liberabat: & Asclepiades: qui tubarum
cantu surdissimis medebatur. Theophrastus quoq; ad affectiōes
animi moderādas Tibias adhibuisse fertur. Quinetiā traditū ē
Talerē Cretēsem Cythare suauitate morbos ac pestilentia fuga-
uisse. & cātus tibicinum mederi credunt ischiacis: & in istrumēto
ueteri scriptū ē: quēadmodum datuide citarizāte Saul refocilaba-
tur a furore demētia: quo identidem corripiebat. Quid nō ne
bella musicis modulationibus accēduntur: quid aliud i R. legio-
nibus litui tubæ cornuaq; moliebāt? Quoꝝ cōcētus equos mi-
litesq; piter acuebat. Preterea cretēses ad cytarā dimicabāt: Lace-
demonii i grācia: i italia Sibaritæ ad tibias. Nō ne amazones ad
calamos arma tractabāt: nō ne halyattes lydōꝝ rex: ut auctor ē
Herodotus i exercitu habuit cōcinnentes fistulatores atq; fidici-
nas: Thimotheus quoque Musicus eruditōꝝ pconio celebratur
q̄ Alexandrum Magnum musici cantus modulatione ad arma
corripienda inflammarēt idem inflāmatum mutatis modulacibus

cohiberet. Quid pacis munia nō ne apud antiquos musicis can-
tibus celebrata fuere? Etenim plures græcorū ciuitates ut Martia-
nus affirmat ad lyrā leges decretaq; pu. recitabāt. Quid multa?
Musices disciplina non solū hoies uerū etiam bruta animalia de-
mulcet. cerui fistularum cantu capiuntur. Delphines musica arte
mulcētur. Aues fistulis alliciuntur. Architectus quoq; citra musi-
cē perfectus nō erit: quæ in primis efficax est ut inquit Victruui-
us ad balistarum catapultarum scorpionum tēperaturas: hidrau-
licas quoq; machinas efficere nemo poterit sine musices rōcinati-
onibus. Cum ergo iter homines reliquaq; animātia musice tāta
sit domiatio: eiusq; dulcedie capiatur oē quod uiuit: celeberrimi
scriptores extiterūt: qui ad lyram carmina cōponerent: & rythmis
musicis numerosisq; modulationibus sua scripta contexerent.
Quod nō solū a grecis latinisq; uerū etiā ab hebreis factitatū.
Tanta quippe ē suauitas: tanta uoluptas musica modulationis
Quid enī psalterio dauitico modulatiū? Quid canorū magis?
Quod i morē Oratii Pidariq; decurrit? Quid Deuteronomi
& Esaie cātico pulchrius? Quid Solomone grauius? Quid psec-
tius Iob? quæ oīa exametris & pentametris uersibus ut eruditi tes-
tātur: apud hebreos cōposita citra salebrosam aspredinē pgredi-
unt. Ceterum cū antiquores numeri rusticis & incōditis similes es-
sent: poetica ut auctor ē cēforinus: ueluti legitima musica cōposi-
tior magisq; modulata pfluxit: quæ modulatiōe metrica aspi-
tinē leuigaret & cūcta uenustaret. etenim rythmos nūerosq; mu-
sicos ac pedes peculiariter cōplexi sunt poetæ illi q lyrici cognos-
cunt ab eo quod ad lyrā illorum carmina condecēter canebā-
tur quorū apud priscos tanta fuit copia ac tantus nūerus ut Cice-
ro neget si sibi duplicet ætas se habiturum tempus: quo lyricos
poetas omnes perlegat: quorum apud græcos lōge pindarus pri-
ceps extitit: apud latinos Oratius qui auctor ē Quintilianus, se-
re solus lyricorum poetarum legi dignus est. nā & isurgit aliquā-
do & plenus ē iocunditatis: & graue & uariis figuris & uerbis foe-
licissime audax. Idem in satura scribēda tersus & purus: & ad no-
tandos hominum mores precipuus. In eo graues crebraq; sen-
tentia. Eruditio uaria & multiplex. elegātia cū nitore tersissima
Oratii itaq; poema canorum non minus delectabit q; proderit.
non minus animo q; auribus pabulum suppeditabit: cuius lectio

non minus frugifera erit q̄ iucūda. Ego uero p̄ uiribus conntas
In enarratione Ciceronis & Oratii cunctis auditoribus satisfacc
re: & nihil earū prorsus omittere: q̄ ipsorū declaratiō sint futuræ
accōmodatæ. Vos ipsi testes eritis locupletissimi: quos oīs rogo
& hortor. ut tā libenter audire uelitis: q̄ nos diligenter cūcta enō
dare curabimus. Sed iam nonnulla scitu digna de Cicerone dicē
mus: paulo post de Oratio flacco dicturi. Vos ut cepistis q̄so attē
te audiat **Dixi.**

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione. Persii poetæ
Satyrici

Vltæ res sunt parui corporis Viri clarissimi: quæ res
bus magnis p̄culdubio antepōnūt: & multo sciosior
res esse iudicātur. hoc in primis gēma lapilli q̄ testan
tur. Quid enim ē minutius carbūculis: quid breuius
adamātē qd̄ hiacyntho magis pusillū? & nihil tamen his sciosius:
nobilius ue reperit: Scribit eloquētiæ parens Homerus Tides
paruo fuisse corpūculo decoratū. In quo tamē aia esset maxia: &
uires ingētissimæ: Vnde decenter in priapeis a poeta scriptum ē
Vtilior Tideus: quī si quid credis Homero:

Ingenio pugna corpore paruus erat.

Et a Papinio non minus uere q̄ diserte dictum.

Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.

Et Xatippus lacedemōius: q̄ breui. statura erat ita laudat a Syllo

Exiguus uigor admirabile membris:

Viuidus & magnos nisu quī uinceret artus.

Eni uero mihi curiosissime circūspectanti & diligentissime pensi
tātū uidet res fere oēs uirtute magis q̄ magnitudie estimādas esse
ac metiēdas: neq; querēdum quātus sit quisq; sed qualis: neq; q̄ p
cerus: sed q̄ p̄bus aceruditus: quis unq; librū laudauit ob id tantū
modo q̄ magnus foret accopiosus: q̄ orationē duxit eē luculens
tā p̄pterea q̄ uerbosa esset & enōmis: quis poema ob magnitudi
nē ubertatēq; celebrauit unq; nemo mediūssidius uel modice eru
ditus id asseruit. imo cōtra: laudamus libellos q̄ sunt diserti erudi
ti & doctissime cōcinati: eosq; haud dubie antepōimus maxis uo
lumbis. in q̄bus nulla sit eruditio: minimaq; faciēdia. huiusce au
tē rei nobis locupletissimū quotidie testimoniū exhibet Persius
poeta satyricus: qui quanto minor est: tanto est elegātor: quāto

F

*Philippi
Beroaldi
oratio*

*u. l. 1500
apud Casim.*

Magnus liber magnus
melius

minus habet ponderis. tanto plus habet auctoritatis: unde Iu-
lente cecinit epigrammaticus poeta Martialis.

Sepius in libro memoratur Persius uno:

Quam levis in tota Marsus Amazonide:

Et de eodem Quintilianus ait. Multū & ueræ gloriæ quis uno
libro Persius meruit. Et diuo Hieronio Satyricus disertissimus
nuncupatur. nec immerito. nam & sanctitate scribēdi & sentētia
rum grauitate: & uerborū pondere: & Satyrica urbanitate nulli
postponendus esse uidet: insectatur uitiā: Sontes carpit: precep-
tis legētium animos sanctissimis format & imbuīt aliquāto sub-
oscurus esse creditur: ppter hominū temporūq; insitiā & rerū
ignoratiōem. Sed si quis curiosius poema Iulētum introspe-
rit pculdubio cognoscat id eē tersissimū atq; elegātissimū: qd
opinor ubi a nobis enarratū fuerit: facile omnes iudicabitis uer-
tillima esse quæ dicimus: & pfecto post enarratiōem Iuuenalis:
nullus nobis scriptō magis idoneus ipso Persio occurrere potu-
isset. uterq; satyricus: uterq; in eodem scribēdi genere uersatur:
uterq; uitæ mortaliū formā accōmodatissimus ē. Enarrabius
Itaq; diis bene iuuatibus Persium Satyricū poetā: cuius opuscu-
lum non minus nobis iocunditatis dabit: q̄ utilitatis: qui nō mi-
nus gratus erit uobis audientibus: q̄ nobis enarrantibus. Sed ne
morosior sit prologus quā poema iam interpretationem ipsam
inceptabimus. Vos quāso diligenter attendite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio dicta apud rectorem scholasticū con-
uentus incuntem scholasticam prefecturam.

Atiores nri qui rempublicam Bononiensem institus-
tis optimis: legibusq; formarūt: Cum uiderent bona
animi: corporis bonis lōge eē anteponēda: Solertis-
sime ac prudētissime sanxerūt: ut gymnasia cōstituerē-
tur: quæ essent domicilia doctrinarū: & asyla bonarū litterarū in
qbus uiri sapiētes ac eruditi ingenuas disciplinas profiterentur:
Sed quia sine gubernatore nauigium periclitat: Sine auriga qua-
drigæ precipites ruunt: Sine rectore cūcta labascūt atq; uacillāt:
Ideo iidem illi cōditores annuos gymnasiarchas hoc ē prefectos
gymnasi litteratorij esse uoluerunt: qui ordinē scholasticorum
honestissimo pficerentur: qui cuncta ad scholasticos pertinen-
tia auctoritate regerent: prudentia pensitarent: dexteritate mo-

deraretur. Mos hic optimus tãquã per manus posterorũ in hodi-
ernum usq; diẽ propagatus ẽ: nuperrimeq; omnĩũ suffragiis atq;
q; cõsensu designatus fuit Rector utriusq; scholastici conuẽtus:
hoc ẽ tam italorum q̃ prouincialium uir magnificus ac circumspe-
ctissimus Thomas anglicus: uel ut latine loquar Britãnicus qui
& natalibus & familia nobilitate clarissimus ẽ: idẽ fortunã bõis
opulentus: animi dotibus excellẽs: Cui genirale solũ Anglia ẽ:
quã maximã illustrissimãq; ẽ insularũ nullus ignorat: cui anti-
quitus Albion nomen fuit: quã mox britaniã nuncupauerũt: a
qua omnes uicinã isulã britaniã nominatẽ fuerũt. Angliã uul-
go recẽtiores appellatũ. Regio ẽ clara latinorũ grecorũq; mo-
numẽtis: secunda frugibus: copiosa pecoribus: referta aurĩ: argẽ-
ti: plumbiq; metallis: ex qua escaria uasa generosa olim romam
missitabãtur: quã bascaudã ab eruditis nuncupãtur: extremorũ
imperium semp aspernata: indigenis cõtenta principibus. inge-
nia britãnorum nõ fraudulẽta sed simplicia plaudauit antiquitas:
In re militari prestatissimi fuere. nõ equitatu modo peditatũq;
polentes: sed etiam curribus: quos partim couinos uocitant par-
tim esseda instructi preliabantur: quo genere pugnae usi sunt ad-
uersum Cæsarem dictatorem belligerantes. Inde Essedari Coui-
nariq; ab historicis nominati. In studiis litterarum neq; hebes-
tes neq; obtusi iudicati sunt Cum ex aere temperato ingeniore
acumen uegetetur. hinc ut opinor exiit illud uulgatissimum.

Gallia caufidicos docuit facunda britanos.
dies me deficeret si singulatim minutatimq; recẽsere uellem: qui-
bus dotibus ac bonis fuerit decorata britãnia: uel ut a neotricis
dicere didicimus: Anglia: quã p lōga retro secula multos uiros
generosos procreauit. hac uero tempestate hominem nobis des-
dit sũma nobilitate: summa dignitate summa uirtute pditũ Tho-
mam: qui hodierno diẽ inũ magistratũ honoratissimũ gymna-
sticã prefecture gubernacula moderaturus: ut nõ solũ pro recto-
re sed etiam pro rectoribus presit scholasticis tam italicis q̃ pro-
uincialibus: & instar boni gubernatoris nauigium dirigat i por-
tum tranquilissimũ: ingenui hominis mores: Auita nobilitas: ado-
lescentia modestissima: probitas circũspecta: Virtus excellẽs pol-
licentur ac spondent habituros nos talem rectorem: qualem nec
pbatiorẽ nec meliorẽ nec amabiliore optare possemus. Superst

ut scholastici omnes ei presto sint ac obtēperēt tāq̃ legitimo Rec-
tori: ut ipsi ab eo tanq̃ scholastici haberi mereātur Scitum ē illud
domitii oratoris. Cur ego te inquit habeam ut principem Cum
tu me nō habeas ut senatorem: illud corpus bene cōpactum ē in
quo capiti membra consentiunt. illa res pu. optime instituta: in
qua deteriores melioribus obsequuntur: ille scholasticorū cōuen-
tus bene moratus beneq̃ cōstitutus iudicatur: in quo scholastici
rectorem uenerātur: rectori presto sunt Rectorem tanq̃ ducem
affectātur. hoc si fiet: ordo scholasticorū erit apud nostrates faura-
bilior: Rector ipse uenerabilior: & gymnasio bononiensi pristina
dignitas restituetur: quod olim gymnassii Atticorū Alexandri-
norū atq̃ tharsensiu: quæ antiquitas admirata ē meruit aquirari.
Te autem clarissime Rector. nō moneo. nō hortor. nec enim tu
meæ indiges aut monitiōis aut hortatiōis. sed tuapte spōre cur-
rētem incito stimulo impello: ut tutelā gymnassii gymnasticeq̃
dignitatis tota mēte suscipias: susceptā ita foueas ac modereris: ut
celeberrimus hic ordo scholasticorū tua diligentia: probitate uigi-
lantia cōformetur. augeatur. illustretur non deerunt tibi suffra-
gatores ad omnia pagenda illustres principes mei Bentiuoli cū
genitore absente. presentes filii: quorū fulgorem nuper fortuna
paulū obnubilauit: ut purior deinde lucidiorq̃ enitesceret. sicuti
solem uidemus iterdū post dispulsam nebulā: post dissipatas nu-
bes: post edomitā coacti acris crassitudinem: fulgere splēdidius.
Radiare flagrātius: torrere uehemētius. Tu magnifice rector eni-
tere meditare cōtende ut expectationi: quam de te concitasti satis-
facias. id erit tibi tuarq̃ genti: maxio ornamento: & successoribus
exēplar esse poteris ad imitandum. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita dum Rector scholasticus no-
mine melior accepit magistratus insignia.

Gregia ē uiri prestatissimi atq̃ laudabilis: rebus oī-
bus administrandis aliquē perficere: qui cuncta pruden-
ter examinet: docte dispenset: sapiēter administret: cu-
ius nutus ne ius reliqui obediāt atq̃ obsequantur: quē
unū cūcti sectentur ut ducem: colant ut principē reuerentur ut re-
ctorem: hoc in rebus etiam minimis licet inspicere. Nauis unū ha-
bet gubernatorē: cuius peritiæ naute omnes ac remiges obsequū-
tur. Arx unum habet prefectum: qui reliquos custodes in officio

continet:& nullus ab eius prescripto uel digitum trāuersum dē
scedere tentat. Et ut ad maiora ueniamus. Nulla ciuitas bene pōt
gubernari sine magistratibus: Nulla castra sine imperatoribus:
Nulla puincia sine presidibus: nihil ē profecto prestantius: nihil
uilius bono sanctoq; rectore: qui subiectis cōcordiā suadeat: bo
nitatē laudet: uirtutes precipiat:& officia capeienda prescribat.
Merito itaq; uiri clarissimi laudādi sunt Bononienses: qui inter
reliqua sancte prudēterq; instituta hoc in primis sanxerūt atq; i
stituerūt ut ornatissimus ordo scholasticorū rectorem habeat: q
sua prudentia atq; solertia cūctos regeret ac moderaretur: qui fa
cienda pēperet: uitāda mōstraret: sub cuius oculis atq; uigilātia
scholastici uitam in litteris quēteq; traducerēt:& illius preceptis
obediēter obsequerentur. hoc cū per multos ānos diligentissime
in urbe nostra custoditū sit. Nuper quoq; ut maiorū uestigia cu
stodirētur: Designatus fuit rector uir prestantissimus & omni lau
de cumulatus: qui celeberrio scholasticorum ordinī perfee
retur: de cuius uirtute moribus atq; prestantia abunde iudicatū
esse uidetur: cum eum non solum pro rectore: sed etiam p recto
ribus elegerint:& omnibus suffragiis declararint: qui solus offi
cio fungeretur: utriusq; rectoris:& illius qui italicis scholasticis
preest: Et illius qui prouinciales moderatur. Ego uero uiri circū
spectissimi magnope laudo cōsiliū illorum: q uice duorum prese
ctorum unicum tantum prefectum scholasticorum creandum cē
dixerunt: Neq; enim ulla potestas potest habere consortē:& hoc
nobis ipsa rerum natura demonstrat. Rex unus ē apibus: dux
unus in gregibus:& in armentis rector unus. Vnum grues ducē
sequūtur ordine litterato. Quid multa? Vnus ē mundi rector at
q; gubernator beatificus: innominabilis ultramundanus: qui so
lus cūcta ratione dispensat: uirtute gubernat nutu moderatur:
Talis itaq; erit in laudatissimo scholasticorum ordine tegendo:
hic nuperus rector. qualis ē in gubernanda naue gubernator. in
custodienda arce prefectus. In regenda ciuitate magistratus. i ad
ministranda prouincia preses: hic cum in iuuenili aetate nestorē
habeat sapientiā: cū bonitate nomini respōdeat: cum sit ex omni
parte laudabilis: omnia illa strenue & diligēter efficiet: quæ mas
gistratui suo accomodata: quæ clarissimo ordinī scholastico con
ducibilia: q; honori & dignitati cōuenientia cē cognoscer. Vale.

Philippi Beroaldi oratio ad tribunos plebis:

Nihil mihi uiri clarissimi solet esse iucundius. nihil anti-
 quus: quam in celeberrimo concuentu qualis hic est: quam coram magi-
 stratibus: quales estis uos de re publica. capeffenda concione
 ri: de qua is quoque bene mereri uidetur: qui oratione
 utitur ad aios eorum: qui magistratum iuenit icitandos: Ceteris uice fun-
 gens: quam ut inquit Oratius cum ipsa exors secundi sit: ferrum tamen acu-
 tum reddere potest. quam ob rem hodierno die hoc dicendi munus mihi in
 iunctum libetissime subiui: & eo quidem libetius quam de magistratibus
 qui sacrosancti: de Tribunitia potestate: quam amplissima de tribunorum
 iure: quod populare est: mihi dicendum esse uideo. nec ignoro quid
 hic locus: quod ista concio: quod dignitas uestra postulet: & quod me ipsum
 decere uideatur: quo circa diligentissime perspicia: ut neque ineptus
 appaream neque nimis effusus: neque nimis alstrictus fuisse desphedar:
 & ut ordini tribunorum satisfactum per uirili parte conabor: qui inter
 ceteros popularium magistratum ordines est eminentissimus: quod
 sacrosanctum collegium haud dubie declarat: maiores nostros mul-
 ta per se prudentissime constituisse: aut accepta ab aliis meliora red-
 didisse. Nam quanta inter Romanos tribunos & nuntios: qui ab illis
 fluxerunt differencia sit queso diligenter attendite.

Romanis discordia ciuiles & intestina dissensio tribunos ple-
 peperunt: quando in sacro monte Romana plebes: quam a patribus uexata
 secesserat: peculiare sibi magistratus creauit. Qui Tribuni plebis
 nuncupantur. Nobis uero Iura leges atque concordia Tribunos ple-
 tradiderunt. Apud Romanos nemini patricio Tribunatum capere
 licebat utpote plebei magistratum. deoque Clodius pernicio-
 sissimus. Tribuni plebis iudicatus: Qui relicta claudia gente patricia. C.
 Fonteio homini plebeio se in adoptionem tradiderit ut tribuna-
 rum consequeretur. At qui apud nos plebei patricii promiscue
 Tribuni designantur. nullo liuore: nulla contentione: nulla discor-
 dia. Rome ab initio Tribuni tres tantummodo fuerunt: a quo nu-
 mero Tribunos nominatos iure consultus opinatur: uel ut L. Iulius
 Dyonisiusque tradiderunt quinque: quorum numerus ad decem
 usque peruenit: quibus annua est finita potestas. Nostra autem ciui-
 tas cum in regiones quatuor distincta sit: ex singulis quaterni eli-
 guntur: quorum auctoritas quattuor mensum interuallo conclus-
 ditur. ita fit ut quotannis duo de quinquaginta Tribunos ciuitas

nra sordatur: quæ cum a Romanis. M. fuluio & C. manlio cō-
sulibus Colonia latina deducta fuerit in creandis magistratibus
& potissimū Tribunis religiosior atq; fecundior ipsa parente tu
ille cognoscitur. Quanto bononiēses beatiore Philippus ma-
cedonū rex inclitissimus esse dixisset: qui beatos Athenienses nū-
cupabat: q; singulis annis pretores decem cū imperio crearent: &
ex suis ciuibus facillime reperirent. Preterea apud. Ro. Tribuno-
rum. ple. potestas magis ad impediendū q̄ ad agēdum erat accom-
modata: ut Plutarchus & appianus memoriæ pdiderūt: & ut Ci-
cero meminit ita cōsulibus erant oppositi. Tri. quēadmodum ap-
ud Lacedemonios ephori aduersus reges collocati: Et cū tribūnis
intrare curiam nō liceret: ante ualuas positis subseliis Senatus de-
creta pēsitantes q̄ plurima rescindebāt nec rata eē patiebant. Cō-
tra nostri quæ agēda sunt agūt: Quæ omittēda pariter omittūt:
Consulibus uero aliisq; magistratibus adeo cōiuncti adeo cōne-
xi: ut ad res q̄ plurimas obeūdas illis auditōibus utant: & nō pau-
ca ex illoꝝ consilio administrare cōperiāt. Quāto ergo uester o-
Tribuni q̄ Romanorū Tribunorū maior ē ordo q̄to nūerosior
q̄to cōpositior: tāto uos magis eniti decet ac elaborari: ne uirtute
ac rebus agēdis inferior iudicetur. Et quoniam discordia ordinū
uenenū ē Ciuitatum. Quæ Romanos Tri. cū consulibus alter
cātes sepiissime labefactauit: Vos cōcordiam potissimū custodite
sit inter uos omnes in administrāda re. pub. stabilis & firma con-
sensio in ore atq; animis ur̄is uersetur semper salutaria illa sen-
tētia: qua hystoricus ille clarissimus demonstrauit. Cōcordia par-
uas res crescere. Discordia maxias dissipari: ppter quā. M. Agrip-
pa se uirum bonum factum esse gloriabatur. Vobis exemplo sit
prudentissimum illud Siluri factum: Qui Lxxx. filiis decoratus
cū iā mortī proximus esset: Virgarum fascē unicuiq; natorū por-
rexit iubens ut illum confringerēt. Id autē singulis facere neque
untibus: ipse sigillatim uirgas omnes facile cōfregit: quo callidis-
simo commento solertissimus pater filios admonuit eos firmos
ac potentes tantisper futuros: dum iter se concordēs & animis cō-
glutinati esse perseverarent: imbeciles uero & infirmos si discor-
dia se iungerentur. O diuina concordia uis: que dissipata cōne-
ctit: firma corroborat: sine qua magistratus non salutes sed de-
trimentoſi in suis urbibus efficiuntur. Conspirate itaq; Tribuni

& uno cōsensu descēdite ad rem. pu. capescēdam: quæ omnibus
pfecto rebus antepōnēda ē: Cuius causa. M. lepidus. Cum. M.
fuluio Collega: quo die censor factus ē homie inimicissimo sta-
tim rediit in gratiā: & similitates inimiciāsq; depōsuit induite
psonā publicā exuite priuatā. Mens ur̄a pter publicū cōmodū ni-
hil spectet: huc oculos: animū: cogitationē: huc studia uestra cō-
uertite. & quitatē uero i primis custodite & iustitiā amplexamini
Sine qua (ut inqt Augullinus) Reges Tyrāni nuncupant. Sine
qua optimatiū cōsensus factio est: Sine qua nec domus nec ciui-
tas nec hoīnum genus uniuersū. nec ipse mundus consistere pōt:
iustitiā patrocinari ē ipsam uirtutē colere: Cuius hec uis ē effica-
cissima: hostē esse atq; inimicū hominum morūq; malorū: Cō-
tra defensorem hominum morūq; bonorū: Cōmoda pterea pa-
tria sibi prima putare: Deinde parentū: Tertiā iam supremāq;
nostra. quos lucillianos uersus Tribuni nō solum nobis ediscē-
dos sed quotidie i manibus in ore in intimis p̄cordiis habendos
esse censeo: & sicut Crysipus imaginem iustitiā faciēdam esse do-
cet: forma uirginali: aspectu uehemētī: luminibus oculorū acriori-
bus: ita oportet magistratum: qui iustitiā antistes ē: esse grauē
sanctum incorruptū: cōtra improbos nocētēsq; inexorabilē: eni-
uero cōcordi & iusto magistratū nihil pstantius nihil utilius i be-
ne cōstituta. re. pu. reperiri pōt. Discordi uero & iniusto nihil p-
nitiosius. Concordes duce iustitia. R. P. seruant incolumen Dis-
corde iniustitia domināte labefactāt & euertūt. Estote ergo Tri-
iustitiā cultores accerrimi. & a quo honestoq; patrociniāmini.
in hoc uersetur omne uestrum ociū omne negociū in hoc quies
& labor reponatur. in hoc studium & diligentiam collocatote. sit
quoad fieri potest magistratū uester portus bonorum scopulus
reorum & quoniam Tribunus popularis est magistratus popula-
res uos plebicolasq; prebitote: & populi commoda pro uirili p-
te defendite. Ceterum cum plures sint rerū. publicarum species:
Platone & Aristotele principibus ita tradentibus: Cum sit p̄ci-
patus regius quam monarchiam appellant: cum sit optimatum:
quæ grece Aristocratia nuncupatur: cū sit popularis status Cui
democratia nomen est: cum sit oligarchia idest paucorū quando
magistratus a censu eligūtur: Cum sit etiā Tyrannica administra-
tio: uestre sunt partes Tribuni uestrum munus: ueilte ē diligen

tia uestraq; uigilantia enī cōtendere elaborare pro uiribus: ut
principatus huius uerbis: Qui ex aristocratia democratiaq; cō
positus ē: nulli aliorum cedere nulli postponendus esse uideat.
Tribuni pro populo excubare debēt: & munia rei. pu. saluberrīa
eapescere: id quod priscorū romanorū instituta declarāt: quibus
nullum diem integrū Tribunis plebis abesse roma licebat: quē
admodū nec puinciarum rectores extra prouincias abnoctare
iura permittūt: ut uidelicet semper presto essent: & si quādo opus
foret: ne unq; eorū opera a plebeis desideraretur. hinc et ianue an
tictus die noctuq; patebāt Tribunorum: Tāquā portus & refugī
um laborātibus semp patum esset: qbus foret optulandū: Qui
etiā tribuni purpuram minie gestare cōsueuerunt: ut popularis
magistratus in omni uictu ac cultu popularibus similis cōspicere
tur. Et ut curio dicere solebat tribuno cōuenit prebere se multi
tudini cōmodum atq; tractabilem & in adeūdo se facilem: quod
etiā a iuriconsulto nō solū de p̄sīde sed de omnibus quoq; magis
tratibus dictū ē existimare debemus. plurimū i. Re. pu. adminis
tranda ualeat magistratus: maxima in rebus obeundis ē magistra
tus auctoritas quod i oculo pupilla: in nauī gubernatore: in quas
drigis auriga: hoc in ciuitate pollet magistratus. quēadmodū ocu
lorū acies sine pupilla hebetatur: Sine gubernatore nauis periculi
taē: Sine auriga currus sepe conuertit ita sine magistratibus ciui
tas labascit atq; uacillat. Quid enī aliud significat magistratus: q̄
rectorē ac rei pu. moderatorem. Vnde a magistrādo idest mode
rādo magistratus nomē ipsum deriuatur. Et quēadmodū magis
tratibus leges: ita populo presunt magistratus. Et quēadmodum
legē dicimus mutū esse magistratū: ita eleganter & uere dici pōt
magistratū legē esse loquētem. Vos ergo tri. qui magistratus es
tis & qdem sacrosācti: rebus moderandis incūbite. publica cōmo
da p uirili portōe fouete & quod rectū erit id solū utile existima
tote: & quod iureiurādo astricti facturos uos esse pmittitis: Id re
bus cōprobate. Imprimisq; diuina illa Catonis Censorii uerba
semper in memoria atq; in pectore habetote: Si quid uos p labo
rem recte feceritis labor ille a uobis cito recedet: bene factū a uo
bis dum uiueris non abscedet. Sed si quid per uoluptatem neq;
ter feceritis: uoluptas cito abibit: nequiter factum illud apud uos
semper remanebit. Ita Tribuni ad benefaciendū mētem Rudiū

operam industriam applicantes: Vobis honori: amicis ornamē
to: reipu. utilitati: & posteris exemplo esse poteritis. Dixi.

Ad illustrissimum principem Ludouicum Sphortiam Philip
pi Beroaldi epistolium.

Veniamodū Parthorū regē nemo sine munere salu
tat: ita ego te illustrissime princeps salutaturus attuli ti
bi p munusculo panegyricū: quem leta frōte ac hilari
uultu accipias queso: Non enim minus rēgia res ē pau
ca benigne ac comiter accipe: q̄ magna largiri Multa ideo scio:
sa existimāt: quia diis immortalibus sunt dicata: Libellus hic ad sa
mā fortasse pueniet: quia tū clarissimū nomen gestat i titulo: Cū
aliqn subire posset infamiā: quicqd. i. qualecunq̄ ē boni cōsul
to: Et cū ociosus eris ac feriatu ab occupatōibus regē amplissima
rum: qbus iugiter detineris: tūc i manibus accipito: & successiuis
tēporibus plegito. In summa cū nihil agere uoles: hoc agito. Di
faxit ut illud sit ppetuū pignus ac monumētū meæ erga te fidei
ac obseruatiæ. Vale & me q̄ tibi mācipatus sū i cliērelā ascribito.

Philippi Beroaldi panegyricus ad illustrissimum principem
Ludouicum Sphortiam.

Epenumero ipse mecū dubitauī illustrissime princeps
Ldouice Sphortia utrū ne fortuito accasu princeps
terris darent: an ab oipotētissimo rerū oīum cōditor
deo traderent. Sed hæc oīs iā ex aīo sublata dubitatio
ē: postq̄ tu iclytissimi ducatus Mediolanēsis habenas gubernare
cepisti. Liqueat. n. te principē diuinitus cōstitutū. Tu ab ipso deo re
pertus electus atq̄ missus esse uideris ad hoc amplissimū Imperi
um moderādum: quod aliquādiu rectore uiduātū labasse atq̄ ti
tubasse accepimus: Sicuti cymba sine gubernatore a pcelosa tem
pestate deprehensa inter fluctus nudabūdos agitur: Deus itaq̄
cum labanti ac nutabundo i subrium statui subuenire ac opitula
ri uellet: Te unū ex omnibus potissimum delegit: qui tua singula
ri uirtute fulcires titubantia: recreares afflicta. sedares tumultuo
sa: qui deniq̄ cuncta redigeres ad tranquillitatem: Non poterat
medius fidius illustrissimus dux adhuc pupillus adhuc puer tuto
rem proximiorē: Sanctiorem: cordatioremq̄ usq̄ reperire. q̄ lu
douicum sphortiam: qui consanguinitatis gradu arētissimo con
iunctissimus ē: utpote germanus ipsius genitoris: qui probitate:

inocentia: integritate nulli principium postponendus est: qui prudentia solertiaque tanta splendescit. ut cordatus merito cognominari possit: hec summam & in transcurso magis signata quam dicta Latius iam explicanda sunt: & copiosius enarranda: quod ut commodius luculentiusque perficere possim: uellem mihi a diis immortalibus dari fluuium tulanam eloquentiam: & torrentem demosthenis facundiam grades enim materias ingenia parua non sufferunt: & in ipso conatu subire succubunt. gradis imo ingens hec est materia: quam aggredior. Ingenium mihi perquam mediocre: nec inficior uires tenuissimam. Sed in magnis uoluisse abunde magnificum ac pulchrum existiam. Sed etiam si assequi nequiuero. proinde hoc nos ausos esse non improbabis illustrissime princeps etiam si uires ipsae defecerint. Ceterum non auspicabimur laudes tuas a cunabulis ipsisque crepundis: si cum nonnulli laudatores facitare consueuerunt: non stemata generosissimam familiam recensebimus: de qua melius est tacere quam pauca dicere. non fortunam luculentissimas neque eximias corporis dotes referemus: quae neque tu magnificas: neque inter principes solus possides nihil nisi proprium nisi genuinum: nisi tuum laudabimus illustrissime princeps hoc est solas ipsius animi tui dotes: quae in homine sunt bona principalia commemorabimus: Nam diuitias generositatem honores: formositatem uires: hoc est fortuna & corporis bona magis circa nos: quam in nobis esse scriptores idonei tradiderunt: & ideo aliena bona nuncupantur. ipsas uero animi uirtutes: quae neque ab aetate mutabiles neque ullo infortiio caduca: nostra & uera bona noiare solemus. quae quidem dotes tanto preciosiores iudicantur: quanto maior est ille: in quo enitescunt: quas in te optime princeps tanto splendiores existimamus: quanto tu inter reliquos principes enitescis: Quae in presentiarum mihi de laudibus tuis dicturienti agminatim se ingerunt & cateruatim: ita quelibet festinabunda se offert: ut a nobis in hoc panegyrico prima promatur: Quae res me diuissidius hesitantem me facit & cunctabundum. Namque si ceperim prudentia tua singulari predicari: occurreret iustitia. Quae postponi gembunda dolebit. Si dixerim de fortitudine tristabitur repellantia. Si laudauero liberalitatem: frugalitas ipsa se contemni existimabit. Si clementiam extulero. Seueritas indignabitur. Denique quaecumque primam arripuerim: illi ceterae inuidebunt. ita enim in singulis uirtutibus cernes quasi reliquas non possideas

Ego tamen p uirili parte ita cōtendam ac elaborabo & tale tēpe
ramentū adhibebo: ut singulis: qđ suū ē tribuisse uideamur. Sed
unde prius ordiar q̄ a prudentia: que (ut scribit Plato) diuinitus
ceterarū uirtutum dux ē: quæ in te adeo fulget atq; splēdescit ut
neq; in Nestore maior neq; in Catone presentior fuisse credat:
prudentia cū omnes mortales: tum potissimū principes decet: q
hac duce nihil insipienter nihil temere in gubernandis subiectis
agere neq; uolūt neq; possunt. prudētiam Solomon i paremiis
amicam uocādam esse precepit. hec tibi ē prudētissime princeps
amica peculiaris: hæc te dñs hæc te noctes fouet ac amplexatur.
hanc ne trāsuerſo quidem digito abſte digredi sinis. hac aurigāte
habenas ipī cōſultissime moderaris. hac duce cūcta prudētissime
disponis: hac adiutrice nihil in te reprehensibile cōspicitur. Pru
dētia germana iustitia te iugiter comitatur: Sine qua principes
principiū nomē amittūt: & in Tyranni nomē detestabile trās
grediūtur. quæ si Ciceroni credimus: omniū ē domina & regina
uirtutū: ad quā nos esse natos itelligere debemus: que auro p̄cio
sior ut inquit Plato iudicāda ē: Quæ suum cuiq; tribuit: alieni
nō inuadit: & ppria utilitate neglecta: publicā utilitatē fouet atq;
tutatur: Cuius fructū cā uidentur olim benemorati Reges con
ſtituti. Tu uero iustissime princeps. ius sanctissime dicis. Et cūcta
uelut in librili perpendēs omniū beniuolētiam promeris: audis
desideria cūctorū: & tanq̄ alter Alexander ex duabus auribus: al
terā accusatori prebes alterā reo tradis. Te nulla largitio: nulla
gratia: nulla cupiditas trāsuerſum trudit a recte cōſulēdo recteq;
iudicādo. adamuſſim singula pēſitas: & cōtrouersias ois diligētis
sime cōponis. nullū a sermone tuo tristē discedere pmittis: quod
olim Titum Vespasianū factitasse tradūt. Hæ sunt partes regis:
hæc sunt munia imperatoria: Compōere lites: decidere negotia:
satisfacere desideriis mortalium: citra odium cuiuspiā ac maliuo
lentiam. Summa æq̄tate nec miori lenitate ius dixisse laudat Au
gustus: Cuius tu uelligia emulatus seueritati misces comitatē: &
quoddam ex utroq; efficis saluberrimū tēperamētum: habes ho
ras quotidianas & itatas: quas audiendis controuersiis impende
re memoraris: quibus tam humili quā potenti: rā egestoso q̄ lux
culento licet ad te adire: desideria expromere: & lites explicare: &
profecto nihil prestabilius esse potest & potissimū in principe: q̄

hēre tpa destināta: & horas negotioſas a feriatis ſequeſtratas. ut
.n. certus ſyderū curſus: ita uita hominū diſpoſita delectat: & pri
cipum preſertim. Nāq; ide effici: ut ciues ac ſubiecti minime to
tos dies conterant: dū colloquiū principis aucupātur. Nouerūt tē
pora. Nouerunt horas: horarūq; momēta: qbus poſſint apud te
ſuas cōtrouerſias enarrare: & petitiones exponere. Ceterū cū pri
cipales uirtutes ita inter ſe cōnexe ſint. put philoſophi autumāt
ut inuicem nequeant diſſociari: ita in te prudentia & iuſtitia in
clytiſſime princeps effulgent: ut tñ & fortitudo & tēperātia non
ſordeſcant. nam quanta fortitudine peditus eſſes in erūnis exan
clādis haud dubie demonſtrati. Etenim cū fortitudinis peculia
re munus ſit toleranter calamitates perpeti: neq; rebus aduerſis
ſuccumbere: Tu olim fulminibus fortunæ ipotentis. ſemiſtula
tus uirum te fortiſſimū magnanimūq; preſtitisti. Cum neq; for
tunæ cederes: neq; afflictus iaceres: neq; in gurguſtio plorabūdis
ingemiſceres: imo quēadmodum nemo te unquam in rebus ſe
cundis ſuperbum ac inſolentem cōſpīcatus ē: ita aduerſis nullus
unquā ſuccubuiſſe cognouit. Voluit mihi crede fortuna pauliſp
tecum colluctari: ut ingenium tuū periclitaretur. Sicut enī ignis
aurum probat: ita calamitas uir os fortes explorat: & ut aduerſa
ex ſecundis: ita ex aduerſis ſecunda noſcuntur: cognitum in te eſt
fortiſſime princeps oratianum illud eulogium eſſe ueriſſimum.
Si fractus illabat ut orbis

Impauidum ferient ruīnæ:

Quanta uero dū boni in Ludouico Sphortia tēperātia mode
ratioq; floreſcit: qui in mediis delitiis collocatus: Delitias nō am
plexatur. qui inter ſexcenta milia uoluptatum poſitus abſtinet a
uoluptatibus: qui inter incentiua libidinum inſtrumenta q; luxu
riantis fortunæ Caſtum agit principem & frugi.

Ardua res hæc ē opibus non tradere mores:

Et cum tot creſcos uiceris: eſſe Numam.

Curium atq; Fabricium duo romæ frugalitatis exēpla maiores
noſtri laudibus extulerūt: q; paruo contēti uixerint: & frugaliſſi
mi inter romanos extiterint. Verum nulla uel minia laudatōe il
li mihi digni eſſe uidentur: qui in paupertate collocati egreſſoſis
ſimiles uiuere: & iubente neceſſitate uoluptates elimiāre coge bā
tur. Sed da mihi aliqū Creſo aut Midæ diuitiis: & qui parādum:

quī opibus affluens auro abundans: quī pollens ac potens fruga-
liter uiuat: quī abstinentiam appetitionibus cohercendis adhibe-
at: quī bellum titillantibus uoluptatibus indicat: illum deo simil-
limū iudicabo adeo male conueniunt maleq; coeunt uirtus & uo-
luptas: frugalitas & luxuria Maxima ē igitur in te hac uel potius
diuina uirtus in summa peccandi licentia nō peccare. inter blādis-
simas ac illicibiles uoluptates cohibere se ipsum: & appetitū obe-
diētem efficere rationi. Quid ergo prestantius: quid admirabili-
us excogitari potest principe prudētissimo: iustissimo: fortissi-
mo: tēperatissimo? Quæ quidē uirtutes cunctarū reginæ uirtus
tum in paucissimis principibus iugate cōspiciunt. Aliq; prudētia
enituit: Sed iniusticia obsoleuit. Alium fortitudo decorauit Sed
ītemperātia ac libido dehonestauerūt. Deniq; nulli uel rari exti-
terūt: in qbus quatuor istæ uirtutes simul enītescerēt. At qui ne-
mo admiretur: si nūc Prudentiam a iustitia: Fortitudinem a tēpe-
rātia. Aliamq; ab alia ita seiungam: quasi possit qsq; quā prudēs eē
citra iusticiā. Fortis citra tēperantiā: cū inter philosophos & mas-
xime stoicos cōstet: q unā habuerit oēs habere Et q una caruerit
oibus carere uirtutibus. Alia ē illa philosophorū limata & nimis
spīnosa subtilitas. Alia ē ex cōmuni opīniōe ducta sentētia ut er-
go uulgus: ita nos hoc loco sermocinamur: ut alios iustos: alios
prudētes eē dicamus: popularibusq; uerbis utimur de populari
opīniōe loquētes. Sed ut ad te pfectissime princeps nra remigret
oratio: Sicut quadriga illa uirtutū principaliū te uehere ac gestas-
re existimatur: quod quā paucissimis dii dederunt: ita illæ quoq;
uirtutes: Quæ minoris dicūtur te ornatū faciūt atq; mōstrabile:
clemētia: liberalitas: indulgētia: affabilitas. Reliquæq; id genus:
quæ principes amabiles efficiūt atq; fauorabiliores: quæ populos
reddūt fideles: deuotos ac mācipatos Enīmuero clementia ut ele-
gāter docet Flauius uopiscus: Dos prima ē impatorū: & nullum
magis ex oibus ut sanctissime inqt Seneca: q regē ac principē des-
cet: hæc ē illa uirtus: quā in Cæsare dictatore luculētī scriptores
laudāt et extollūt qua principes oēs exuperasse fert. Vnde Cicero
ad Cæsarem: nulla inqt de uirtutibus tuis plurimis: nec gratior:
nec admirabilior misericordia ē: nihil pfecto laudabilius: nihil
magno & pclaro uiro dignius placabilitate atq; clemētia: nihil
deniq; gratius eē pōt eo principi: qui talē se ciuib; exhibeat: qua

les sibi deos esse uellet. Clemētia regis ut ait Solomon: quasi imber ferotius est: Clementia facit ut princeps animus ciuitatis: ciuitas corpus principis esse dicat. Clementia facit ut tu clemētissime princeps certatim ameris ab oibus: ut te sit incolumi una mēs oibus clemētia tua ac ciuilitatis multa & magna documēta p̄buiſti. Clemētia ita te gratū ac fauorabilē in subtribus reddit: Sicut olim augustū romanis effecit. Tu natura beniuolētissimus: tu indulgētissimus: tu deniq; optimus clemētiā amplecteris: quæ bonis principibus iocūda ē. Crudelitātē detestaris: quæ sāguinariū tirāni p̄uoluptate fruūtur. Age uero q̄ munificus q̄ liberalis erga oē hoīū genus existis. Quāta beneficētia: quāta benignitate foues p̄fectores artū & igenia litteratorū: nihil ē me hercules ī principe amabilius ipsa liberalitate: Sicuti nullū uitiū terrius auaricia. A liberali principe cūcta bona sperātur. ab auaro cūcta mala timentur. Munificus princeps charus ē oibus: Sordidus & deparcus inuisus est oibus: oēs malus in se pessimus: At tu liberalissime princeps & rei & famæ bñ cōsulis tua munificētia. Lucraris .n. gloriā cū des pecuniā: & dādo pecuniā te ipsum ditas: cū id pprie principū esse dicat. qđ dono dederūt iuxta illū Rabinū poetæ uersiculū. Hoc habeo qđ cūq; dedis. Optimi principis est nihil magis suū credere: qđ id quod amicis cōdonauit. hæ sunt certe diuitiæ: & extra fortunā collocatæ: hi sunt thesauri: qbus Cyrus ille clarissimus gloriabatur. Nā ut apud Xenophontē scriptū est thesauros sibi custodesq; fidissimos pabat amicos: quos diuites eficiebat. Idē regis oculi. regis aures dicebant: q cūcta quæ uidebāt: cūcta q̄ audiebāt: quæ futura essent Cyro cōducibilia referebāt. Multæ sunt aures multi sunt oculi principis munifici: q quot amicos sibi liberalitate cōpauit: totidē auribus: quæ audiēda sunt: audit: Totidē oculis q̄ uidēda sunt: uidet: ut docet uerissime Dion. Tu quoq; Cyro similimus bñficētia multas aures & multos oculos tibi cōparasti: & quotidie nouos cōpas. Tu amicos ditas: cliētibus opitularis. tu decus & p̄sidium es eruditō: ad te tanq̄ ad anchorā hac tēpsta relati decurrūt: & p̄fecto nihil melius agere p̄nt optimi principes q̄ subleuare doctos: fouere eruitos: quorū scriptis imortales efficiūt. Quis .n. noscet Cesarē imo Cesares q̄ plurimos nisi Suetonius Trāgillus extitisset: q̄s Alexādrū macedonē fuisse sciret. nisi Q. curtius & Plutarcus illius gesta scribēdo posteris lectitanda

reliquisſent: q̄s Scipionē imo uero ſcipiones: quis. C. pōpeiū tri-
bus fulgentē triūphīs hac tēpeſtate cognoſceret: niſi Titus Liui-
us & M. tullius eorū cōmēdatores laudatoresq; fuiſſent: Deniq;
Romanos: grācos & externos oīs nōne tenebrā occupāſſent: &
ſitus obduxifſet: niſi illos luculēti ſcriptores i litteras retuliſſent:
bene igit̄ facis optime princeps: qui litteratos amas: qui erudit̄s
ſuffragaris: qui tibi cumulatiffimā gratiā referre queūt: de te ſcri-
bētes & tua p̄clara facinora celebrātes. Illud uero in te laudabile
ē: q̄ inter tot curas: tot negocia: tot domeſticas & externas rerum
maxiarū occupatiōes audir̄ uis quotidie quipp̄iā hīſtoricō ac me-
morabile: & ſicut. C. Pōpeius & Ceſar auguſtus inter bellicos tu
multus nō intermiſſiſſe dicunt̄ cōſuetudinē declamādī: ita tu inter
multiplices curas nō intermittis ſtudia litterarū: cū negociis ociū
diuidis: & hīſtoricis lecturadis ſucceſſiuas horas ip̄edis: i quorū lec-
tiōe tanq̄ i diuerſorio ſuauiffimo cōqueſcis. ita nullo tpe deſidia te
dedis aut iertix neq; unq̄ marcore torpeſcis. & certe uita bonorū
p̄cipū: q̄lis es tu: celeſti naturæ q̄ſimillia eē crediūt. ut. n. i deſeſſa
uertigo cælū rotat: ut ſol & luna ſtare loco neſciūt: ita tu cōtinuas
tis negociis ſemp irrequies es & ſemp exercitus. Semp habes qd̄
tractes: qd̄ agas: quod mediteris. Et cū ſit turpiſſimū uiro priario
cuius tutelæ populi cōmiſſi ſunt: ſolidā dormire noctē: ut ab ho-
mero elegantiſſime traditū ē: Tu uigilantiſſimus es ſōniq; parciffi-
mus. Qualis Vticēſis Cato Qualis Brutus fuiſſe memorāt. Vi-
gilas tu de nocte: & ceteris dormiētibus: ea q̄ ad ſtatū publicū p̄ti-
nēt tūc optie puides: & ſolertiſſime p̄ſitas. Vigilia & lucubratio
p̄ciſes decet ac rē. pu. gubernātes. Nam ſōnus multus ut tradit̄
Plato diuitis: nec corporibus: nec aīs: neq; rebus oībus gerendis
natura cōducit: & haud dubie nō dū dormit alicuius p̄ti ē: non
magis: q̄ ſi nō uiueret: & ut cecinīt optie Silius. Turpe duci totā
ſōno cōſumere noctē. Inde p̄cus & breuis ſōnus i Traiano lau-
dat̄ a Plinio. Sunt h̄ magna & admirāda i ceteris p̄ciſibus. In
te uero illuſtriſſime p̄nceps: Si ceteris uirtutibus tuis cōparētur:
erūt mediocria: Laudamus oēs tuā i colloquiſſabilitatē in oībus
admittēdis facilitatē. In negociis cōponendis dexteritatē. Et illā
q̄ in primis polles genuinā peculiaremq; facundiā: quæ omnia
p̄ncipes tutoresq; publici ſtatus: a ciuibz amari faciūt ultra pri-
uatas neceſſitudines. Laudat Cicerō pompeium: q̄ ad eum faciles

aditus essent et priuatorum. Tu uero quibus praconis laudari meris
mitissime princeps: qui oibus et humillimis tam faciles aditus esse
uis: ut qui dignitate principibus excellis. facilitate istis par esse ui
dearis. Et cum felicitum pedisse qua superbia esse dicat: Tibi mansuetu
do. tibi humanitas. tibi lenitas ancillari uidentur. Neque te Moses
apud hebreos: neque te Titus apud Romanos. cōitate uincit ac mansuetu
die. tu cunctos comiter excipis. Tu bonitate quidam genuina oēs tibi
deuotissimos reddis ac obnoxios: i summa agis principem civilem
& bonum. quod plausibile: quod amabile: quod fauorabile est. nihil
enim (ut inquit Cicero: tam populare: quam bonitas: nullus murus
firmior: nulla ars ualidior esse potest ad principes custodiendos: quam suo
rum ciuium beniuolentia: haec autem conciliatur mansuetudine ac bonitate
Detestanda est profecto Dionysii tyranni sententia illa tyrannica adas
matia uicula esse metum uolentiam: Classem & denamilia armato
rum. Immo beniuolentia: mansuetudo: gratia: affabilitas ut Plutarcus
ait: uincula sunt adamantina. quibus principem oportet esse septum
atque stipatum: & cum bonus. princeps amari mallit quam timeri: Tu per ui
rili prece contendis ac eniteris: ut amicis sis iocundus: ciuibus charus:
apud oēs gratus & amabilis. Neque tamen quod plerumque fieri so
let ista tua immodica ciuilitas te contemptibilem facit: imo tanta aucto
ritate polles: tanta exultatione decoraris: ut multa per te nihil sine
te in tota geratur Italia. Longum esset ac prope infinitum: si singula quae
in te fulget ornamenta uirtutum minutatim singillatimque recensere
uellemus. Magna inter te & reliquos principes differentia est. in illis
uirtutes: si quae sunt: enormibus subinde uitiis obruuntur ac decolo
rantur. Tu uero quemadmodum secundus es uirtutum: ita parcus es uitio
rum. Non tu luxu ac intemperantia defluis. non iracundia agitaris: non cus
piditatibus distraheris: non affectionibus ancillaribus: quibus rebus ob
noxii ac macipati principes esse consueuerunt propterea quod licentia ma
gna peccandi constituti seipsos cohibere non possunt: & ipiosissimas
appetitiones coercere. Unde olim a scurra nescio quo benedictum
est bonos principes in anulo posse perscribi atque depingi. Et Diocli
tianum dictitare solitum accepimus: nihil esse difficilius quam bene im
perare. boni principes a Ioue imperium habere dicuntur: mali uero
minime. principes boni in beniuolentia Iouis sunt: mali uero
nequaquam: & haec est homerica sententia. Cui dion prusensis
astipulat: itaque cum tu Ludouice Sphortia inter bonos principes sis

optius iter optimos clarissimus: Merito te a deo ultramūdano datū
ē credimus: & tibi uersiculū illū optime conuenire existimamus.
Solutus habes laudum quicquid possedimus omnes.

Ea in te abundat bonitatis & uirtutis exēpla: Quae sequi cupiat
uentura posteritas: apparēt in te paterna uirtutis expressa uesti-
gia: patrē in filio recognoscimus: & quēadmodum in iuuenis &
equis genitorū uirtus subinde cōspicitur. ita in Ludouico Sphor-
tia uiua paternae probitatis imago refulget. ita prorsus paternas
uirtutes effingit ac representat: ut patris in filio æquitas: Senilis
in iuvene prudentia cōspiciantur: imo ut quæ sentio eloquar fi-
lius in multis genitore maior existit:

Egea sic theseus: sic peleia uicit achilles:

Has tātas principis nostri uirtutes: ex quibus compactus ac con-
glutinator esse creditur: ornat & illustrat procera statura: facies
luculenta: os probum: frons uerenda: & uultus amabilis: quæ &
si sunt corporis bona non animi: de quibus tantummodo me dic-
turum esse promisi: tamen principi plurimum ueneratiōis acqui-
rere: & uirtutes in principe gratiores efficere uidentur: quoniā ut
iquit pacatus uirtuti addit forma suffragium. Et ut cecinit poeta.
Gratior est pulchro ueniens in corpore uirtus.

Solent q panegyricos scribunt destituti ueris principū laudibus
uanas laudatiōes cōminisci: Ego uero illustrissime princeps ex tu-
is q plurimis uirtutibus multas cogor pterire: ne in imensū cres-
cat oratio: Citius. n. mihi uerba decēset: q scribēdi materia: Citi-
us articuli digitorū scribēdo lassescerēt: q cūcta i te laudabilia per-
scribere possē: Quo circa cōcludā deiceps orōnē meā: Et epilo-
go religioso oipotētissimū rerū omniū cōditorem deū deprecabū-
tus adorabo. Sūme & exuperatissime mūdi opifex principio an-
tiquior: sine diuturnior: Cuius numē ineffabile ē: & maiestas in-
nominabilis: Te oro ac pcor: ut Ludouicum sphortia principē
optimū ac irrefrēnsibile diutissime foueas ac tuearis: ut ei annos
nestorcos largiaris: ut eius uotis ānuas: ut eum beneficiis tuis cu-
mules: ornes: illustres: Tu uero optime princeps pge quo cepisti
nitere semper ad optima. Esto tibi ipse archetypus & exemplar:
Te ipsum imitare: ita ciues tuos ex malis bonos: ex bonis opti-
mos efficies. Nam uita principum cēsura est: & qualis princeps: ta-
les reliqui ciues esse solent: qui ad illius exemplum cōponuntur:

ita apud mortales immortalē tibi famā cōpabis: & post obitū calo i
ter beatorū dōcilia locū sortieris Vbi beatissimus aeo sēpiterno
Ad eundem eiusdem epigramma: (psruaris)

Hesperios inter ductores Inclite princeps:
Principe quo status hic sospite: sospes eris
Imperii columen rerum tutela salusq;
Eximia proavos qui probitate r̄fers:
Suscipe pacata deuotum fronte clientem:
Mancipiumq; recens: seruitiumq; foue.
Sunt tibi complures ex omni parte disertī
Est tibi pierius turba uerenda chorus
Inter quos cupio numerari maxime princeps
Inter quos unum da mihi queso locum
Non erimus certe indecores: nec rustica nostra est
Calliope: & nobis dexter apollo fauet.
Accipe sinceri munuscula parua philippi
Inspice si quid inest: quod placuisse queat.
Post lites & post decisa negotia rerum
Post bene formatum compositumq; statum:
Tunc liber uacuuq; meum percurrere libellum.
Atq; hilari nugas perlege fronte meas.
Sex qui horam scriptis. nostris impende: Sed hora
Sufficit. hoc nimium ē: subtrahe dimidium.
Vix legere incipies succincti scripta libelli
Pagina principium prima modumq; dabit.
Iamq; uale: uiuasq; diu mitissime princeps
Et supercs phrygios nestoreosq; dies.
Dii tibi dent quodcunq; cupis quodcūq; mereris:
Dii mihi dent cupias ut meminisse mei.
Ad Magnificū & ornatissimū uirū Bartholomeū chalcum
Ducalē secretariū Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.
 Pusculum de nuptiis Bētiuolerum: quod nup excudi
tibi Vir prestatissime dicare constitui: quem non solū
studiorum sed etiam studiosorum amantissimum co
gnoui: qui me istic ociantē summa tibi beniuolētia co
pulastr: ad quē tanq̄ ad anchorā litterati decurrūt & q̄a ut est in ue
teri proverbio docti doctos amant tu eruditus eruditos foves &

de litteratis litteratus optie mereris: Te ob singulares tuas uirtutes Illustrissimū p̄ncipes tui auriculariū a secretis & oīum archāorum p̄ncipem esse uoluerūt. Te ordinī scribarū ornatissimo p̄fecerūt: Tu Archigrāmateus nūcuparis. Accipe igit̄ uir clarissime eo uultu libellū nuptialem quo nuptiales uoluptates spectare solemus: & si scio quosdā obrectatores caperata frōte hac esse lecturos. q̄bus nihil placet nisi triuiale: q̄bus ita respōdere iure optio possum. Significatissimis uocabulis cūcta p̄ uirili p̄te enarrarē cōtendimus: & uerba rebus accōmodare: quæ regē causa inuenta fuerūt: quæ si uobis subobscura uident nō est hac mea sed uīa culpa q̄ nihil unq̄ luculentū nihil nisi p̄tritum lectitatis: qui duobus tribusue ad summū libellis cōtenti reliquos scriptores nō attigitis & nihil latinū esse creditis nisi qđ i uīs uulgatissimis uolumibus didicistis. At nos latine scribimus & uerba ex latinissimis scriptoribus sūpra de p̄mimus. Nolite edentuli iuidere dētatis: nolito oculatos talpæ cōtemnere. q̄ cecus lucē nō uidet nō ē uitiū solis sed oculorū: q̄ uos scripta n̄ra nō intelligitis & ob id ipsum culpatis nō ē scriptoris uitiū sed lectoris: Neq̄ nos tarētinis & cōsentinis scribimus ut ait lucilius sed eruditis: quorū iudicio contentus qđ de me imperitorū rumusculi iactitēt floccipēdo: & ut inq̄r epigramaticus Poeta me raris iuuat auribus placere. me scriptio nō triuialis sed erudita delectat: quæ neq̄ p̄periodos neq̄ p̄lōgos uerborū ambitus sed uerbis significatibus & p̄priis cūcta exprimat ac effingat: Ha c obiter dicta sint aduersus uitupatores q̄ obrectatores alienæ sciētiae sibi famā aucupant: Tu uero uir p̄stantissime cū facultas tibi dabit paulū respirādi ab occupatiōibus q̄bus iugiter distineris: libellū a philippo tuo concinatum in manū summi to: & ubi sumpseris p̄legito: & ubi p̄legeris iudicato utrum in publicū p̄dire mereat an potius quod timeo sit futurus pabulum tinearū. Vale decus meū & me q̄ tibi mācipatus sum mutuo dilige.

Quod celebrata fuit genialis pompa diebus
Per totidem scripta est hac mihi pompa dies.

Philippi Beroaldi Bononiensis nuptiæ Bentiuolorū. Entem Bentiuolorum multos iā ānos Bononie florentissimam honoratissimāq̄ fuisse adco notū ē ut res p̄batione nō egeat. i qua multi insignes clariq̄ homines extiterūt: quorū multa egregia merita i re publicā

bononensem quotidie commoratur: sed omnium clarissimus et
tis nostræ uir extat Ioānes Bentiolus: familiæ illustrator: patriæ
splendor: ciuium columnæ domi forisq; fauorabilis: cunctis Italiæ
principibus aut amicicia aut affinitate copulatus: in quo deniq;
omnia sunt quæ aut fortuna hominibus aut natura largiunt. Is
nuptias fili primogeniti Hanibalis celebraturus: ut essent omnium
nuptiarum Magnificentissimæ: eas per estiuum tempus utpote cō
modius cōficere decreuerat: sed Hercules elensis Ferrariæ Dux
illustrissimus cū filiā Lucretiam Hannibali despōsatam iā nubis
lem ac uiro maturā esse uideret cunq; peregrinationē Religiosā
extra Italiam pararet ut nuptiæ maturarētur instabat & omnem
p̄crastinationē detrimētōsam esse assueuerat. Quāobrem Pri
ceps Bentiolus consiliū mutat ex cōsocerī sentētia nuptialem fe
stiuatē diebus brumalibus parat quīs nō pauca dehortarētur:
Et in primis festinatio magnis apparatibus semp̄ iūsa. uerum
multa quæ impedita natura sunt cōsilio expediūtur: & summæ uir
tuti summæq; fortūæ nihil factū difficile ē. Igitur indicto p̄ p̄co
nem pollicitus die nuptiarū q̄ dies erat futurus ad quitum Cal. fe
bruarii ea Bentiolus intra bimēstre spatiū factitauit: q̄ princeps
alius ānuo tempore facere nequisset. Quæ oīa speciatim generatim
q; explicare p̄ uirili parte conabimur: primum oīum forū quod
ante Bentiolorū edes erat p̄ quā angustū ut laxius fieret: p̄ximas
domos. a possessoribus emit emptasq; demolitur: idq; spaciis tē
porum iniquis exclusus cū silice sternere posset asseribus cōtabu
lati iubet & operimentum laneum per sarcinatores concinari ad
forum contegendum: ut sub eo nuptiales luxus spectatores salu
brius ociosiusq; cōtēplarentur. Idem domum quæ alioquin pul
cherima ē & cum laudatissimis totius Italiæ domibus certat ma
gnifice exornat. parietes omnes intrinsecus inducto rectorio ne
uo leuigantur: columnæ quæ in peristylo striatæ sunt marmoreis
similimæ efficiuntur fenestræ mutuli superlimiariæq; hostiorū to
tæ inaurantur: Quæ imperfecta sunt absoluūtur: Squalentia recō
cinantur: ubiq; pictor ubiq; materiarius ubiq; architectus conspi
ciuntur. feruet p̄ totas Bentiolorum ædes apparatus nuptialis
conclauia omnia atq; cubicula tapetibus stragulaq; ueste conster
nuntur. ornatur & lectus genialis in thalamo sponsum magnificen
tissime. Dū boni qualis ille q̄q; p̄clarus apparatus quo exornas

*festinatio magnis
apparatibus iūsa*

*Speciatim gene
ratim explicare*

*Asseribus cōta
bulata*

tum ē cubiculum pricipi ferariensi destinatum: Hic conopea aurea lodices Regales conchiliata peristromata uisentiū oculos pascēbāt gratissimo spectaculo. ipsum uero Triclinium in quo fieri debebat nuptiale cōuiuium reliqua antecellit ornāmēta: hic totī parietes belluatis parapetasmatis ueltiuntur. supra peripatasmata coronāmēta miro artificio concinata disponūtur: in quibus Insignia Itallicorum principū summo cū decore iclusa uisebant. In eodem cenaculo tabulatum fit paulum acliue taperibus stratis opertum: ubi Principes proceresq; illustriores una cū sponsa discurrerent. erigitur & abacus in quo uasa aurea & argētea uariū generis preciosissima exponūtur: hic escaria ex auro cū emblematis faberrime celata. hic quicquid uascularioz ac celatorū pbatissimorum arte perfectum ē esse diceret: adeo ut mētoris manu cū cūta fabrefacta uiderētur. huic abaco appositī erant custodes duo ad hominū effigiē formati: alter claua alter falcato ense propinquātibz minitabātur: hunc macherosorum illū corynephorum nō indocte nuncupaueris. fulgore huius abaci reliquus perstringebatur ornatus: quē ornāmēti causa magis q̄ usus effecerāt: nāq; in alia domus parte alter erat Abacus cōcinnatus in quo cōuiualia uasa innumera erāt collocata: quoz usus erat furus ad coepulones accipiēdos. Dum hac intra edes strenue pperātur foris secus nō minora efficiūtur. nā a domo principis Bentiuoli ad portā usq; galeriā quā uocant: q̄ illac uētura erat spōsa multiplici ornāmētorū genere cūcta cōdecorātur: Domus senio collabētes reficiūtur: parietes ad libellā reformātur. columnæ lapideæ ad ppediculum exiguntur: Ciues ipsi p eum uicū certatim ornāmēta parare. Sub dio sub porticibus per intercolumnia coronas ex herbis uiuentibus confertas suspendere: uel libula edium myrto lauro hederāq; uestire: Multa topiarū operis egregia coronamēta conficere: in quibus insignia Bentiuolorum inclusa cum uenustate uisebantur. diceret hostiatim celebrari nuptiale festiuitatē. Deniq; in hac ciuitatis regione non brumalis rigor sed uerna tēperies uideri: hic buxus: hic iunipus uirescere: hic multiūga species herbescentis uiriditatis. Totū iter florulentū ad uiridariū cōsiti specīe gratiam uiuoris recentissimi pre se ferebat: ut non solū peregrini sed etiam nostrates admirarentur cōtemplantes tantā

alieno tēpore copiam uisidiorum. Preterea Bentiuolus machi-
tores optimos & topiarios artifices probatissimos acciri iubet: q
solertia quadam genuina miroq; artificio p̄diti noui generis or-
namenta excogitarūt: ex quibus unus nomine zephiranus: qui
nō minus facetus ē scurra q̄ artifex ingeniosus septē portas ligne-
as affabre cōfecit: quā picturata & fructibus herbisq; uiridantibus
decorate exornabāt uia nuptialem interuallis prope paribus iter
se distātes ad imaginē portarū urbicarū: nisi qd cataraētas nō ha-
bebāt: sed illa quā edibus bētiuolis erat proxima reliquas deco-
uincebat: in qua simulachrū herculis cū leone cōgrediētis uiseba-
tur aspectu truci formidādi. uisebatur & e regione altera herculis
effigies repulefcētia hydræ capita amputātis. Ceterum cū nihil i
omni uita pulchrius sit ordine sine quo nec militarē disciplinā i
peratores ualēt explicare: nec gubernatores regere nauigia: Bēti-
uolus ut omnia sint dispositissima pcurat. nā homines idoneos
delegit: inter quos disposita sint officia nuptialia ne quid tumultu-
osa p̄turbatiōis oriatur hūc lectiſterniatorē esse iubet: illū ob-
sonatorē hūc p̄fectū popinarum: illū bellariog; alius promus.
alius cōdus designatur: ē qui procurator peni cōstituatur: ē q cel-
la uinaria p̄ficiatur: ita unusquisq; curando quod suum ē aliena
nō turbat. in primis iuuenes numero sex &. xx. e x nobilioribus
ditioribusq; nostræ ciuitatis deligūtur: qui sint Architriclini siue
archiposias dicere malis: quos uulgus ſeſcalcos appellat. Utendū
est enim popularibus uerbis ad rem popularem declarandam ex
his singuli senos ministros eligere iubentur: quorum opa naua
& strenua in cōuiuīs nuptialibus utantur. ex hoc architriclinog;
ordine nullus fuit qui non impendia prope regalia fecerit & im-
mensas pecuniarum summas profuderit: dū se quisq; suosq; mi-
nistros nuptialibus uestimentis exornat. designātur & sex alii ar-
chitriclini maiores qui dicūtur omnes fere ex ordine senatorio:
preterea adolescentuli octo luculēti summoq; genere nati euocā-
tur: quibus iunctum est: ut sp̄sām introeūtē a porta domum
usq; deducant instar stipatorū: quos prisci latrones nūcuparunt.
Et quoniam aduenarum ad nuptias celebrandas uenturorū inu-
mera multitudo expectabatur: ordinat Bentiuolus ut oēs hono-
rificentissime Commodissimeq; accipiantur. In domibus ciuiū
ornatioribus hospitia magnificentissime parātur: & pro diuerso

rii amplitudine alii plures alii pauciores assignantur. Iam cuncta apparatus nuptialis diligentissime comparauerat. Iam appetebat cōdictus dies festiuitatis: Cum sponsus (ad cōiugale fedus cū spōsa ineundū ferrariā proficiscitur comitatu ppe regio decoratus. ducenti ferme euntem psequūtur inter quos supra uiginti haud dubie nobilissimi & ipsius sponsi frater minor natu pthonotari us. nos quoq; discipulū officii causā sumus psequuti: oēs magnificētissime accipimur a principe ferrariēsi: ibiq; biduum cōmoramur donec celebrētur ex ritu fœdera nuptialia: & anulo pnubo digitum spōsæ spōsus oppigneret: amboq; sacerdoti a paranympis offeratur. qbus rite pactis domūicionē capeſcimus aliquot ex primioribus cū pthonotario relictis ad spōsam psequendam Cum genero focer aulicq; interiores nauē cōſcendunt nocteq; intēpella appellūt ad pretoriū Bentiuolum quod uocant: quod magnificētissimū pulcherrimūq; in agro bononiēsi princeps Bentiuolus extruxit: distatq; ab urbe millibus passuū decem. Postri die eius diei bononiam ingredienti Herculi. hestēsi obuīa it Bentiuolus cōitante maxima caterua Viros splendidissimoz nō solum nostratium sed ēt externoz: qui iā cōuenerant: ad officiū nuptiale. Illuxit demū dies nuptiis destinatus: qui imbris fædus omnes & potissimū Bentiuolū dolore cōsecit secū reputantē q̄tos rerū apparatus q̄tamq; nuptialē pōpā ēēt imber ille pturbaturus. Omnes deſcabundi deum omnipotētissimum orare ut tātis per pluuiæ cohiberet donec itroitus spōse i urbem pōpaticus perageretur. Verum inexorabile est fatum & inuidētī fortunæ Repugnare non licuit nolenti ut ex omni parte beatas nuptias uideremus & lætissima uoluptate pmulceremur. Iā aderat hora cōdicta qua obuīa cuncti prodire ceperunt sponsa uenienti ex ptorio bentiuolo: ubi noctem unam commorata festinabūda per uenerat ad uillam suburbanam: ibiq; subſliterat obuīos aduēta ntes operiens. Omnis ætas sexus ordo uiam galeriam agmatim compleuerant studio uiſendi exoptatissimam sponsam spōseq; apparatus. Vix locus quīſ latus & longus capax erat tātæ multitudinis cateruatim cōfluētis. ciuitas omnis peregrini omnes misera densitate cū ita stipauerant. multi columnis implexi non pauci e fenestris semī conspicui pleriq; sub dio inter imbres prospectabant: tanta est mortalibus insita cupiditas nouitatis. Gliscente

In horas pluuia nullamq; pausam faciente: Bentiuolus hanc sibi
 curam sumit ut cūcti ordine & sine tumultu pōpabiliter incedāt
 Longum esset referre sigillatim quo ordine principes oratoresq;
 principum incesserint: summatim exponam illustriora ac splēdi
 diora. Principes italici partim ipsi uenerāt: partim uicarios mise
 rant ad nuptias illustrādas: qui oēs i suis quisq; ordinibus collo
 cati ingrediebātur. Inter eūdem inspectiōe digni potissimū fue
 re equitres lancearii. Principis mātuani: qui turcharū habitu i
 grediētes ritu militari lāceas manu reciprocabāt: tales macedos
 nū hastatos fuisse crediderim quos sarissophoros appellabant.
 hos uulgus corrupto paulū uocabulo stradioticos appellat cum
 strarioticos grecāica dictiōe nuncupare debuisset. hos subsequē
 tur hipotoxotæ. q; sūt ex equis sagitarii induti prasinos amictus:
 Architrīclini architrīclīnorumq; pedisequi ordine incesserunt.
 Vidimus hac pōpa nymphas ritu amazonio obequitātes: q; sub
 limatæ in equo nō sedebāt sed itabant. Vidimus Gigantē status
 rosam obābulantem: quam ars emula naturæ simillimam uere ef
 figiauit. Vidimus gralatorē in longuriis passus grandissimos di
 uaricatē. Audiuius sonitum tintinabulorū crepitum sclopū
 q; tormētōrū belicorū: qbus cūcta psonabāt. Preterea ibat ordo
 tubicinū tubicinūq; populosus adeo ut clāgore tubaz ac itridore
 lituorū celū reboaret. auresq; audientiū obsurdescerēt. Post lon
 gū pōpæ ordinē incedit nouissimo loco Noua nupta sedens in
 equo cādīssimo atq; pulcherrimo: q; ephippiis aureis pfulgens
 phalerisq; p̄ciosis ornatus tollutū gradiebat: q̄les prisci tollutaris
 os Asturcōes mānosq; uocitarūt. hūc gradariū equū spōsæ addu
 xerāt octo illi adolescētuli q; munia obibāt stipatorū: q; uestes bre
 uiores iduti argēto textili cōfectas p̄ hymbrē lutūq; spōsam cōsti
 pabant: ex qbus aliquot uniones gēmasq; in calciametis gestare
 cōspeximus. Cantata sunt carmina spōsa transeunte parti latino
 ptim uernaculo sermone cōposita in singulis illis septem portis:
 quas tēporarias ex ligno frōdibusq; uirētibus a zephirāo scurra
 fabricatas supra docuimus: quæ singulæ sub tutela uirtutū singu
 larum erant consecratæ: ex quibus quattuor philosophicas tres
 theologicasq; appellāt. Constat iter omnes spectatores nihil fie
 ri potuisse splendidius hac pompa nuptiali: nisi pluuia continēs
 ac iugis obstitisset: quæ effecit ut nemo uestes p̄ciosas ostēdaret

vernaculus
 sermo

ut oēs incederent penulatim pileatimq;. Rīmata est hoc inuidia
telum quo nuptias disturbaret. nā pdius & pnox hymber diē etis
am pōterū ex magna parte fœdauit: q; res impedimēto fuit quo
minus spōsa ex cōstituto edē diuī Petroniū pompabiliter adiret:
quē Bononiēses deum tutelarē uenerant. Ceterum non semper
hēt fortuna longas manus & interdū aduersa rōne superant: nā
princeps Bentiuolus ut semp est p̄sentissimo consilio uia inuenit
qua intra priuatos parietes ostentaret principibus cūctisq; proco
ribus magnificentiā apparatus nuptialis. Cōgregatis ī cœnaculo
oibus illustrioribus ex thalamo geniali sponsa progredit̄ uentu
ra in cetū principū augustissimū antecedentibus ministris archi
triclinorum numero centū. lyi. qui oēs sericati formosum exhibu
ere spectaculum: alii purpureo: alii hiacyntino: alii prasino colo
re monstrabiles: quoz erant calciamenta consimilia utpote con
suta ad insignia beniuoloz. Sed longe formosissimū spectaculū
p̄buere ipsi architriclini togas ex argēto textili talares induti ex
ceptis duobus. qui q; erāt equestri dignitate decorati aurea uestis
menta gestabant: hiq; ī nouissimo loco utpote honoratiores ag
men cludebant ī singuloz manibus scipiones erant picturati pes
culiaria ipsius architricliniatus insignia. Ex his cōplures torquati
sunt cōspecti torquibus aureis ī summo pectore fulgētibus oēs
stupere oēs admirati tantū regz fulgorē: tātas ip̄sas quibus regia
uectigalia uix sufficere possent. idē omnibus ornatus: idem uesti
menti genus oēs principatu digni uideri: oēs īcessū maiestatem
quādā prae se ferre. Et p̄fecto cultus magnificus addit hominibus
auctoritatē. Subsequebātur reliqui sex maiores architriclini uir
gas auratas manu ferentes. quoz tres ī uestimentis aureis p̄ful
gebant: duo cōcinati: Sextus ī argentea ueste splēdescēs. Deide
incedit sponsa īcessū matronali modo nuptiali decenter orna
ta quā oēs fere nr̄e ciuitatis primariæ matronæ comitabātur nō
solum formositate conspicuæ sed & uestimentis radiantibus mo
nilibusq; gēmosis condecoratæ: & medius fidius cultus formā ma
ximopere uenustat. Ibi princeps ferrariensis natā osculabundus
amplectitur: ibi ex ritu christianoꝝ celebrant diuina mysteria:
episcopusq; urbinas a pōtifice maximo destinatus. Diploma pō
tificale palam recitat. Quo nouis maritis cōnubiū fortunatū aus
toritate qua pollet ī terris amplissima denunciat. Iam dies ut ī

quit Plautus ad umbilicū erat dimidiatus mortuus: iā prandendi
tempus instabat. repente oēs se accingere & sua quisq; munia dili-
genter obire. Lecti alternatores mensas apponere: oēs ex ordine
accubare. principes una cū sponsa in tribunali celsiores eminere.
Optabat Princeps Bentiulus & eē & dici conuiuator absolutis-
simus: cupiebatq; istud nuptiale conuiuiū si fieri posset esse postes-
ris exēplū: itaq; cū sciret in rebus oibus domini plurimū pollere
pntiā: & frontem occipitio ut ueteri adagio testatum est esse prio-
rem: instituit nō solum interesse sed etiā pesse pōpæ conuiuali:
Singulis mensis binos architriclinos assignat eosq; bisariam diui-
dit: ut alteris dapes integras inferentibus alteris efferant iā seme-
sas: alteris scandētibz descēdant alteri: uicissimq; laborent & qe-
scant. Ex hoc ordine effectū est ut pter luxum atq; opulentia ecē
ordinatissimū cōpositissimūq; cōuiuiū. Bentiulus ipse discursas-
re: latagere rebus oibus presto eē: ipse iubere oēs iussa obediēter
exequi. adeo reuerentia rebus obeundis efficax est. Dantur mani-
bus aquæ odoratissimæ ex aqminariis argenteisq; gutturnia alio-
noie guttiq; dicuntur: inferunt ex saccharo nucleisq; pigneis con-
cinata cibaria: inferuntur & panes dulciarii simulq; uinum gene-
rosissimū: quod prisci passum ut opinor neoterici maluatīcū ap-
pellant: cui tāta auctoritas inest ut singulæ ex eo potidēs tantum
modo dentur. In exsaris dictatoris apulo quatuor uini genera
opposita constat: idq; p lautissimo celebratur: at in hoc innumera
exhibita fuerunt dulce austerg: tenue firmum. Alius conuiua me-
racas potiones hauriebat alius dilutas. hunc suauiā illū subaustes-
ra delectār: pocillatores psto sunt ut Cyatissent epulonibus put
singulorū stomachus & gustus exposcit. Primis ferculis duobus
aut ad sūmū tribus exēpta est fames esurientiū. Reliqua magnifi-
centie cā sunt illata in quibus hoc seruātū est ut altitia in singulis
fere missibus mensæ principū uiuentia importarentur: uidimus
porcellos gruniētes. capolos p tricliniū cursitātes: histrices acules-
os subrigētes: uidimus pastillos quos uocāt auiculas coquinaros
ria disciplina in cōuiuiū emittētes: q; p cenationē uolitātes effugi-
um qritabāt. Vidimus isferri pauones flāmiuomos plumis uersis
coloribus uestitos oculosq; gēmatīs caudæ rotātes illati sūt & pha-
sani cū pēnis cuniculis: lepuleculiq; cū pellibus: q; oia oblectamēta
to fuere prātoribus. illata sūt & secūda mēse bellaria: ex saccharo

poma nuceſq; ois generis tanta arte cōfecta: ut a ueris fructibus non internoscerent. Quid testuacea scitissimi saporis: quid mel litissimas ex sacrario placetas? Quid tucera p̄ciosa qd assaturas qd cōdituras exoticas enumerem? Quid tragemata cenā ex more cludentia: quæ sermone uernaculo confectiones nuncupātur: Missi ferculoꝝ circiter triginta fuerunt. Conuiuæ ferme ceteri quinquageni discubuerunt. Structores adhibiti scitissimi obſoniorū scindēdorum in frustra nō enormia. Quis tātus ingenio: quis tanta facundia p̄ditus ut uerbis idoneis posset multūgū minutati explicare cōuiuiū? Legimus i heliogabali cōuiuiis exhibitā fuisse supra. xx. fercula igentiū epularū. Legimus Antonii & cleopatraz cenas fuisse lautissimas: quas imitabiles ipsi nōiabāt Legimus luxuriosissimas uitelli patinas Veri impatoris cōuiuium p̄ciosissimū: luxū Luculi nepotalem: salioꝝ dap̄es: pōtificum cenas. Legimus & illas apud priscos fuisse epulares cenas quas luculēti scriptores modo adiciāles: modo dubias modo pollucibiles appellāt: Quæ oia epulū istud bētiuoloꝝ nuptiale aut equat aut antecedit: in quo oia in argēto puro edulia illata fuerunt: qd p̄tractum est ab ora diei. xx. in horā noctis tertiam: & cum d̄ die epulari cepissent noctu electis triclinariis surrexerūt: oēs fere potī distenti oscitantes simillimiq; hallucinantibus. ipsius conuiuii magna pars ad funalia lychnosq; pensiles acta. Sub crepusculum uespertinū Cerei ex alba cera utpote p̄ciosiore cōfecti accendunt quoz tanta erat uis & copia ut nocturnas tenebras flammis exuperarēt. Duo p̄terea candelabra ingētis magnitudinis de argēntata ex laquearibus auratis demissa pendebant simillima lucernis p̄scorū quas polimyxos uocitarūt: in his lilia & flores artificio machanico cōcinati uisebantur qualia ornamenta fuisse legimus in cādelabris Salomonicis. Erat p̄terea ignis intra candelabra furtim inclusus q̄ quasi in radio discurrens horastata lampades & cereos infixos accendit oēs mirabundi suspicere tā nobile cōmentū laudare tā fallaciosam machinationē: contēplari tā errabundum igniculū: in cauo edium ipsoque t̄ribulo nocturni luminis instrumenta globis piceis referta collucebant Cunctaq; illuminabant. Finito conuiuiō remotisq; mensis pauimenta uerruntur scopis deauratis. Sunt hæc friuola nec inficior: sed curiositas nihil recusat: & ex friuolis plerūq; grauiora pensitamus. Deinde

salatiōes choreæq; matronales exhibētur. Saltauit & ethrula pu
ella exosam saltationē cum oīum qui aderant admiratione: mox
spelunca fictitia inītar natiua siluosaq; spelunca una cū monte
ligneo repsit intra triclīnum: repsit & castelli simulachrū una cum
turri: nemine qui gettaret apparenē. Intelleximus tūc illud epī
grāmatici poetæ carmen qd' prius subobscurū nobis: legentibus
erat. Repserūt scopuli mirandaq; silua cucurrit: ex his oībus pau
latim nimphæ p̄grediuntur ad effigiem deaz̄ reformata. Credi
dimus hoc paradisi esse iudiciū de tribus deabus: quoniā Iuno
& Venus affuerunt. Sed loco Mineruæ aderat Diana cum nym
phis: quæ saltare fabulā ceperunt in qua nymphæ una tanquā
transfuga ex caltris Dianæ celebis in castra Iunonis: quæ coniū
galibus uīculis presidet transmigravit. Canticū cecinerūt pueri
symphoniaci uoce canora cōcinētes ad quoz̄ rīthmos nymphæ
corpus mouebant dantes staculos saltatoris. Magna deniq; par
te noctis trāfacta inter ludos conuīuales cuncti cubitū facessūt po
stridie eius diei apperitur celū serenū ac sudum & sol radiosus exo
ritur cūcta collustrans. Quo circa destinat princeps Bentiuolus
ut sponsā ordine pompatico ad tēplū diui Petronii religiosum
p̄ficiscatur id qd' pridie facere nequīuerāt. Cōueniunt euestigio
matronæ oēs: cōgregatur oīs ordo noītratum: prelo sūt architi
clini uestium argenteaz̄ fulgore conspicui cum populosa minis
stroz̄ familia: adsunt principes ac proceres oēs in aula bentiuola
congregati. Incipiunt bini terniq; p̄cedere gradu lento atq; pō
patico: ibant singuli hospites singulis ciuibz̄ copulati hac pōpa
nihil pompabilius: hoc spectaculo nihil speciosius excogitari pos
se contenderim. Vīa tota fulgebat ordine incedentiū luminoso:
qui aut cōcinati aut argentati aut aurati in incessū uidebantur:
nullus sine oloserica iuste in ea pōpa cōspectus. Nam Bononiē
ses & si semper alias uestitu cultuq; elegantissimo fuere: attamen
id tēporis oēs ut nuptias exornarent uestimenta serica ac bombi
cina pro facultatibus cōfecerāt. Tanta autē fuit pompe incedētis
multitudo ut primi iam in foro uiserentur quando nouissimi ex
palatio bentiuologz̄ uix dum egrediebantur. Res erat nō minus
memoratu digna q̄ admiratione contemplari tot clarissimos pro
ceres: tot illustrissimos principes: tot sūmates matronas coco ar
gento auroq; fulgentes: qui ad decum salutandum simul icedebāt.

Quicqd usq̃ speciosi est hic esse uidebatur. Edes est Diui Petros
ni in foro bononiēsi amplissima: q̃ & si latericia est: tñ ppter ues
tustatem atq̃ simetriā marmorēis tēplis est a quiparanda. Salus
tatis ex ritu christianorū religiosissime numinibus Mysticisq̃ can
ticis peractis eodē quō uenerāt ordine ad edes bentiuolas reueni
unt. ibi repotia ex more uetustissimo reparātur: prādiūq̃ lauissī
mo principes procereq̃ cū matronis accipiūtur. Post prādiū da
ta sunt oculorū uaria oblectamēta: editū ē & simulachrum pugne
gladiatoria. Nāq̃ in foro bētiuolo qđ asseribus pauimētātū esse
docuimus Adolescentuli uostrates ad quinquaginta edocti a ma
gistro armorū peritissimo: quales apud Romanos fuere lanitae:
digladiari inter se ceperunt & nūc pūctim: nūc cesim ictus īferre:
nunc illatos oculis uigilātibus euitare: modo assultibus uariis ad
uersarios p̃mere: modo pressi retrocedere: deniq̃ oēs armorum
tractandorū numeros īplere. formosum sane bellicūq̃ spectaculū
in quo manica ferrea ī medio digladiantium collocata & circum
eam atrox certamen īter oēs exortum: dum singuli pro uiribus
corripere cōtendūt. Victor ludrici certaminis p̃nunciatus Nico
laus cognomēto bazanus qui primus manicā sustulit. Sub eodē
papilione quo for̃ bentiuolum tegebat ludus pilaris celebratus
non sine maxima spectatorum uoluptate. destinati erant ad pilā
lusionem. hinc inde quinquagēti iuuenēs lacertosi ualētissimiq̃
alteri amictu prasino conspicui alteri hiacyntino: ita enim color
res appello quos semidoctū uulgus uiridem caelestemq̃ nuncus
pare cōsueuit. Alteri fortunam ducem sequunt̃. alteri prudentiā
utraq̃ pars suam inuocat suffragatricē. in medio follis pugillato
rius uentosa grāditate tumescēs locat̃ quē calcibus: pugnisq̃ icur
santes utrinq̃ oibus uiribus neruisq̃ contendūt ultra p̃scriptos
aduersariorum terminos ciaculari. Non erō in hoc spectaculo de
scribendo p̃lixior: cum paucis ante annis id ludici genus ī foro
bononienti exhibitū copiosissime explicauerim ī epistola ad Frā
ciscum puteolanum p̃ceptorem meum scripta. Reliquum ante
cenā tempus saltationibus & choreis imp̃sum. post cenam igre
diuntur pertonari scēnico ornatu intra nemus inclusi: quod cōsi
tum uirectis & arbusculis nihil p̃cene distabat a uero nemore cu
pidinis ludicrū egerūt homines feri ac siluatici clauam ligneam
manu gellantes instar herculis clauigeri cantata sunt carmina ac

gumento discursibusq; reciprocis accommodata. ex his unus leonē
eicūrē exarmatūq; loro trahebat: erat autē homo leonina pelle ue-
stitus tectusq; adeo graphice ac solerter ut a nescientibus uerus
leo crederet. exhibitus ē & i saltatiōe monoceros fictitius: sequen-
ti die qui dies erat pridie kal. februarii simulacrū pugnae bellicae i
foro maximo editū ē: ad quod spectandum antequā iretur i aula
Bentiuola ientaculū regiū dignūq; memoratu Principibus matro-
nisq; exhibetur: quod iter cetera spectacula cū primis annumera-
ri meretur. Nā per dulciarios artifices quos diu domi ob id ipsū
habuerat princeps Bentiuolus cōcinata sūt ex saccharo edulia uarii
generis: q̄ itra triclinium ex ordine illata cūctorum oculos ad ta-
lem inspectiōem cōuerterūt. Precedebat carrus cupidinis triūpha-
lis ad amusim confectus: quem quatuor ex ministris baiulabāt.
Subsequebātur simulacra oppidorū. Imagines elephātōz effigi-
es uolucrū spectabātur & naues cū armētis: isignia principum: &
id genus quā plurima quae nemo a ueris iternoscere posset adeo i
geniosa ē natura mortalium ad cūcta quae uelit imitāda. Omnia
haec importata fuere magis uisui q̄ esui accommodata: magis ocu-
los faciatura q̄ stomachum. Singula: singulis dono data principi-
bus: esculenta uero bellaria atq; tragemata omnis generis p̄ ien-
taculo iserūtur: quorum magna pars i uulgus pro missilibus spar-
sa. Cum omnes lautissime ientassent itum ē agminatim ad hasti-
cos ludos cōtemplādos: quos spōsa cum omni comitatu matro-
nali prospectauit e speculatorio: quod decentissimum in palatio
senatorio ob id ipsum fieri iusserat Minus Roscius id temporis
dictator homo omnium nobilium doctissimus oīum doctorum
nobilissimus. Iam totus populus ac peregrini passim procurren-
tes forum compleuerāt: & cūctos instar cuneorum theatralium e
ligno fabricatos fartim constipauerant. Multi cum periculo salu-
tis culmina tēctorum quibus forum cingitur cōscenderāt ex ibri-
cibus tegulisq; speculaturi. Tres æquitum turmae totidēq; turma-
rum ductores apparatu magnifico spectabiles forum ingrediuntur.
Ordo agminis turmatim euntis talis fuit. Primus Hannibal
bentiuolus equo inuehitur. quem antecedunt equibellatores exi-
mie magnitudinis aureis tegumentis uelati circumstant stipatos
res cādidati tāquā petitores magistratuū romanorū. Turmales re-
gali cultu procedunt. Ipse armatus fulget in equo. Arma radian-

cia aureo paludamento cōtegunt pōpa prorsus regalis opulentiā: ex altera fori pte irrumpit Franciscus princeps mantuanus. q̄i cōpabili magnificētia oīum oculos i se ac suos cōuertit: p̄bant lancearii habitu turcarum de qbus ante dictum est. Lancearios sequebantur hipotoxora. cum scorpionibus. equi duodeci sine se foribus ingenti corporatura deducunt opti uelamentis: quæ auro erant purpuraq; distincta: quorū fulgor omnes fori partes illuminabat: de quibus uirgilianū illud merito dici poterat. bello armantur equi bellum hæc armēta minātur: Proximi ibant dori phori ut ita appellemus gestatores hastarū bellicarum. ipsius uero principis cultus inter precipua spectabatur. Nāq; equo uectabatur exuperantissimo uigore & inusitata magnitudine: & uectabatur paludatus aureo paludamento: ornatuq; haud dispari suos exornauerat bellatores. precurrebāt spiculatores induti uestimenta p̄ciosa utpote dimidiata ex auro: dimidiata ex serico cōtexta. Nouissimo loco introcessit Gibertus carpinas Principis Bentiuoli gener: & ipse uisendo decore cōspiciuus ornamentis equorū equūq; prafulgentibus. Venerunt & alii pro facultatibus ornati sed super oēs mantuanus regulus existimatus est: illud decorasse spectaculū: cuius manica paludamenti carbūculis hiacynthi saphiris & id genus gēmis p̄ciosisissimis onusta p̄lir̄gebat acies oculorū: ordo hāltici certaminis erat talis: Duo cataphracti e regione collocantur q̄ in equo immobili sedentes exciperēt ictus incurstantiū: quibus post hōc spaciū totidē recentes succedere debebant. Hæc bellicæ pugnae imago ex militari Romanorū disciplina mihi trāslata uidet̄: apud quos tyrones exercebant ad palū: qui instar bellatoris immobilis excipiebat ictus congregientiū pugnatū ē horis amplius tribus cōtinēter: cōplures hastæ & a bellatoribus procurrentibus: & a stariis fractæ: cōplures ictus armisoni ultro citroq; & illati & accepti foro clangentibus tubis reboante spectatoribus q; plausu & uociferatione fauentibus. Multorū eo die uiriliter dimicantiū uirtus spectata est sed i primis Hanibalis Bentiuoli: q̄ ante annos gerēs robur animūq; uirilē specimē amplissimū futuræ uirtutis ondit: quæ in pulchro atq; puerili corpore ueniēs gratior fauorabiliorq; esse consuevit: Gaspar Roberti: sancto seueri natis Filius paternæ uirtutis emulator functus ē officio acerrimi bellatoris: sed inter oēs excelluit Princeps Mantuanus quē post

certamen iudices publico sponſio uictorē pñciauerūt brauiorē
qd erat argenteū donauerūt. Trāſaſto ludicro cūcti letitia delibu
ti cū oculorū desideria ſatiaſſent foro ſaceſſūt: iā die i ueſperā ſcipi
ti recta ad edes bētiuolas p̄gūt nouū iſrequēſq; ſpectaculū ſpecus
laturi. nam florētinus qdā machinator egregius & mechanicæ ar
tis ſcientiſſimus machinā ſolertiſſimo artificio fabricauerat. quā
gīrādolam uulguſ appellat: q̄ nra lingua orbis flāmeus dici pōt:
utar enim hoc uocabulo quo adinuenero melius: erat hæc machi
na funibus ſuſpenſa ſub papilione bētiuoli fori ingētis magnis
tudinis in rotūditatē circumacta: tribus circulis cingebat medio
extremos exuperāte: creſcebat in uētreſ labris paulatim ſe reſtri
gētibus: cui nihil tā ſimile eſt quā calathi effigies: Ignis intra ma
chinā furtim icluſus arte mechanica alebatur per ſomites icendio
rū diſcurrēs quibus tota moles erat reſertiſſima: debebatq; hora
ſub ueſperē ſtata cū crepitu bomboq; maximo flagrantēſ radios
eiaculari. Machinator predixerat poſt primā horā nocturnā futu
ram flammaz eiaculationē. Iam ſublato tētorio reductiſq; ueliſ
auidiſſime p̄ſtolabat populus numeroſus cōdictum t̄pſ cōflagra
tiōis. Iam crepuſculū iam tenebræ denſæ iam hora fatalis aduen
tat: cum repēte tāta uis flammæ & incēdiog; emicuit cum crepitu
eruptiōis uehemētiſſimo ut celum ipſū ſagrarē ſimul & ruere uis
deretur: ut multī prepauore coruerint. fuligine fumo odoreq; ſul
phureo cūcta compleri. Radii igniti ſubinde erumpentēſ iter ſpe
ctatores formidoſoſ uolitare: hog; facieſ afflatu ſedare illorum
ueſtimēta cōburrere: fuitq; plenum horroriſ cum uoluptate ſpec
taculū: quod nouiſſimū inter nuptialeſ luſuſ exhibitū haud qua
q̄ diſplicuit nouitate blādiēte: q̄ ſemp fere ſolet eſſe gratiſſima: cū
ad noua homineſ libentiſſime ueniāt ad noua cōcurrant: exacta
eſt cena ſaltationibuſ nō iuenutiſ & id genus uoluptatibuſ. Ca
lendis february cum iā abſoluta eēt ex oī parte ſeſtiuiſ nuptiaſ
rum q̄ quatrīduū celebrate fuerunt: hoſpiteſ tam principēſ q̄ pri
uati ſuaſ quiſq; domoſ repetere & in patriā repedare ceperunt
Oēſ imbuti hac perſuaſione ut iohānem bētiuolū magnificentiſ
ſime ornatum ſe uero honorificentiſſime acceptoſ arbitrarentur
crederentq; reliquoſ italie principēſ faciliuſ bētiuoloz nuptiaſ
aſ imitatuſ q̄ ſuperatuſ. Et me herculeſ nemo non uehemē
ter admirari incredibilem tot rebuſ peragendiſ celeritatē. Sectū

L

*flamarum eiactu:
lacio*

quilibet reputare quantas facturum fuisset Princeps Bentiuolus & Nuptias si annuū tps ad ornāmēta cōparāda habuisset. Cui bīme stri spatio per brumales dies tanta conficere licuisset. Ad nuptias celebrādas hospitū circiter tria milia cōuenisse memorātur: quip hospitā ciuū diuisi paltisq; esculenter cibariis ex aula bentiuola affatim suppeditaris. Cibus potioq; oibus esuriētibus ac sitientibus exhibita. illuc egesto si tāq; i asylum cereris ac liberi patris cōfluebant: Tubicines tibicinesq; ex oibus italie partibus innumerū affuerūt. Timpanistae nutricularis choraule & id genus ferme oēs orginici musici undiq; cōuenerūt: audiūmus perulātias scu rragz fatuitates morionū uidimus p̄stigia p̄stigmatōz: nec pumiliones defuerūt. Ex hoc omni numero nemo non donatus a Bentiuolo p̄cipe discessit: Inter multa apparatus nuptialis ornāmēta ornātissimus magnificētissimusq; fuit ordo archiclinorū: quoz nemo per tot dies eandē uestē bis induit eundē cultū iterauit. Qui imo singuli singulis diebus mutatoria subinde induebant. idem quoq; a principibus matronisq; factitatū. Munera nuptialia certatim ab oibus collata. Ciues Bononienses publice ac priuatim q̄ plurima contulerūt. Alii maiora: alii minora pro facultatibus. Agricole ac rusticani oēs pagatim oppidatimq; cū donis nuptialibus ad Bentiuolum principem acceperūt. Principes italici tam reges q̄ reguli legatiq; principum ac demaste p̄ciosissima quibz q̄ munera attulerūt. Summa accepti haud dubie maxīma estimatur. sed summa expensa nō mediocris. per eosdem dies clausē sūt taberne: officinatores feriat: & leticie causa indictum est iusticiū quod p̄isci Romani in luctu ac periculis indicere solebant. Has cōuenus nuptialem festiuitatem scribendam esse duximus. Alii minutiora scribant & liuiora: quæ nos consulto pretermisimus prebitura plus fastidii q̄ oblectamenti lectitantibus. Quod superest deos deasq; omnis rogo & oro ut connubium istud uelit esse felicissimum ac fortunatissimum: sicut nuptialis apparatus fuit splēdidissimus: utq; nouis maritis annos nestoreos cum metelli foelicitate largiantur.

Eiusdem Endecasyllabon:

Quo tu quo properas recens libelles

Extra lumina cur cupis uagari.

Intra scrinia cur nequis manere?

Cur limam refugis meumq; cælum?
 Cur opas uolitare per tabernas?
 Vendi plus minus assibus duobus:
 Exi: sed uideo tibi paratos
 Ronchos Rhinocerotas & malignos.
 Ruguso aut piperi dabis cucullos:
 Aut merces olidas salariorum
 Infoelix gremio teges madenti.
 Hæc incōmoda si sapis libelle:
 Vitabis: uia nam tibi parata est.
 In chalci fugito sinū patroni.
 Qui iam suppetias feret clienti.
 Qui te presidio suo fouebit:
 Qui doctos amat excolit uenustat:
 Hunc queras: reuerenter hunc adito.
 Huic post legitimam osculationem
 Dices protinus. o decus bonorum
 Te saluere meus iubet poeta:
 Ecce uiuere Nestoris senectam:
 Et te principibus diu placere
 Optat: sisq; sui memor precatur.
 Iam quo properas recens libelle.

Philippi Beroaldi oratio nuptialis habita Mediolani.

Inter multa Viri prestantissimi ac Matrone uenustis-
 simæ q̄ iucūda & utilia mortalibus cōparata sūt: iucun-
 dissimū & utilissimū ē maritale cōiugiū: qđ hoies dissi-
 unctos uiculo artissimo cōiungit: qđ familias dissocia-
 tas mutua affinitate cōsociat: qđ necessitudines cōciliat: qđ amīci-
 cias religiosas cōparat qđ domos numerosa sobole secūdat: qđ ur-
 bes legitimis ciuibz replet. qđ deniq; efficit: ne genus hūanum
 t̄pis lōginq̄tate depear. sine quo nulla citas: nulla gēs nec ipse ut
 ita loqr mūdus cōsistere p̄t. Vñ nō mediocri laude dignus existi-
 mādus ē Cecrops ille priscus qđ diphyes cognōinatus eē ferē hoc ē
 duplicis gēinæq; nāe. p̄pea qđ p̄mus seīnā mari sacro scō m̄rimōio
 copulauerit quo dono nullū donū maiō excogitari posse cōtēderi
 qđ nō tā hūanū qđ dinū: cuius n̄ tā cecropē qđ deū cōditore credē de-
 bemus, sicuti & ecclesiasticū dogma p̄scribit, merito itaq; ingenio

rum fons Homerus populos i celibatu uiuētes abios appellat qñ
uita carētes: & mortalium uita sine cōnubio dimidiata a luculen-
tis scriptoribus nūcupat tanq̃ absoluta ac pfecta uita ex maris fœ-
mineq̃ societate cōficiatur. Et quēadmodū laudādi sunt illi qui i
ordine maritorū numerari concupiscūt: ita illi uituperādi qui in
celibatu uiuere pscuerāt iugū cōiugale deprecātes. Quibus uero
preconiis qua ue laudatiōe celebrari merētur illi ueteres Roma-
ni: quibus nulli unq̃ nec sāctiores nec bonis exemplis ditiores ex-
titerunt. qui celibes puniebant multā irrogare soliti si quis uxo-
rem ducere renuisset. Talesq̃ subinde censoria nota afficieban-
tur. Qua quidem in re mihi uident̃ lycurgi & Platonis leges ut
pote diuinitus cōditas eē imitati. q̃ iubēt eos oīs de decore afficiē-
dos eē pecuniāq̃ multādos qui rei uxoriā nō fuerint opati. Nā
q̃ e Scitis lycurgi arcebātur celibes ab ispecciōe ludorū gymnico-
rum: & honore illo priuabantur: quo iuuenes psequi seniores cō-
sueuerūt. & illud in dercyllida a iuuenē spartano dictū nemo non
pbat. qui assurgere illi noluit q̃q̃ iperatori nō improbo neq̃ ces-
dere subfello: uerbū illud promens dignū memoratu. Ideo tibi
nō assurgo quoniam neq̃ tu filium qui mihi cederet gēuisti. Pla-
tonica uero leges tēpus cōiugale p̃scribētes multam dicunt illi:
qui a. xxx. etatis anno usq̃ ad trigēsīmū quintū uxore ducenda su-
per federit. Aristoteles quoq̃ cū p̃ceptore Platone congruēs p̃e-
cipit in politicis fœminas circiter octauum decimū etatis annum
nubere Mares uero circiter annū. xxx. sextum uxore ducere debe-
re. Hoc. n. tpe utrunq̃ copulari uigentibus corporibus. Ceterū i
ter nationes oīs Romani cōiugalīa sacra reuerētissime coluerūt:
& q̃ plurimis cerimonis ornamētisq̃ honestāda atq̃ discordāda
eē censuerūt. hic illā quinq̃ faces i nuptiis adhibebantur: quas ex
spina alba cōfectas pueri patrini matrinīq̃ gestabant. Quo nus-
mero haud dubie significabat̃ quīq̃ geminos uno mulieris pueri-
perio pgigni possē. uel qd̃ par numerus: qui fœmineus ē: & ipar
qui masculus simul copulati pgenerāt. Hic aqua & ignis i nuptia
libus sacris afferebātur. Quæ duo elemēta uirū mortalium maxi-
me cōtinēt: ut uidelicet ostenderēt: ita uirū fœmināq̃ disiuictos
steriles eē at infecundos sicuti sine calore humor: sine humore: ca-
lor nihil gignere pñt: cōiunctos uero ui hēre gñatiōis aptissimā.
Hinc nubētes colus cōpta & susus cū ilamie comitabat̃: q̃ res plas-

ne demonstrabat uxore i domo maritali lanificis exercere debere:
un̄ & Thalassii nomē: qđ lanificiū significare autumāt erudiri usur-
pabat i nuptiis. Quid in p̄ntia meore quēadmodū noua nupte
domū mariti ingrediētes adipe suillo siue ut siue ut Masurius in-
quit lupino postes perūgebāt ex quo uxores denominate credū-
tur. Logū sane foret si causas reḡ oīum nuptialū singillatim recē-
sere uellemus. Quo circa prudēs p̄teribo cur limē maritalē noue
nupte pedibus nō tangebāt: cur flameo luteo caput obnubebāt.
Cur cingulo nodo herculaneo uincto cingebant: qđ mox in cu-
biculo maritus dissoluebat. illud pretereūdum nō ē sarreū nouae
nupte preferri solitū p̄pterea qđ nihil religiosius erat uinculo cō-
sarreatiōis: qđ solis ut inquit Boetius Pōtificibus cōueniebat. Vñ
& matrimonia farracea a cōsatiōe farris nūcuparūt. Quanta ue-
neratiōe cōnubia romani p̄sequerēt hinc maxime dignosciē. qđ
cōplures deos nuptialibus pagēdis praesse uoluerunt. Nam de-
us iugatinus nominatus inuocabat: qñ sponsus sese spōsa cōiun-
gebat: iugumq; pariter maritalē subibāt. Domiducus adhibebat
qñ ad mariti domum noua nupta ducebatur: Cui cum ex qđ nus-
ptiale uas ē p̄ferri mos erat Deam uero Mātūrnā adorabāt Vt. s.
cū uiro uxor iugiter maneret. Quod si rixe iurgiaq; coniugalia
aliqñ intercessissent: in sacello de x̄ uiriplacae recōciliabant. Deāq;
uirginensem idcirco uenerabantur Vt uirginī zona illa soluere
tur: de qua est illud Catullianum.

Quod zonam soluit diu ligatam.

Quin etiā iunonem cognomēto cinxiā atq; unxiā. Deū Subi-
gum. Deam premā atq; paritūdā aliaq; numina cōplūscula in cō-
iugalibus sacris adhibuerūt. Adeo matrimoniū sacrosanctū atq;
uenerabile apud illos erat ut id non sub uno deo tutelari sed sub
plurimis tutandū custodiendūq; cēserent. Preterea eos q in mari-
torū ordine numerabātur honoratiores his qui uitā celibē dege-
bant esse uoluerūt. Et olim. Q. Metellus numidicus icēsurā. P.
romanū hortatus ē ad uxores ducēdas cā liberorū creādoz luculē-
ta quadā orōne: quadā die Augustus Cesar cū & ipse de maritan-
dis ordinibus ageret & ad matrimōia capeſtenda quirites horta-
retur cōmodissime usurpauit. & mediſidius si uerū uolumus con-
ſiteri adiutorium uxoris uiro necessarium est. Nam quēadmodū
nir̄ foris & sub dio negociatur cōparatq; labore ac uigilantia fa-

cultates quæ rectis recondant: ita mulier res paratas custodit & illa oia curiose conficit. quæ domi debeant administrari. Sic alterius opa a natura comparata est ad exercitationem forensem & extraneam: alterius ad domesticam diligentiam. Preterea quid dulcius quid iucundius esse potest patrifamilias intra penates domesticos se recipi enti: quam habere matremfamilias cuius tutele cuncta domestica negotia credat cum qua curas partiat cui cogitationes intimas cui pueros liberos tradat: quæ marito iugis exercitatione fatigato sit requies atque fomentum. Et cum nihil in domo maritali diuiduum conspici debeat in comune ambo conspirant contubernio dulcissimo profueres. Merito igitur uas electionis Tuba euangelii & sanctarum scripturarum armarium apostolus Paulus nuptias uocat honorabiles & cubicule immaculatum Merito honorabiles a nobis hodiernæ nuptiæ appellari possunt: cum sponsus & sponsa honoratissimi conspiciantur. cum ambo splendido genere clarique natalibus orti sint. Quis enim non scit familiam piouanorum in hac urbe esse uetustissimam generosissimamque utpote quæ olim rebus potita esse dicat: quam non pauci in studiis ingenuarum artium & potissimum medicine illustrauerunt. In qua non solum litteræ & disciplinæ liberales sed religio & ceremonie floruerunt. Cum ex hac iam pridem gente prodierit Vir sanctitate uitæ clarus Diuus Galdinus: cuius nomen & sanctitudo apud Mediolanenses est uenerabilis. Verum hac tempestate genus piouanorum illustrat ornaturque uiro ornatissimo Gabriele. Cuius negotii hoc est noui sponsi nuptias hodierno die nuptiali oratione persequimur. est enim hic multiugis disciplinis decoratus astrologie peritissimus philosophie consultissimus & in primis medicine scientissimus: quæ uel singule ingenue artes quemuis hominem possent illustrare. Astrologia enim ab rebus terrenarum contemplatu mentes nostras euocat ad spectanda celestia ad cursus siderum statos pensandos ad superas sedes noscendas. hæc efficit ut homines parum a diis distare uideantur. Philosophia quæ mater artium appellatur dux est uite mortaliu: animorum morbis medetur: rerum causas solerter inquirat & diuinæ maiestatis archana rimat quod felicissimum existimat Māuanus Vates. Medicina uero qua nulla ars fructuosa esse fertur salutem deploratis restituit morbos expellit: afflicta recreat: languentia corroborat & cum morte ipsa subinde colluctatur. has tantas tanque preclaras nuperi sponsi uirtutes exornat suauissimi

mi mores summas comitas dexteritas affabilitas. q̄ res illā haud
dubie fecerunt apud mediolanenses oīs fauorabilem apud illu-
strissimos principes gratiosum. in summa carus est oībus inuīsus
nemini oīum beneuolentiā genuīna quadā probitate demeres-
tur. Cuius confobrīnū esse non penitet magnificū ac circūspectis-
simū uīx Bartholomeū chalcū: de cuius eximīis dotibus ac pba-
tissimis moribus abunde iudicauerūt illustrissimī principes me-
diolanenses: quī eum archigrāmateū hoc est principē scribae ex
oībus unū delegerunt: quem oīum archanoꝝ participē ac cōsilia-
rium esse uoluerūt: sed hāc obiter pauca de multis. Ceterū quem
admodū sponsi familiā generosa est ita sponsae genus illustre & p-
uerultū esse credit in quo multi in toga multi in re militari excel-
lentes extiterūt: qui suis ipsi uirtutibus apud uos cognitissimī sūt
ita ut nostra laudatiōe non egeant. Ipsa uero sponsa oībus q̄cun-
q̄ in matronā cadūt dotibus prādita familiā est ornamento. In
genuī mores matronalisq̄ uenustas fēminam condecorant. Et
cum quatuor sint quae in sponsis querantur: forma: probitas: no-
bilitas: dos: hāc formosa: hāc proba: hāc nobilis: hāc dotata est:
quāuis ipsa non illam sibi dotē ducat eē q̄ dos dī. Sed pudicitiam
& pudorē & sedatū cupidinē. Deū metū parentū amorē & cogna-
tum cōcordiam. Qualis dos probatur & expetī in primis ab al-
cumena plautina. Deniq̄ ut semel finiam probata probatissimo
modesta modestissimo. Laudata laudatissimo nubit. Quorū con-
nubiū sicuti cōpar est beneq̄ conueniēs ita dīi faxint sit felix fau-
rum atq̄ fortunatū: ut diutissime uiuant uitam concordissimam
iucundissimamq̄. & ut dulces natos suscipiant: & ex natis dulcissi-
mos nepotulos aspiciant: quoq̄ lusibus oblectentur: quoq̄ blan-
ditiis refouentur: quoq̄ fortunis ac fēlicitatibus condecorētur.
Sed iā tēpus est ut formulā a maioribus institutā usurpemus: &
uernacula lingua loquentes prefatione religiosa sponsū ac spon-
sam ita interrogemus.

Ad magnificum Minum Roscium Senatore Bononiensem
Philippi Beroadi bononiensis epistola.

Oannes Boccatus hō i lingua uernacula disertissimus
cētū fabulosas historias stilo elegantissimo cōposuit: ex
q̄bus duas nos potissimū excerpimus: easq̄ i latinū ser-
monē nup̄ exercēdi ingenii causa transtulimus. Nam

quēadmodū maioreſſi noſtri ex græco in latinum:& ex latio uertere in græcum optimum eſſe iudicabāt id quod i primis. L. Craſſus & M. Cicerō faciſſe traduntur: Ita nobis cōducibile uiſum eſt ex uernaculo uulgatoq; ſermōe aliquid Myſicon hitoricō que cōuertere in romanam linguam: ex qua conuerſione ingeniū mediū fidius uegetatur. eloquutio expoliſ. Supplex uerborum optimorum copioſiſſima comparatur. In hac autem interpretatione fateor me non ubiq; uerbum e uerbo: ſed ſenſum expſiſſe de ſenſu quedam pretermiſſe: nonnulla addiſſe. Eatenus ut decorem in translatione pro uirili parte conſeruaremus. Et hoc fecimus ſequuti Oratiū preceptū ita precipientis in arte poetica Nec uerbū uerbo curabis reddere fidus interpres. quod etiā faciēdum docet Diuus Hieronymus ſcribens de optimo genere interpretationis. Accipe ergo uir preſtantiſſime & in ſtudiis humanitatis literiſq; noſtris poliſſime opusculū a Philippo tuo concinnatū. De alieno effigiatū. de alieno nōm: quod legas q̄ſo cū fueris ocioſus cum aium a ſenatoriis muneribus publiciſq; negociis pauliſp recreare decreueris: cum te in bibliothecā tuā quate ſingulari eruditione decorauit: recondideris. Tunc. n. auius exuendus eſt curis grauioribus. demulcendus litteris amcenioribus & reſouendus uoluptatibus hilarioribus. Tunc haſce nugas poteris in manuſumere. poteris iſpicere: & tuo politiſ limatoq; iudicio penſitare. Nunquid ad ſoſculos Boccatii in ſuo genuinoq; ſermone prenitentes aſpirare potuerit noſtra ille latina interpretatione. Quae tibi peculiariter dicaui. Propterea q̄ ueri amoris uereque amicitiae teſtimonia ſunt locupletiſſima: quicquid ideſt boni conſule & me uti ſoles ama.

Vo tēpore Octauius Cæſar nūdum cognominatus Auguſtus in triūuiratu romanū regebat imperiū Fuit Rome. p. Q. Fuluius homo patritius ac nobilis: qui filiū noie Titū fuluiū iuuenē ſingulari ingenio p̄ditum athenas miſit ut p̄biæ ſtudiis erudiret: eūq; etiā atq; etiā cōmēda uir Chremeti uiro nobili amico uetuiſſimo: qui Titū hoſpicio ſuſcipiēs uoluit ut iēd̄ rubernio filii Giſippi familiariter educaret & utrunq; Ariſtippo id tēporis p̄bo illuſtriſſimo tradidit erudien dum: ut hiſcē pariter doct̄rinis imbuerent. Cū itaq; ambo iuuenes uitā degeret cōem: tanta ſimilitudo mox repēte apparuit ut

summa germanitas summaq; beniuolentia iter ipsos coaluerit adeo
ut uix morte potuerit dissociari. simul ambo phis studiis incum
bere: simul ambo ad fastigiū diuini dogmatis ascendere. ambo ex
cellentissimi ingenii dotibus pares existere. qui talem uitā duxere
circiter triēnium maxima cū uoluptate Chremetis. is utrūq; pio
amore psequēs nec in filiū q̄ in Titū ppensior cum iā esset senio
cōfectus e uita migrauit: Cuius obitum tanquā cōis parentis Ti
tus atq; Gisippus peraq; defleuerunt & pari lamentatione profes
quuti sunt. adeo ut nec ipsius Chremetis familiares ac cognati sa
tis dignoscere possent uter eorū iuuenū magis consolandus foret
post aliquot menses amici necessariūq; Gisippi hoīem cōueniunt
& ad uxorem ducendā pariter hortantur puellā se reperisse dictitā
tes Ciuē atticā incredibili formositate conspicuā & generosissima
gente pcreatā: cui Sophroniā nomē erat & id tēporis quintū de
cimum agebat ætatis annū. horū uotis Gisippus utpote iuuenili
ardore calefcens libēter annuit. iamq; appetebat tps nuptiarum.
Cum sponsus una cū Tiro ad sponsam uisendā pficiscitur: iā am
bo intra ades sponsæ penetrauerāt. iam inter gisippum Sophro
niāq; facetissimi sermones ferebantur. Cū Titus quasi elegans
spectator fœminæ formositatis adhibitus cœpit curiosis oculis cū
cta pspicere & singula Sophroniā membra callenter pensitare: q̄
cū mirādū in modū rota cōplacuisse ipse secū illam speciosissime
puellæ uenustatē illud decus: illā exuperatissimā pulchritudinem
subinde memoria repetēs tāto amoris incēdio cœpit estuare: quā
to nullus priscis tpibus amator cōflagrauerat: cū itaq; domū repe
dassent. Titus intra cubiculū solus sup Sophroniā cogitare. Sophro
niā intueri Sophroniā nomē idētidē noīare: tanto magis arde
scens quāto magis in ea cogitatione uersabat. Tādem post multi
plices curas crebraq; suspīria ita secū lamentari exorsus est. Heu
te misere. heu erūnosā uitā tuā Tite. Vbi aiūs: ubi amor: ubi spes
tuæ collocantur: nōne uides nōne sentis hanc tibi uirginē in ea
uenerat: de eē habendā: qua sororem? Hoc exigit munificētia &
benignitas i te a Chremete collata. hoc exposcit fida uetustq; amī
citiā: q̄ tibi cū Gisippo ē huiusce adolefcētulæ sponso. Quid igit
tur concupiscis: quō te a fraudulēto cupidine p̄cipitē trahi sinis:
quo a spe blandiete? Reclude aliqñ oculos ai: & temetipsū insce
lex recognosce: obtemperatōni: & cohibe illicibilem appetitum.

Moderare cupiditates insanas & aliorū cogitationes tuas conuen-
tito. principiis obsta: & uince teipsum dum ipse adest: dū datur oc-
casio: Illud quod tu tantopere affectas: turpe: flagitiosū: indecorum
est. Illud quod asse qui moliris abs te in primis fugiendū. Si id quod
uera amicitia exposcit: & quod teipsum decet itueri uelis. Quid nā
igitur tibi Tite faciendum ē: amoris mediūfidiū illicitus: illau-
dabilisq; relinquendus. alioquin inter fidos amicos perfidiosissimus
iudicabere. Deinde cū Sophronia reminisceret mutato consilio
cuncta quod dixerat retexens sic secū solus sermocinabatur. Maiores
sunt perfectio uires legis cupidinea: maiorq; potentia quod legū reliqua-
rum. Leges cupidinis frangūt dissipantq; non solū leges amicitie
Verg: quod maius est diuinas. Quotiens impellere cupidine pa-
ter filia adamauit: Frater sororē. Nouerca priuignū. Quae haud
dubie sunt maiora portenta quod si amicus amici uxorem ardentem
amet id quod iam sexcenties facitaturū. huc adde quod ego sum iuue-
nis: & iuuenta imprimis obnoxia est legibus cupidineis. Quod
igitur amor placet mihi quoq; placeat necesse est. honesta senio-
ribus cōueniunt. Ego id uelle cogor: quod amor iubet. formosi-
tas huius uirguncule tanta est ut ab omnibus amari mereatur. Et
quis me merito poterit obiurgare: Si iuuenili etate calefēs tam
decoram tam uenustā iuueniculā tāq; amabilem adamauero. Que
a me non propterea amatur: quod Gisippo desponsata sit. immo eam
auo libentiusq; amarem si alteri denupsisset. In hoc fortuna ob-
iurgari meretur Quae Sophronia amico meo Gisippo potius quod
alteri habendā tradidit. Quod si puella ob incomparabilem for-
mositatem meretur amari: sicut hercules meretur: debet a quiore
animo ferre gisippus: si rescuerit eam mihi eē potissimum cordis
non alteri. haec & id genus multa secum Titus ipse uolubatur ani-
mo: qui mirabundus in partes uarias distrahebatur. Itaq; maxio-
curag est fluctuans non solū diē illū noctemq; quae subsequuta ē
suspirādo cōsumpsit: sed & alias cōpluscūlas. adeo ut nec cibū ca-
peret. nec somno indulgeret in lectuloq; pre nimia uirium imbe-
cillitate decumberet. Gisippus utpote qui Titum iam pridē uide-
rat sollicitudinibus anxium & nūc eundē uidebat egrōtantē: ma-
ximo dolore afficitur omniq; adhibito studio ac diligentia nūq;
ab ipsius latere discedens hominē sepissime consolatur. subinde
causam exquirens & curag egrorationis. Ceterg Titus qui respō

siones fallaciosas hactenus cōmentus fuerat ad Gissippum astu de
cipiendū. Tandē suspirans ac lachrymabundus: Gissippe inquit si
diis placuisset: mihi erat mors iādudū uita iucundior cogitanti a
fortuna me eo esse deductū: ut mihi uirtutis meæ periculū facien
dum fuerit: quam appetitiōnibus dominātibz nō sine maximo
meo dedecore succubuisse cognosco. Itaq; prestolor mortē quæ
mihi sit futura suauior turpi uita atq; famosa. Iam. n. tibi cuncta
denarrabo. iam ex me pudibundo cuncta cognoscēs. Cum apud
te nihil oculere: nihil dissimulare nec possim nec debeam: nec ues
lim Et ab initio rex exorsus detexit Scenam curaz suaz. Et quē
admodum secum acerrime contendissent hinc amor: illinc hone
stas: hinc dedecus. illinc decore: & ut tandem animus undiq; uexa
tus imperioso amorī succubuisse. Denique edisserit quemadmo
dum. Sophroniam efflicti deperiret: asserens se amoris sordidissi
mi flagitiosisimiq; poenas morte luere cōstituisse ad eamq; citis
sime se peruenturū. Hoc audito Gissippus paulisper hesitabūsus
utpote Sophroniæ cupitor. Dein secū ipse incunctanter decreuit
uitā amici anteponendā esse uirgunculæ: & lachrymis Titī oppi
do cōmotus: ipse quoq; plorabūsus sic inqt. Tite nisi cōsolatiōe
indigeres ego te apud teipsū expostularem tanquā amicitia nra
preuicatorē qui tādū tuos acerbissimos affectus mihi ignotos
esse uoluisti. Qd si tibi istud inhonestū ac indecorū uidebat: Sci
to inhonesta non secus q̄ honesta cū amico esse cōicanda. Nam q
uerus amicus est quantū ex honestis amici rebus capit uoluptatis
tantū a flagitiosis ac turpibus amici animū abducere conat. Sed
in presentiarum his posthabitis propiora discutiamus. Si tu spō
sam meam Sophroniam ardenter amas nihil equidem admiror
ualde admiraturus. Si abste secus fieret cognita puellæ formosita
te & animi tui generositate perspecta: qui tanto est ad passiones
amoris subeundas accōmodatior: quāto res cōcupita fuerit excel
lentior: & quāto æquius sophroniam amas tanto iniquius de for
tuna conquereris. Dum tibi uidetur eam abste honestius amari
potuisse si alteri potius quam mihi denupsisset. Verum si tu pru
dens ac circumspectus es: prout esse consueuisti: profecto cognos
cere debes te plurimum debere fortunæ. Quæ Sophroniam mi
hi q̄ alteri fouendam dare maluerit. Est enim quīuis alius mari
tus suorū potius quā tuorum amorum rationem habendam esse

duxisset. Quod minime cadit in meos mores. Si me tã tibi q̃ qui
maxime sit amicũ esse credis. Cuius rei argumentũ uel hoc sit q̃
ego posteaq̃ sumus inter nos amicitia copulati nihil habuisse me
memini qđ non tibi quoq; cõe foret: quin etiã hæc res nisi in eũ
locũ adducta eẽt: ut reuocari nõ posset: id in pñtia quoq; facerem
quod reliquis in rebus a me semp ante hac est factitatũ. Sed cum
Sophronia in ea sit adhuc apud me cõditione ut tua effici possit:
tua mediũfidiũ per me efficietur. Cũ non uideã in quo tu benĩ
uolentiã meam debeas magnificere nisi ego quoq; nouero tibi
morẽ gerere gratificari in eo potissimũ qđ honeste fieri p̃t. Non
inficior Sophroniã mihi esse desponsatã & a me uehemẽter ama-
ri. cuius nuptias cupidissime p̃tolabar. Sed quoniã tu utpote me
ipso curiosior rem tã desiderabilẽ incredibili desiderio desideras.
Viuito letus & esto securus: p̃pterea q̃ Sophroniã nõ mihi sed ti-
bi nubet: & in meũ thalamũ tua futura coniũx deducetur. Proin
exiit curas: desine tristitudinẽ: & pristina ualitudine recupera-
ta gaudibundus temetipsum consolare. Et aio desecato opperior
fructus amoris tui suauissimos lōge amore meo p̃stantioris. Ti-
tus quantum uoluptatis capiebat ex hoc Gissippi sermone pleno
spei blandiẽtis: eo maiore suam ipsius fore ad eã usurpã-
dam procacitatẽ. Quãobrẽ cum lachrymas cohibere non posset
ita respondit. Tua gissippe liberalis ingenuaq; amicitia apertissi-
me oñdit: qđ me quoq; in mea facere deceat. Itaq; hinc deus auer-
tat. Vt ego illã unquã abste recipiã in uxore: quã tibi tanquã di-
gniori fortuna cõcessit: q̃ si nouisset hanc mihi conuenire neq; ti-
bi neq; alteri eã tradidisset. Vtere igit letus sorte tua. Vtere for-
tunã dono meq; finito q̃so inter iuges lachrymas rabsocere: quas
mihi utpote hominĩ tanta cõmoda non mereti fortuna parauit:
quæ me hercules lachrymæ aut a me superabũt: id qđ erit tibi
periucundũ: aut me superabũt. Et ego hoc gliscẽte in dies crucia-
tu liberabor. Ad hæc Gissippus Tite inquit si a beniuolentiã nrã
tantum ipetrare possum ut tu meæ uolũtati obsequaris: & si ab ea
dem psuaderi potest: ut obsequi non nolis: hoc illud ē in quo po-
tissimũ decreui ipsius amicitia beneficio uti. Et si precibus meis
non reluctaberis: efficiã ut tu Sophroniã potiaris: eãq; uim adhi-
bebo qua in amici bonis uti debemus. Noui quantã sint cupidĩ

nis vires: qui non semel sed sepiissime amantes pduxit ad obitus
miserabiles. Et talibus te amoris pedicis illaqueatū esse sentio: ut
neq; regredi possis: neq; lachrymas ulla rōne cohibitas modera-
ri. Tibi uero ipatibiles cupidinis uredines pferre nequeunt: atq;
ob id ipsū obeūti superstes plane esse nolim teq; ocissime subsequi
quo circa & si nulla alia inter nos cā esset mutuae beniuolētiæ. Tñ
cupio te uiuere ut ipse quoq; uiuā. Scitoq; uitam tuam uel ob hoc
mihi esse iucundissimā. Igitur erit tua. Sophronia cū haud facile
aliā reperire queas: quæ tibi tantopere placitura sit. Et ego amo-
rem meū nō sane difficulter in alterā trāsferēs & tibi & mihi satiss
fecero: cui negotio obeūdo fortassis non sic ppenus fore. Si tam
raro tāq; difficulter uxores reperirentur: quā raro quāq; difficul-
ter amici uerū reperiunt. Iōq; cū ego possim facillime uxore alte-
ram iuenire amicū uero alterq; difficillime. Malo uxore amittere
q̄ amicū. Immo nec uxoris iacturā pariar si eam tibi concessero.
sed ex bona in meliorem fortunā eam transtulisse: neq; amicū pdi-
disse existimabor Proin si quid apud te pollent preces meæ te ro-
go quæsoq; ut hac egritudine deposita te meq; simul consoleris.
Et optima spe fretus constituas eam capere uoluptatem quā tuus
feruentissimus amor exoptat. Titus partim pudore suffusus q; in
decoq; esse existimaret ut ipsi Sophronia desponsaret: partim sti-
mulante cupidine & hortamētis Gissippi uigoratus sic loquitur. Nū-
tabundus sum Gissippe & incertus utq; magis tuo an meo deside-
rio obsequar. utrū id facere debeā quod tibi tantopere rogātū pla-
citurq; eē confirmas Et quoniā tuā erga me benignitas tanta est ut
meam exuperet uerecūdiam: id efficiam quod rogas. Tibique sit
exploratissimū me tibi non solum optatissimam sponsam: sed ip-
sam uitā acceptū referre. Dii faxint ut ego olim ptim in fortunis
tuis amplificandis ptim in honoribus cumulandis possim tibi oñ-
dere meam erga te beniuolētiā & fidem & tu cognoscere queas q̄
mihi gratum fuerit hoc tuum in me singulare beneficiū in quo tu
me ipso erga me ipsū misericordior extitisti. Ad hæc Gissippus.
Tūc inquit ut hoc negociū adamusim peragatur mihi ita agē-
dum uidetur. Optime nosti quēadmodum mihi Sophronia post
diutinas meorum necessariorum consultationes fuerit desponsa-
ta. Ideoq; si nunc eam uxorem repudiauerō perturbatio meher-
cules maxima & tumultus exorietur inter utriusq; consanguine

os: neq; ego id magnificerē si uel sic ipsa tibi uxor traderetur sed
uereor ne si hoc pacto res agatur cognati eā alteri statū despōdes
ant: amboq; puella cupita simus uiduati: Quo circa mihi uideē:
si mō tibi idem uideat ut ego id incumbā quod iam pridē inchoa
ui. hoc ē ut sophroniam tāq; uxorem meā domum ducā & nupti
as spōsali ritu cōficiam. Tu dein furtim sicuti cōmodissime inter
nos cōcinabimus: cum illa pīnde ac uxore tua furtim concūbes.
Mox ubi uisum fuerit tēpestiuum rē oēm patefaciemus. Quod
si a cognatis nō improbabit bene erit. sin minus tu tamē uolup
rati tue satisfeceris. Et cum id quod factum ē fieri infectum non
possit necessum erit ut illi uelint nolit rē ipsam approbare cogāt
Placuit Tīto tale cōmentum. Quapropter Gisippus Sophroni
am pīnde ac cōiugem suam domum ducit iā Tīto incolumi & ex
egrotati dē cōfirmato: Celebratisq; nuptiis cum iā ad uespauisset
Matronæ paranymphe nouā nuptam in thoro geniali collocan
tes cubiculo pperere facessūt. Erat thalamus Tīti cū Gisippi thala
mo cōiunctus & aditus iter utrunq; erat peruius. Itaq; Gisippus
luminibus dissimulatē extinctis clāculū Tītum adit: eūq; admo
net ut cum uxore sua cubitū eat. Quo audito Tītus pudor suffu
sus uoluit ab incepto desistere: Sed Gisippus qui nō minus re q;
uerbis propensus erat ad explenda Tīti desyderia post diutīnam
disceptationem tandē hominē intra cubiculum ingredi coegit. q;
cum primum lectum geniale cōscendisset. nouā nuptā familia
riter interrogat: an ipsius uxor esse uelit. puella existimans illum
esse Gisippum. se uelle respondet. Tunc tītus Sophroniæ digito
annulum p nubū induit faberrime factum ac luculentū. Eāq; his
uerbis affatur. & ego uolo tuus cē maritus. Inde cū ueneri coniu
gali ambo operaretur incredibili uoluptate efficiuntur. Neq; un
quā Sophronia satis dispicere potuit non Gisippum esse sed tītū
qui secum singulis noctibus cōcūberet. Cum hoc pacto pcederet
tīti Sophroniæq; coniugium: moritur Rome publius tīti pater.
Extemploq; ad illum littere afferuntur: quibus admonetur ut si
ue cunctatione Romam remigraret ad res suas omnes cōponen
das: Quo accepto destinat tītus secum ducere Sophroniā Rēq;
cum Gisippo cōdicat. Hoc autem non facile nec satis cōmode fieri
poterat. nisi Sophroniæ prius rem oēm detexisset. Quapropter
illam in cubiculum introductam de rebus omnibus prout trans

facte fuissent ambo comonestant: Validissimisq; argumentis ti-
tus cuncta confirmat. tunc Sophronia cum toruo obtuitu utrumq; co-
spiceret paulum indignabunda prorupit in lachrymas & ubertim
flens dolum in se Gissippi detestat. Et mox nullo super hac re emis-
so uerbo domum paternam repetens Gissippi fuerint circumuenti. seq;
non Gissippi: ut opinabantur sed titi coniugem esse. Hoc patri a-
cerbum indignum contumeliosum uideri. ipse cum suis Gissippiq; affi-
nibus super hac re dolenter conquiri. Hinc contentiones rixeq; iter utro-
q; non modice fieri. in uisus erat iam Gissippus non solum sophronie
necessariis: sed etiam suis. oēs asserere eum non solum rephesiōe sed atro-
ci punitiōe esse dignissimum. Gissippus re se honestissimam fecisse con-
tendere: ob quam Sophronia consanguinei sibi grata gratias me-
minisse deberet: cum illa meliori generosioriq; nupsisset. Titus
hac oia intelligens maxima anxietate afficiebat. Idem cognoscebat
morem peculiarē esse gracorum ut tantis uociferationibus minisq;
contendant. Donec aliqui reperiant qui fidenter ac uiriliter cōgredi-
ant. Tunc non solum illos meticulosos sed uilissimos inertissimos
q; existere. Itaq; existimans illos contumelias atq; conuiitia non ulte-
rius esse tolleranda. aio romano peditus & prudentia attica decoras-
tus cognatos Gissippi atq; sophronia in unum oēs cōuocat. Quo
in cetero ipse solo Gissippo comitatus ita disseruit. Opinantur cōplu-
res philosophi oēs oīum mortalium actiōes deorum immortalium puidētia fieri
atq; gubernari. Ideoq; affirmant quicquid a nobis fiat id oē fato &
necessitate fieri. Alii uero autumant hanc necessitatē fato esse attribu-
endam. Quae philosophorum opiniones si diligenter pensitate fuerint: satis
aperte demonstrabit eos prudentiores diis immortalibus uideri uelle
q; uolūt illa refellere: q; neq; corrigi possunt neq; mutari. Enim uer-
o credere debemus ab ipsis diis optima ratione errore nullo nos nos-
traq; regi ac gubernari. Est. n. mediussidius stulta ac belluina te-
meritas uelle reprehendere deorum operatiōes. Et arētissimis illi cas-
tenis uinciendi plane sunt: qui impudētissima procacitate ad fata
deorum criminanda precipitater ruunt: inter quos sicut ego sentio uos
estis annumerandi: si uera sunt illa quae audio uos iam pridē dixisse &
quotidie dictitare. Culpatis. n. uehemētissime q; sophronia mihi
nupsit: quam uos gissippo despōderatis. Enim uero considerādū
uobis fuit & curiosissime pēsītandum: quēadmodum fata a prin-

cipio cōstituerāt. Vt sophronia nō gisippo sed mihi in mīmonū
um collocaretur sicut ipsa res in pntia apertissime oñdit. Ceterū
ga multis anceps & difficilimū uideť loqui de diuina puidētia as
serētibz deos nullā agere curā rex hūanaz: mihi placet descēdes
dere ad hoīum cōsultatiōes. Vñ super his rebus sermocinaturus
duo efficiā necesse ē moribus meis mīme cōgruentia. Vñ est ut
me ipse laudē & ostērē. Altez ut alios uītuperatione cōsecet. Ve
rum id faciā modestissime hoc ē q̄tenus cā ipsa exigere uidebitur
neq; digitū ut dicēť trāsuersū ab ipsa ueritate discedā. Vestre con
tumeliā furore magis q̄ rōne stimulatā atrocissimis criminatiōi
bus uītuperāt lacerāt insectāturq; Gisippū: Propterea q; eā mihi
uxorē suo pte cōsilio tradidit: quā uos illi ueltra snia concesserat
tis. In qua re ego exiltimo. Gisippum laudandū: idq; pluribus ar
gumētis cōfirmabimus. Primo fecit gisippus id qđ amicū p amī
cissimo facere decet. Dein ipsius factū prudētius cōsultiusq; q̄ ue
strū iudicamus. Mitto in pnti enarrare qđ sanctissime leges amī
citi x p̄cipiant: qđ moneāt ab amico in amīcī cā eē factitandū. hoc
solū dixisse cōtentus sum q̄ uinculū amicitiae arctius ualidiusq; hu
manos aīos cōnectit: q̄ ius consanguinitatis: quoniā amicos eos
habemus: quos ipsi deligimus. Affines uero & necessarios fortu
na & casus assignat. proinde nemo uestrū debet admirari si Gisip
pus qui mihi ē intima familiaritate copulatus pluris fecit uirā me
am q̄ uestrā oīum beniuolentiā. Sed iā secūdū argumētū explicē
mus quo demōstrādum ē Gisippū nobis fuisse prudētiorē. Cum
de deoz puidētia uos ut mihi uideť nihil p̄sus itelligatis & mul
to minus calleatis qđ efficere possit amicitia. Dicimus itaq; q̄ ue
stra cōsideratio. uestra solertia. uestrāq; consilium desponderant
Sophroniā Gisippo: qui & iuuenis ē & phus. At gisippus eā tradi
dit mihi iuueni pariter & pho. Vos eā uxorē dedistis homini atti
co. Gisippus homini romano. Vos sponso generoso. Gisippus
generosissimo. Vos diuiti. Gisippus ditissimo. Vos iuueni So
phroniā despōdistis illā non solum amanti sed pene fastidienti.
Gisippus iuueni qui eā supra suas fortunas oēs amabat. Quā il
li erat ipsa uita iucundior. Quod autē uerissima sint cuncta quā
dicimus: quodq; Gisippi factū magis sit laudabile: quā id qđ uos
factistis: Singula singillatim p̄fiterentur. Me iuuenē esse & philo
sophum sicut ipse Gisippus est: habitudo mea & studium sine lō

ga fermocinatione ostendere possunt. Eadem est mea & Gissippi
a ras. In studiis litterarum ambo pari semper gradu: pariq; uolun-
tate profecimus. hoc uero inficiari nec uolo nec possum: illū athe-
niensem me esse romanum: q; si de patria nobilitate & gloria dis-
sputādū ē: dicā libera ciuitatis me eē ciuē: gissippi uero patriā esse
uectigalē ac stipendiariā: dicā me in ea natū esse ut be: q; toti terra-
rum orbi domine: illū in ea: quā prīa meae obsequat. Dicam il-
lius urbis me eē aluianū: q; armis iberio & studiis litterarū sit florē-
tissima: Cum Gissippi patria solis lris censeatur: Praeterea quāuis
uos hic me scholasticum esse despectissimum sordidissimūq; exis-
timeris non sum ppter ea generatus ex fece populari ima:q; ple-
becula. Edes meae in urbe roma illustrissima refertissima:q; sunt
ueterissimis maiorum meorū imagibus. Et annales maximī sca-
tent titulis triumphorū: quos proauī mei egerūt i capitolium: neq; in
presentiarū gloria nrī nominis extincta laegescit: sed in dies ma-
gisq; iuuescit. Omitto pra pudore enumerare diuitias meas lucu-
lentas. Cum aio meo infixū sit honestam paupertatē uetus esse co-
piosumq; patrimoniū nobiliū ciuiū Romanorū. q; si paupertas
apud uulgos ignobile probrosa iudicatur: si diuitiū in honore ac
picio habent ego possideo opes amplissimas utpote fortuna alū-
nus. Non me me pterit uobis affine chaz fuisse & eē debuisse gi-
sippum: sed non ego minus uobis charus esse debeo: si cogitaue-
ritis Romae me uestrū futurū hospitem frugī ac diligenter: & in re-
bus tam publicis quā priuatis optimū strenuissimūq; patronum.
Quis igit posthabito appetitu & adhibita ratiōe Cōsilia ur̄a Gi-
sippi mei cōsiliis anteponet: profecto nullus. Est ergo sophronia
bene nupta Tito Quintio fuluio nobilissimo antiquissimo lo-
cupletissimo ciui Romano Gissippiq; amicissimo. Quapp quis
quis ob id dolet atq; igemiscit: non id facit quod eū facere a quē
& quid faciat nescit. Erunt fortasse nōnulli qui dicent sophroni
am nō rātū ob id indignari. q; Titī sit uxor effecta: q̄tum dolere
ac lamentari sup fraude ac dolo: quo maritum Titū sortita sit. q;
clanculum & furtim nullo amicorū conscio. oibus consanguineis
ignorantibus Titō denupserit. At qui hoc neq; mirandū est: neq;
nouum iuditūq; cōtigit. Pretermitto illas q; iuuitissimis patribus
ac reluctantibus marito sibi ipse repererunt: Pretereo eas q; ama-
tores suos sequutā larem familiarem ac ipsos parētes deseruerūt

& ante cōcubine fūre q̄ nupte. Pretermitto illas quoq̄: quæ prius
us pregnatiōe & foetu q̄ uerbo & ore Matrimonia sua ipudica de
texerunt. In quibus necessitate id deuenit: quod in Sophronia nō
accidit. Immo ordine & ritu nuptiali solerter & sancte eam Tito
Gisippus uxore in legitimū matrimoniū collocauit. Scio nōnul
lot futuros: qui querantur Gisippum maritasse Sophroniā id qd̄
ad ipsum minime pertinebat. Stultæ p̄fecto tales sūt cōquestiōes
atq̄ semineæ: & a nulla prudentia proueniētes. Nōne hoc tpe for
tuna utitur uariis nouisq̄ consiliis: nōne instrumētis multiplicibz
bus res deducit ad exitus constitutos. Quid ad me si sutor potius
q̄ p̄hs: negociū meū optime cōfecerit. idq̄ uel clam uel palam
facitauerit. dummodo finis sit ipse p̄bādus. meū est opus puidere
ne deinceps sutor: maxime si imprudens ē: possit meis se rebus in
gerere. sed pro eo quod fecit gratias illi agere debeo. Similiter si
Gisippus sophroniā mihi despōsauit uobis nesciētibz. Stultitia
sup̄uacanea ē ob id cōqueri & idignari quod cōducibiliter factū
est. Si diffiditis Gisippi prudentia: Imposterum puidete ne ipse
eandem amplius maritandi habeat facultatē. Et pro eo qd̄ fecit
homini gratias agite. Ceterz hoc in primis scire debetis me neq̄
per fraudes neq̄ per uasframēta uoluissē afficere ignominia ac no
ta nobilitatē ac generositatē uestre familiæ. Nam quāuis Sophro
niā furtim ac dissimulanter uxorem acceperim attamen non si
cut raptor eā uiolauī: neq̄ sicut hostis impudice habui & cōtume
liose. neq̄ affinitatē uestram habui dispiciatū. Verum cum ego
sophroniæ exuperanti formositate inflammatus estuarem uidez
remq̄ me nequaquā illius cōnubio posse potiri si eā a uobis pro
ut fieri solet depoposcissem: Propterea q̄ uos timuissētis: ne a me
romano romā deportaret illa. Quæ a uobis mirandū in modū
diligebatur. Vfus sum fateor: arte clandestina: Quæ nunc uobis
facta est manifesta. Effeci q̄ ut Gisippus meo nomine nuptias cō
ficeret. quas suo facere renuebat. Preterea quāuis ego effictim so
phroniā deperirem: nō tamē ut amator: sed ut legitimus cōiunx
suos optatissimos amplexus concupiui. Etenim ipsa locupletissi
mum exhibere potest testimoniū: non prius cum ea me concubu
isse: q̄ uerbis solitis atque conceptis: & annuli arabone legitima
mihi uxor efficeretur. Cum eam interrogauerim: an mihi nubes
re uellet: & ipsa se nō nolle responderit. Quod si deceptam eē se

existimat: nō sum ego coarguēdus: sed ipsa obiurgāda. Quæ q̄
nam ego forem querere supersederit. hoc ergo ut semel finiam.
Est illud atrox delictū: hoc est illud maximū flagitium: hæc ē illa
capitalis fraus: quam ego amore tabescens una cū Gissippo cōmē
tus sum. ut. s. sophroniā clanculum atq; secreto ignara nuberet ti
to quintio: ob hoc Gissippum ob iurgatiōibus incessitis: Gissippo
insidias paratis. Gissippo minitāmini Quid amplius queso face
retis: Si eam hominī rusticano: si seruo si nequissimo tradidisset.
Quæ catenæ qui carcer: quod patibulū sufficerent ad Gissippum
puniendum. sed iam hæc missa faciamus. Venit tempus quod a
me nondum expectabatur. Videlicet ut pater meus moreretur.
Propter cuius obitū mihi necessum ē romā remigrare. Quo citē
ea cum mihi in animo sit sophroniā in patriā mecū ducere uelle.
Vobiscū ea cōitauī quæ alioquin adhuc occuluissem. si prudētes
eritis: hoc animo equissimo feretis. Nam si uos fallere aut contu
melia afficere uoluisset: poteram sophroniā uobis illusam ludē
ficatamq; relinquere. Sed hoc dīs phibeant ut in romano spiritu
tanta labe tantaq; nequitia queat hospitari: Erit igitur mea sos
phronia partim ppter uolūtātē deorū & auctoritatē legū humanarum.
partim propter laudabilē Gissippī mei solertiā & mei ipsi
us astutiā amatoriā Ceterū qui uosmetipsos diis hominibusq; sa
pientiores esse cēsetis: hoc omne negociū uituperatiōi ac oppro
brio insipiēter dare uidemini. Idque duabus potissimū de causis
quarū una hæc ē: q̄ sophroniā mihi eripiētes nulla pbabili rōne
polleris. Altera q̄ Gissippū perinde ac inimicū habetis. Cui haud
immerito uos oēs estis obnoxii: qua in re quanta sit uestra insipi
entia: quātaq; temeritas nolo in pntiā enarrare copiosius. Vex
uos tanq̄ amicos amicus amice moneo & hortor: ut omnes indis
gnationum turbellas deponatis: ut omnis iracundia abiciatur:
omnia conuitia aboleantur. Et mihi sophronia restituaē Vt ego
gaudibundus uobisque affinis non iuisus hinc possim in patriā
repedare ubi uiuam uobis semper deditus & mancipatus. Nam
quod a me factū est id infectum nullo pacto fieri potest siue uobis
gratum futurum sit siue ingratisissimum. Quod si uotis meis refras
grari destinaueritis: ego uobis cripiam Gissippum: & si romā una
quā appulero illā mediūsfidius uobis iurissimis recupabo. Quæ
uxor mea legitima ē. Et inimicitias uobiscum truculentissimas ex

ercens uobis planum faciã qua sint uehemẽtes animorũ romano
rum idignatiões. Postq̃ longa satis & luculẽra oratiõe Titus pora
uit ex subsellio surgẽs uultu tristissimo & fronte corrugata gisip
pi manũ apprehendit. Et cunctos illos se paruifacere simulans quas
lanti capite minitabundus inde secessit. Illi uero: qui intus cõmo
rabantur partim argumentis Titi puocati ad affinitatẽ amicitia
que ipsius ineũdam. partim nouissimis illius uerbis paucfacti in
ter se cõstituerũt utilius fore & conducibilius Titũ recipere affinẽ
Cum Gisippus affinitatem recusauerit: q̃ Gisippũ amicũ pdidiss
se: & Titũ inimicũ cõparasse. quãobrẽ simul ocs egrediẽtes Titũ
cõueniunt. seque nõ nolle demõstrant ut Sophronia ipsi in mris
moniũ collocet: & illius affinitate se plurimi facere ondũt Gisip
pum aut ut amicũ optimũ cõplectũtur. Et cũ festiuitata atque leti
tie. Q ualia affines decet gñaliter indulgissent. Inde discesserũt. So
phronia Tito remittẽtes: q̃ ut pudentissimã matronam decebat.
Cõuersa in uirtute: ut dici solet necessitate oẽm extẽplo amorem
quo Gisippũ psequēbat. transfudit in titũ: & cũ eo Romã profe
cta ẽ ubi honorificentissime a Titi necessariis familiaribusque ac
cipiunt. Interea Gisippus athenis relictus fere ab oĩbus flocci pẽ
debat qui itra breuissimũ tẽpus ppter ciuiles aliquot controuer
sias in egestatẽ atque calamitatẽ delapsus: & mox athenis exte
minatus in exilium sempiternũ relegat. Vbi egestosus uitã erũ
nosissimam agens tandẽ romam cõmigrat: hoc cõsilio ut Titi
benignitatẽ experiret? Cognito que eũ eẽ superstitẽ & apud ro
mãos ocs gratiosũ ac fauorabilẽ: ad edes eius accedit. Quã haud
dubie erant magnificẽtissimã: & ante uestibulum consiltẽs quod
Titus domum rediret prestolatur. Iam redierat e foro Titus. Iã
domum ingreditur. sed eũ Gisippus nõ audet affari: memor illis
us: qua uexabatur calamitatis. nouiter tamẽ operam dat ut a titō
uisetur: & recognitus introducat. Ceterq̃ titus introgressus haud
quãq̃ gisippum recognouit utpote squalidũ sentum atque pãno
sum. Quapropter Gisippus cum existimaret se a titō fuisse reco
gnitum & ppter sordes reiectum memor pristini beneficii quod
in titum ipse contulerat: indignabundus rebusque deploratis in
de discedit. Et cum iã aduersperasceret esuritione confectus pecu
nia defectus mortis cupidus ad locũ urbis romã incultũ desolatũ
que peruenit: ubi tenebricosam speluncam ingreditur: illic eam

noctem quieturus: Ibiq; humi cubans fugibus flexibus debilita-
tus: tandē somno succumbit. Forte ad hūc specū nocte intempe-
sta aduērant: fures duo cū preda: quā ea nocte cōpilauerant. Exor-
taq; inter eos nocturna rixa: alter q; ualentior erat infirmiorē al-
terum trucidat: hoc sentiens uidensq; Gissippus existimauit se uia
ad mortē optatissimā facillime reperisse: neq; opus eē ut sibimet
necem gladio manu sua conscisceret. Illicq; se tantisper continuū
donec familia pretoris eo recognita puenit: a qua Gissippus tan-
quā reus homicidii uincit: iniectisq; catenis furenter abducit: qui
cum in q̄stioē de rebus singulis interrogaret: haud cunctanter se
homicidā esse cōfessus est. Quāobrē prātor: cui. M. Varroni no-
men erat iussit ut ex more romano in crucem tolleretur. Forte id
horā uenerat Titus ad prātorium tribunal: qui curiosissime cō-
templans condēnati faciē tanquā noscitabundus ad hominē p-
pius accedit: admiratusq; erumnosam hominis amicissimi fortis-
nam: cū uehementissime cuperet Gissippo periclitanti opitulari:
nec ullam rōnem ipsius salutē accomodatam uideret: tale cōmen-
tum cōminiscit: Accedit proxime ad sellā prātoris & uoce conten-
tissima clamitans ait. Marce Varro iube infortunatū hominē
reuocari: quē tu mortē adiudicasti. Est enim insons & huius ho-
micidii penitus expers. Ego satis superq; satis deos immortales
offendi illum iugulādo: quem ministri tui matutino iugulatū re-
pererunt: nec æquum sane est ut maiori nunc iniuria deos afficiā
permittens hominē innocentē trucidari. Varro uehementer ad-
miratus maximo dolore affectus est q; Titi uerba ab omnibus pa-
latinis excepta fuissent: qui cū non posset habita honoris sui rati-
one discedere ab eo q; leges ac iura prācipiunt: iubet Gissippum
iam in orci familia numeratū reuocari. Et corā Tito quid tu ingrat-
am stultus eras ut sine ullis tormentis te id fecisse satereris: quod
nusq; perpetraueras: maxime cum talis causa foret capitalis: dices
bas te illū esse qui p̄xima nocte feceras homicidū. Ecce Titus ad-
est qui ultro sateatur se esse paricidam asserens illum non abste sed
a seipso fuisse peremptū. Gissippus curiose prospectans Titū res
cognoscit & facile itelligit istud a Tito fieri salutis suæ causa: ut po-
te homine non inemore priuini beneficii. Quapropter prāni-
mia pietate lachrymabundus. Varro inquit. Ego hominē occi-
di. Et iā Titi pietas nimis sera est. E contrario Titus prātor aies

bat. Hic quēadmodum uides peregrinus ē & sine celo iuxta cada
uer occisi repertus. Ex quo coniectare potes hunc hominē erūnis
oppressum mori cupere. Proinde eū impunitum dimitto & me
qui deliqui morte mulcato. Admirabat nō pagē prator istorum
duorū maximā constantiā: & iam presagiabat animus neutrū son
tem esse debere. Et cū secū quo pacto uterque absolveret animo
agitaret. Ecce superuenit quidā iuuenis nomine Publius homo
uitæ profligatissimæ & apud cūctos romanos ob furta cognitissi
mus: qui illud mehercule homicidiū perpetrauerat. hic cū procul
dubio sciret neutrū illoꝝ esse cōscium eius criminis cuius semet
ipsum participē esse uterq; arguebat tanta cōmiseratiōe affectus
est ppter utriusque isontis innocentia. ut ipse suapte spōte prator
rem adiuerit: eumq; his uerbis sic alloquutus. Mea ptor facinora
me impellūt ad difficillimā horū q̄stionē explicandā. Nescio q̄s
deus precordia intus exagitat: & mētē extimulat: ut ego meipsū
deferam: & crimen meū patefaciā. Scito igitur neutrum istorū esse
huic culpæ obnoxiiū. Ego mediūfidiū sum qui illū hominem
de cuius cede altercatio istec exorta est occidi matutina hora circi
ter diluculū: & istum infortunatū: qui hic adest uidi ipsū dormien
tem: dum furta cum illo partiebar: quē paulopost interemī. non
opus est ut ego Titū excusē: sua illū fama satis excusat: quæ ubi
que gentiū splendidissima est eū non tam turpi labe esse maculos
sum. Itaq; utrūque absoluito & me sontē ea pena afficito quā le
ges precipiunt. Iam hæc res peruenerat ad aures principis Octa
uii: qui cunctis accitis singula curiose cognouit. & cū singillatim
quisq; denarrasset. Princeps duobus quia insontes erant libentis
sime pepercit: & tertiu qui sons erat causa Gissippi ac Titū incolus
men iussit abire. Titus cū Gissippi diffidentia timiditatēq; clemēs
ter obiurgasset mira leticia hominem cōplexus ad edes suas dedu
cit. Vbi Sophronia pientissimis lachrymis Gissippum perinde ac
fratrē hospitaliter suscipit & susceptū honorificentissime psequi
tur ac fouet cū quo iam refocillato: iam beneuolito iā in habitu
sux uirtuti congruentem reformato Titus oēs suos thesauros p
diaque cōmunicat: ei que sororē nomine Fuluiā adhuc uirguncu
lam in mīmoniu collocat: post hæc cū Gissippo ira sermocinatur
in tua iā manu atq; arbitrio ē Gissippe siue uelis hic apud nos cō
morari siue Athenas remigrare cum rebus his oibus quas tibi do

no dedimus. Gisippus cū hinc exiliū a patria procul eius animū
uellicaret: Inde beniuolentia qua Titū prosequēbat cōmoueret:
Tādē cōstituit rome uiuere uelle efficiq; romanus Vbi ipse cū Ful
uia: Titus cū Sophrōia in eadē domo iucūdisime diutissimeq; ui
xerunt indies magis ac magis gliscēte iter ipsos mutua beniuolen
tia. Est mediūssidius sanctissima res amicitia: & nō solū singulari
ueneratiōe digna: sed eterna laudatione decoranda: utpote genit
rix optima magnificētix: & honestatis germana benificentia ac
charitatis. inimica odii & auaritia: semp prōpta: semperque pro
pena ad ea pro altero strenue peragēda: q; pro se alterq; uellet ope
rari: neque preces expectans neque blanditias expetens. Cuius ef
fectus probatissimi hodierno die rarēter inter mortales conspici
untur: cuius rei causa est hominū cupiditas inexplēbilis: qui pro
pria tantūmodo utilitatis rōnem habētes amicitiam ad penitissi
mas orbis terras extēminarunt extorrcque fecerunt. Quæ res.
Quæ diuitie. Quæ affinitas efficere potuissent ut lachrymæ: es
sus: suspiria. Iiti intra pccordia Gisippi ita penetrassent: ut ipse
spōsam suam formosissimā generosissimā optatissimā alteri con
donaret: nisi amicitia. Quæ leges: Quæ minæ: qui pauor potus
isset cohibere brachia Gisippi in locis tenebricosis ab āplexibus
speciosissimæ puellæ ipsum non nunquā fortassis laceſsentis: nisi
amicitia. Quæ conditio. Quæ merita: quod emolumentū Gi
sippo persuassent. Vt iacturā suoz sophronia que ppinquoz
flocifaceret. ut rumusculos populares contēneret. ut cōuitia illuz
siones uellicationesque maledicētissimoz p nihilo pēdere: dum
mō amico obſeqret nisi amicitia: E cōtra qd titū prōptissimum
paratissimūque facere potuisset ad mortē appetēdā. ut Gisippū
liberaret a tormēto patibuli cū pſertim posset honeste dissimula
re se nō nouisse Gisippū: nisi amicitia. qd titū fecisset adeo muni
ficiū adeoq; liberalē ut sine cūctatiōe suū p̄moniu cū gisippo dis
uidere: quē fortūa oibus opibus spoliauerat: nisi amicitia: Quid
Titū issāmare potuisset ut sorore Gisippo sine mora desposaret
hōi egētissimo & in extrema calamitate collocato. nisi amicitia:
Optet itaq; miseri mortales mutas uxores frēs copiosos sobolē
filiōz nūerosā: & pecūiis augeāt numez famuloz neq; respiciāt
cogitēq; quēlibet ex his magis seipsū amare q; alterq; magis p̄priū
uel minimū formidare periculū. q; curare ut maximū ifortuniū a

patre aut a fratre aut a domino propulsent: cū ab amico erga amicum omnia secus fieri uideamus.

Mythica hystoria in latinum e uernaculo sermone conuersa.

CYPRUS insula est quōdam nouem regnoz sedes: oppidis nobilibus incluta: & agroꝝ fecunditate nulli pene Insularum postferēda: in qua sicuti priscis cyprorum annalibus proditum est. Fuit olim Aristippus homo haud dubie nobilissimus & oīum popularium longe locupletissimus: poteratq; & esset & diei merito felix nisi eius felicitate unica in re fortuna obnubilasset. Nāq; inter cōplusculos filios unus illi erat: qui pceritate statuæ & eximia totius corporis pulchritudine reliquos oīs adolefcētes lōge ante ibat ueꝝ ifanus & uecors: Cui galeso nomē inditum aparentibus fuerat: sed quia neq; doctrina pceptoris neq; castigationibus patris: neq; solertia educatoris literas aut bonos mores unquā pcipere potuerat. Eratq; uoce rudi & crassa moribusq; beluinis magis q̃ humanis pditus: ludibri causa ab oībus Cymon nuncupabat: quo nomine lingua cypria beztius significat. Cum p̃r filii uecordiā egerrime ferret uideretque illius sp̃e oēm esse penitus deploratam: ne presentario quotidie dolore afficeret. Cymonē amādatū uillicari iuber & pcul a rebus urbanis cum uilliconibus exercere agricolationē: q̃ res Cymoni fuit per quā iucūda utpote homini minime politico Amantique magis mores rusticanos q̃ ciuiles. Is ergo dum res uillaticas curat & i p̃diis colendis operā plurimū studiūq; consumit: forte die qdā accidit ut hora post meridiana solus obcūdo paternos agros unico rātū scipione comitatus ingrederet nemo pusillū quidem sed quod in illis regionibus amenissimū foret. Et tūc cum esset mensis maius uernaueq; rēperies: frōdibus uetullissimū uisebat: cum istic ociose inambularet. Cymon fortuna duce pededētim intrat pratulū p quā exigūū: quod pcerissime arbores undique sepiebāt in cuius angulo fons lympidis aquis frigidisq; spectabilis scaturiebat. iuxta quem uidet supra uirentes herbas puellam dormientem perfecta formositate conspicuā. q̃ ueste adeo tenui atque pelucida erat induta: ut nihil pene niuei coloris tegetetur. infra cincturam uelabatur linteo candidissimo tenuissimoque prope eā ancillæ duæ etiā pedisequus unus pariter somnum capiebant: hanc ubi conspīcatus est cymon non aliter q̃ si nullam unquam

prius feminā uidisset attonitus hesit. Et baculo innixus nulla edita uoce etiā atq; etiam mulieris faciem contemplatur: & mirabū dus oris liniamenta solertissime rimatur. Inde paulatim ī rudi pe ctore crassiq; precordiis: intra quā nullū pollicitæ urbanitatis uesti gium per mille ante hāc documenta penetrare potuerat: exorta ē noua cogitatio: quā in animo alioquin pingui inculte q; discurrens sic rationabatur. Nihil inter mortales hac formositate puellari ui sum esse formosius: Cepit dein luculēte feminæ omnem habitu dinem diligenter explorare. & particulatim singularimq; decorissi ma membra laudare. Capillos īprimis flauos: admirari quos au rei coloris esse censebat. Idem laudare frontem: nasum: os: ceruicē: brachia: pectus: repenteq; ex rusticano & agricola factus arbiter & spectator elegantissimus formarum uehementer concupiscebat uisere oculos: quos illa somno marcētes ac lāguidos habebat oc clusos: quos Cymon ut cōtueri posset sepius uoluit puellā expge facere: sed cū pulcherrima ac uenustissima supra reliquas oīs muli eres: quas ullo tēpore cōspexisset sibi uideret. Vereri cepit ne una foret numero dearum: neq; erat tā hebeti obtusoq; ingenio: quin diiudicaret diuina mortalibus celestia terrenis uenerabiliora esse debere: ideoq; seipsum cohibēs p̄stolabat ut suapte spōte puella ex pergisceret: & quis ista cōtatio nimis lōga esse uideretur. tamē inso lita uoluptate pellestus & spectaculo nouo captus illinc abire non poterat. Spectare itaq; Cymone & hac spectādi uoluptate p̄stūte post interuallū nō modicū expgiscit puella: cui Iphigeniæ nomen patētes indiderāt: quā sublato capite patefactis oculis conspicata Cymonē bacillo innixū ante seipsam cōsistētē uehemēter admira tur eūq; his uerbis affat. Quid tu cymon id hore p hoc nemus in quiris? Erat cymon cyprīis fere oībus cognitus: partī sua fatua sim plicitate partī nobilitate diuitiisq; paternis: q ad iphigeniæ uerba nihil respōdēs oculos figit in oculis puellæ: eosq; obtutu incōniue ti cōtuet: existimās ex illoz fulgore manare suauitatē exuperātissi mam quæ ipsius animū afficeret in experta uoluptate gaudioq; in credibili: qd cū uirgo animaduerneret uereri cepit ne ille obtutus incōniuens & imobilis mores hoīs incultos & inciuiles excitaret ad aliquid moliendum: quod insuum ipsius dedecus redundaret: Quo circa excitatis pedissequis festinanter exurgens uale inquit o cymon: & abiit. ad hāc subiecit cymon. ego uero puella te liben

tissima comitabor: Iphigenia quauis illius comitatū atq; cōmeritiū
aspernaretur tñ hominē ab se abigere non quit donec ad uirginis
fores peruentū foret. Post hæc cymon domū paternā repetēs ob
stinate affirmat se nolle amplius uillicari: & uitā rusticā cuius panis in
cipit urbanā amplexari. hoc patri reliquisq; propinquis molestū eē
cepit: qui tñ tantisp expectādū eē cōstituit: donec itelligāt cām tam
repētīnā in hoīe mutatiōis. Cū itaq; intra cymōis precordia itra q
nulla doctrinæ litteræq; nullo unq; tpe penetrauerat: cupidinis sa
gitta penetrasset: cū Iphigeniæ pulchritudine captus mores repē
te mutasset nō parua admiratiōe parentē suosq; oēs necessarios af
fecit. Primū petit a patre ut uestitu nō minus nitido q; fratres uesti
atur. quo facillime ipetrato uitā ducere parat cū politicis adolescē
tibus. Singula diligenter inq; & studiose rimari: quæ amator
bus conueniant. Idem cunctis uehemēter admirātib; intra bre
uissimum temporis interuallū non solū litteras didicit elementa
rias: sed inter philosophos excellentissimus extitit. Causa uero tā
ratum rex: solus erat amor Iphigeniæ: quo duce nō solū linguæ he
sitantiā emendauit & uocē ex aspa ac fuscā clarā suauēq; effecit sed
et musicæ disciplinæ factus ē pitissimus: idē equitādī doctissimus: i
re militari solertissimus: in maritimis terrisq; expeditiōibus
expientissimus existere: breuiterq; ne particulatī uirtutes eius enu
merem itra quadriēniū iuuenis euasit indolis probatissimæ: ita ut
modestior elegatior pluribusq; ai dotibus decoratus q; oēs alii cy
prii adolescentes existimaret. Quid ergo de amore p̄dicabimur? q
bus p̄coniis amorē extollemus? equidē cum in aiām cymonis ge
nerosissimā sidera natalicia uirtutes egregias ifudissent: fortuna i
uida uinculis illas firmissimis uixerat incluseratq; intra p̄cordia: ut
nullo pacto emerge posset & sese ostentare: solus amor nodos il
los dissoluit refregitq; utpote ipsa fortuna ualētior atq; potentior
quiq; igenia sopita atq; marcescētia excitat subide cōsueuerit: eaq;
tenebris inuoluta crassioribus sua ui in lucē lucidissimā educe
re: & mehercules cupido sepiissime solet ex locis tenebrosos extra
here spiritus generosos & in loca illustrissima suo fulgore perdu
cere. Igitur cū cymon amore Iphigeniæ exestuās nōnunq; put in
uenes amorabūdī facere cōsueuerit: a recto æquoq; discederet: ni
hilominus Aristipus æquo aio cūta ferebat i filio: quē uidebat pp
amorē ex ueruece & rusticano factū eē policitū & urbanū: qui ē il

lū nō nunq̄ hortabat̄ ut oībus suis cupiditatibus obsequeret. Cæ-
 terū Cymō q̄ uero ncie galesus dicebat̄ reminiscēs se ab Iphigēia
 cymonē quali noīe cōtumelioso fuisse nūcupatū : hāc notā tollere
 ac maculā abolere cōstituit. Et cū flagratissimas amoris uredies cu-
 peret emoderari frequēter cypseū appellat iphigenie patrē ut sibi
 filiā despōdeat. Ille uero asserere se eā iā pridē despōdisse pasimūdo
 iuuenīter rhodios iuuenes generosissimo: neq; datā fidē uelle p̄ua-
 ricari. lāq; apperebat tps pactag; nuptiag;. Iam spōsus spōsam mise-
 rat accersitū. Tūc hāc secū cymon. lā tps istat quo tibi iphigenia de-
 monstre q̄to te amore cōplectar q̄to tui desiderio estue: tu me ho-
 minē ex bruto fecisti: tu me politicū reddidisti. qd si mihi dii cōce-
 serint ut ego te uxore potiar tuoq; suauissimo cōturbernio fruatur:
 nihil uereor qn deo sim futurus q̄ similimus: & p̄fecto aut mori-
 ar aut possidebo te cōiugē: hāc secū ratiocinatus aliquot amicos
 nobili genere natos furti cōuocatū qbus cūcta cōicat & qd fieri uel-
 let ostēdit: mox clāculo nauigiū ornat: rebusq; oībus instruit ad pu-
 gnā nauale accōmodatis: quibus adamusim p̄fectis nauē cōscen-
 dit & uentis uela committit p̄stolaturus in mari nauigium: quo
 iphigenia ad maritū in isulā rhodō trāsportari debebat. lā spōsa pa-
 ter honorifice atq; hospitaliter accepat rhodios homīes missos a
 spōso iā noua nupta nauē ingressa maritimū iter capeſcebat & rho-
 doū uersus prā uelaq; flexerat. Ecce cymō q̄ ad hoc uigilāter excu-
 bauerat die pxio aggredit̄ nauē iphigenie suo nauigio ad p̄liādū
 ornatissimo & i pupi stās ferociter in eos iclāmat q̄ spōsam comi-
 tabantur. ſtate uiri uela colligire aut omnes naufragio occūbite:
 Aduersarii cimonis iā strinxerāt gladios seq; nautico certamini p̄-
 pabāt. quo ai aduerso cymō manū ferreā i quē arpagonē uocitat i
 pupim rhodiog; strenue iniicit nauēq; remorās nauigio suo rostra-
 to artissime cōneſtit. mox leonis iubati iſtar nō expectato socioꝝ
 auxilio ſolus rhodiog; nauē inſiliens cūcta pturbat. & amore uites
 ſuggerēte ſtricto mucrōe i medios hoſtes uiriliter icurſat: & cū hic
 unus ide alter mox plures uulnerarent. rhodii ſuis uiribus diffidē-
 tes cū neq; repugnare neq; effugere poſſent teſe cymōi dederūt:
 q̄ deditos ſic aſſat: rhodii homines neq; predæ cupiditas neq; ul-
 lum in uos odiū mihi p̄ſuaſit ut ex cyp̄ro diſcedēs uos i medijs flu-
 ſtibus iermes ipſe armatus aggredere. ſed res illa q̄ me ad hoc im-
 pulit: quæ a me ampliſſima exiſtimatur. quā acq̄ſuiſſe ope p̄eciū

esse cenleo: ea a uobis facillime & cū pacificatione cōcedi potest: ea
autē est Iphigenia: qua mihi nihil ē neq; carius neq; iucūdius: quā cū
ego a parētibus amice & comiter: ipetraī nō potuissē: amor me
coegit ut a uobis hostiliter & amatus auferē. destinavi ipse mecū
succedere uicarius muneri palimondo: & agere iphigenie maritū
proinde eam mihi tradite & diis bene fauētibus ī patriā remigra-
te. Rhodii quos uis magis q̄ uolūtas ultionea cōgebat: lachrima-
bundi iphigeniā cymoni tradunt: quæ cū ubertim fleret noli inq̄
cymō generosa puella te ispani macerare. nil ē qd̄ uerearis: ego sū
ille tu' cymō q̄ te diutissime ardētissimeq; depui q̄ pp̄ estū amoris
torrentissimū magis merui habere te uxore q̄ palimōdas pp̄ pater
nam pactionē: quo dicto ad socios reuertit: & rhodios tradita iphi-
genia cum rebus oībus inuolatos dimittit. Cymon q̄ se beatio-
rem cunctis mortalibus existimabat Ausus tā opulenta ac prox-
sus regali praeda cū sociis consultat in præsētia nō eē in cyprum
redeundū: quo circa cōmuni cōsilio cretā uersus nauigare moli-
untur. ubi oēs & potissimū cymon sese tutos fore credebant cum
illic cognatos & amicos plurimos haberent. Sed fortuna q̄ iphi-
geniam cymoni fuerat gratificata utpote dea mobilis confestim
gaudia uertit in luctus lamētābiles. uix oris quattuor ab discessu
rhodiog; exactis superuenit nox: quā cymon sitienter prestolabat
quāq; sibi noctibus oībus dulciore fore iā mentē conceperat: ecce
pcelosa tēpesta exorīt: celū sit nubibus attrīt: mare uētis furētibus
undabundū. Nemo qd̄ utile factū foret satis despiciere: cuncti trepi-
dare obliti nauticog; ministeriorū: Quis uerbis idoneis posset ex-
plicatū quanto merore id tēporis cymon eēt affectus? ipse secū repu-
tabat ideo suos sibi amores indulgere deos uoluisse: ut mortē sen-
tirit asperiorē: quā prius sine iphigenia non magnopere recusasset.
Dolent lamentanturq; cymonis socii: sed iphigenia ubertim flēs
supra omnes dolore conficitur ad singulos undarū fluctus treme-
bunda: & cymonis amorem audaciamq; plorabunda detestatur
tanquā turbo ille pcelosus nō aliūde seruiret: q̄ ex indignatōe deo-
rum nolentiū cymonē puellæ raptu cū gaudiali uoluptate potiri:
uolentiūq; ambos simul erūnabili morte defungi. Inter hos puel-
lares eiulatus naturæ remigesq; quo se uerterēt nesciebāt & uento
in horas magis magisq; increbescēte nauis appellitur ad insulā rho-
don: quā illi rhodon esse p̄ rempestate scire non poterant. hic uī

ribus annixi ut ex undis ad terram quoquomodo descendāt de
sola salute cogitantes ad eū forte locū ita uolētibus fatis peruenē-
te quo rhodii illi quos cymon abire pmiserat paulo ante puerne-
rant: nec prius se rhodon delatos fuisse nouerunt q̄ aurora ex ori-
ente uiderunt nauē ab ipsis pridie dimissam uix teli iactu distantē.
quāobré cymon supra quā dici potest anxius timere cepit ne idē si-
bi qd mox accidit accideret. iubet cōfestim omni adhibiro cona-
tu illinc educi nauigiū quocūq; alio deferātur puifaciēs nullibi. n.
se piculosius quā istic esse posse existimabat. Conatus remigū to-
ciorūq; maximi sed inefficaces extitere reflātibus euentis quorū ui-
uel iuitissimi i littus detrudunt ubi euestigio recogniti sunt a nau-
tis rhodiog. tūc ex illis repēre unus curriculo it ad uillā haud lōge
dissitā quo globus ille rhodiog nobiliū se cōtulerat hisq; ex ordie
denarrat cymonē cū iphigenia eadē qua ipsos tempestate ad id lit-
tus deportatos fuisse quo audito rhodii adolescentes statī gaudio
psiliunt agricolisq; cōpluſculis uocatis ad mare pcurrentes cymo-
nē una cū iphigenia iam iam fugā meditantē intercipiūt captosq;
ad eandē uillā illico ducūt. Venit eodē paulo post lisymachus. q illo
forte anno summus erat magistratus rhodiog: stipatus globo mi-
litari qui cimonem sociosq; in carcerē duci iubet: sicuti passimūdas
ubi rem omnem rescuiſſet cum senatu rhodiensi cōstituerat. sic
ifortunatissimus amator quā paulo ante lucrifecerat. iphigeniam
ammittit Cuius preter paucula sauia nihil dulce gustauerat. hac
sūmates matronæ cōplures comiter accipiūt: fomētis refouēt sola-
ciis mittigāt parti ex captiuitate subtristem ptim ex maritima fati-
gatione defectā māsītq; apud illas usq; ad cōdictā diē nuptiag. Cy-
moni sociisq; uitā carcerariā uiuere cōcessū ē ob eā quā ipse rhodi-
is iuuenibus idulserat abeūdi facultatē. passimūdas aut p uirili par-
te urgere instare ut in carcere necarent. quo in ppetuū dānati fue-
runt uitā erūnosam sicuti par est degentes omni prsus uoluptatū
spe uiduati. Interea dū passimūdas appatū nuptiale p facultatibus
istruit fortuna pinde ac penitudine affecta cōminiscit suppetias
Cymoni salutare. Erat passimūdas frater natu qdē minor sed uir-
tute nō minor noīe Hormisdas q post diutinā cōsultationē decre-
uerat ducere uxore puellam quandā nomine Calandram quam
forma scitulam esliētī deamabat lisymachus. Igit passimundas
nuptialem festiuitatē maximo apparatu celebraturus optimum

factu duxit fratri persuadere ut eodem quoq; & ipse die uxorem
ducere uellet: ita. n. sese supersesturos impensis nuptiarum duplica-
tis: itaq; negocium cum parentibus Cassandra componit ut puel-
la Hormisde fratri despondeatur: utq; eodem die quo ipse duceret
uxorem Iphigeniam: cassandra itidem a fratre duceretur. Hæ con-
sultationes mirandum in modum displicuere Lysimacho ab oī-
iam spe decidenti: cui persuasissimū erat cassandrā sibi nupturam si
hormisde non nuberet: Sed quod prudentis uiri officiū est premit-
altum corde dolorem secū ipse uolutans quo pacto hasce nuptias
disturbaret: nec ulla inuenta rōne de puellæ raptu deliberabūdus
secum agit: id quod illi facile factu haud dubie uidebatur utpote
summum agenti magistratum. Contra ab hoc incepto hominē
reuocabat dignitas honoris: cuius decus auget facioris dedecus.
Tandē post multiplices cōsultationes amoris cessit honestas & ra-
tio succubuit appetitui. Nāq; lysimachus destinat uel cū discrimi-
ne salutis rapere puellā: & dū aīo ptrahtat quo ordie qbusue opitu-
latoribus hoc negociū cōficiat: forte cymonis reminiscit: q; una cū
sociis carceris publici custodela cōtinebatur. Rediligēter pēsitata it
nō minus aīo q; pedibus in hāc sententiā: neminē neq; fideliorē
neq; pbatorē ipso cimone ad hoc munus obeūdū posse reperiri:
quē pxima mox nocte itra cubiculū suum furtim introdūctū sic af-
fatur. Quēadmodū o cymon dii ad bona hoibus largienda ppēsi
sunt: ita hominū quoq; uirtutes solertē expendūt. Et quos i tole-
randis calamitatibus fortes offēderint: illos utpote magnanimos
maioribus beneficiis psequunt. Voluerūt dii expimentū tuæ uirtu-
tis cape splēdidius certiusq; q; quod intra larē patriū diuitiis copio-
sum tu p temetipsū prestare potuisses: & sicut fando audiui: te
ex bruto atq; insensato ingeniosum solertēq; effecerūt. Dein cum
fortuna colluctātem & nūc carceri tetro mancipatū experiūtur nū-
quid alius in pēsencia sis atq; tunc eras cum preda parva potiebaris.
Quod si idem es qui iā pridē fuisti: nihil unquā ab immortalibus diis
tibi antehac datum est iocundius optaciusq; ea rei: quam i presen-
tia largiri moliūtur. Quid id sit ut pristinas uires animositatēq; re-
cipias paucis edocebo. Pasimūdas infortunio tuo latus procura-
torq; necis tuæ uigilantissimus festinat nuptias iphigeniæ celebra-
re ut capiat uoluptatem ex ea preda: quam fortuna tibi primo be-
nigna concesserat mox turbata surripuit. Quanto autem tibi hæc

res dolori esse debeat: si uero amore flagras: plane cognosco. Hoc
eodē die hormistas pasimūda frater similē in me ac pene eadem
iniuriam concinare molit̃ uolens & ipse uxorem ducere Casan-
dram: quā mihi rebus omnibus est preciosior. Ad hęc incommo-
da contumeliaſq; ppullandas sola nobis a fortuna uirtus relicta ē
Eia age hac duce strictisq; gladiis fiat nobis uia ui: tibi ad secundā
mihi ad primā puellā rapinam. quod si me ducem pulcherrimi
facinoris strenue sequi nō recusaueris in manibꝫ tuis ē & liber-
tas & iphigenia: Quibus duabus rebus nihil apud te expetibilius
eē debet. Hęc Lysymachi uerba cymonis animū haud dubie refo-
cilarūt exererūtq; qui statim citra consultationē respōdens sic inſit.
Neminem Lysymache neq; fideliorē neq; fortiorē me potes inue-
nire ad hoc facinus pagendū: si modo qđ memoras factū fortuna
sequet̃. Quōcirca qđ mihi agēdū sit tu ipse pspicito ego te ducē incō-
tanter subsequar neq; ibellis neq; meticulosus. ad hęc lysymachus
pēdie inqꝫ nouā nuptā ad edes maritales ducētur intra quas nos
una cū sociis fidiſſimis armati circa primā noctis uigiliā irrūpētes il-
las ex ipso cōuiuio rapiemus: raptasq; ad nauē: quā ob id ipsū clācu-
lo fieri iuſſi: pducemus: nemini parcētes eorū: qđ obſistere ei negociū
nobis facessere tētābūt. Placuit ordo rei gerēdā Cymoni ad preſti-
tutā uſq; diē in carcere diſſimulāter comorāti. Iam uenerat dies nu-
ptiis destinatus: quā pōpabiliter atq; magnifice celebrātur. Dū tota
duorū fratrum domus regali luxu ſplēdiſcat & nuptiali feruet appa-
tu: Interea lysymachus oībus rebus negocio accōmodatis inſtru-
ctus Cymonē Cymoniſq; socios necnō & ſuos teſtis ſub ueste gla-
diis trifariā diſpartit. Nāq; alii ſurtim mittūtur ad portū: ne qſ cōſcē-
dētibus nauigiū ipedimēto eē poſſit: alii i uestibulo locātur paſimū-
de domus: ne a quopiā exitus itercludi queat. Cū reliqꝫ ipse unaq;
Cymō nuptialia teſta ſub cōdictū tēps ingrediūtur: ſcalas cōſcendūt
cenationē irrūpunt. ubi nouā nuptā una cum pluribus ſummati-
bus matrōis ordinatim iā diſcūbebāt. ibi menſis precipitantur in-
uerſis ſuā quiſq; corripiūt eaſq; affecſis mādāt ad nauim eueſtigio
ducēdas. Sponſā reliquaq; matronā ſletu lamentis & eiulatu for-
mineo cūcta cōplere. Cymon & lysimachus ſtrictis gladiis uia ſibi fa-
cientes nemine reſiſtari audente: Raptim deſcēdētes ſcalas eme-
tiuntur: ubi illis obuius ſit paſimundas: qui hoc tumultuoſo ſtrepi-
tu excitatus enormi baculo dextram obarmauerat: quem cymon

istu in caput librato obrūcat: ad cuius pedes corruit moribundus.
 Hormisdas quoq; periclitāti fratri suspētas ferre conatus uulnere
 Cymonis interimitur: aliq; nō pauci perempri cecidere: q; ausi fue-
 rāt manū cominus cōferre. Igitur illi relinquētes pasimūde domū
 totā sanguine redūdātē plāgoribusq; atq; tumultu reboantem. ad
 unū incolūes sine interpelatoribus ad mare perueniūt. Ibiq; in na-
 uigio raptas puellas collocātes ipsiq; consocii pariter cōscendētes
 orā solūt: & uentis uela cōmittētes remigumq; opera naue uten-
 tes q; ocissime abscedunt a littore iā iā plurimis referto: qui auxilia
 sed serotina ferebant capticiis puellis: ipsi uero in cretam sospites
 peruenire: ubi ab amicis atq; ppinquis hospitaliter ac cōiter excipi-
 untur: ibiq; celebrātes festiuitatē nuptialē uxores ducūt expetitas
 diutino ex ea rapina gaudio pfruētes. apud rhodios cypriosq; ua-
 rii super hac re tumultus uariæq; perturbatiōes exorte. postremo
 amicis necessariisq; utrobq; deprecantibus effectum est: ut post
 temporarium exilium Cymon cum iphigenia lysimachus cum ca-
 sandra hic Rhodō ille cipron in suam quisq; patriam remearent
 ubi cum suis fœliciter concorditerq; uixerunt.

Philippi Beroaldi oratio hita i enarratōe Verinarū.
 Iustus uerbū est Viri prestātissimi & instar puerbii apud
 ruditos celebratum: quod sic ait. leges bonæ ex malis
 moribus procreātur. Etenim nisi uitia agmīatim eru-
 pissent: nisi mores mali uelut herba irrigua ut inquit
 Plautus uberrime succreuissent: pfecto leges supuacææ fuissent
 quæ ad coercēdas cupiditates uitiaq; ex mortalibus tollēda lata
 sunt. Et quēadmodū morbos añ extitisse necesse ē: q; remedia eorū
 atq; medicamēta: ita prius neq;tia nata ē & scelus exortū: q; leges cō-
 dite: q; obuiā irent nequitiaē sceleriq; flagitiosorū. Et quēadmodum
 medellæ plures ad innumerabiles prope corporū morbos excogita-
 tæ sunt: ita leges innumeræ ad ifinitas aiorum improbitates am-
 putādas sordēsque emaculandas cōdita fuerūt. Hic lex pompeia q;
 paricidas una cum Cane gallo gallinaceo uipera & simia uiuos i
 sui culeo: dein i mare flumēue deici iubet: ut quos natura ipsa re-
 tinere in officio non potuisset: hi magnitudine penæ a malefici-
 cio summo uerentur: Hinc lex cornelia: qua uenifici scariq; atro-
 cibus penis puniuntur. hinc leges draconis emanarunt asperæ il-
 læ q;dem & truculentæ: sed tamē salubres & uitiiis tollēdis accom-

modatæ quibus pena capitis in omnis fontes erat constituta: etiam si uel tantillum deliquissent. Vnde demades orator dicere solebat draconis leges non atramento sed sanguine esse cōscriptas. Verum ne longum faciam: tot ex malis moribus apud romanos senatus cōsultis: tot plebiscitis: tote dicta pretoria: tot Impatoria: tot pollicita: tot sacrae leges puenierunt quod singillatim recēscere esset infinitum. Ex hac ipsa glescentium in dies uitiorum labe ut reliqua præteream: leges non paucae de pecuniis repetundis productæ sunt ad moderandasque cupiditates prætorum proconsulū reliquorumque magistratuum: qui cum potestate atque imperio ad prouincias gubernandas missitabantur: qui idēdem consueuerunt prouinciales despoliare: pecunias obinducendum uel nō iudicandum accipere: qui auaritiæ mancipati auroque inhiantes cuncta predabantur nundinato iure nundinatisque sententiis igitur: ut obuiam iretur huiusmodi rapinis & spoliationibus leges repetundarum constitutæ sunt quæ a luculentis scriptoribus sociales appellantur: quoniam sociorum prouincialium causis patrocinantur atque amicorum poro. causa patrata sunt. Lucius ille piso frugipisonem Acvlius glabrio iter romanos inclytus legem tulit alteram de repetundis & eam quidem seuerissimam. quam Acvliam uocitauerunt. mox lex Iulia repetundarum ē promulgata: cuius iurisperiti meminerūt. Præterea ueteres illi Romani: quorum rebus domi forisque gestis ueluti quibusdam stellis latia micat historia: accusatores esse in ciuitate multos non inutile esse cēsebat ut hoc uidelicet metu improbitas malorum coherceretur. Mos autē fuit nequaquam improbandus quo iuuenēs gloriæ laudisque sitientes accusabant magnos quidem uiros sed flagitiis maculosos. Ita aliquo insigni iudicio incipiebant a suis ciuibz noscitis: & eloquentiam in foro auspicabantur. Sic olim pu. sulphitius norbanum Caius furius Marcum aquilium. C. curio quintum Metellum accusauerunt. sic unde uigesimo etatis anno. L. Crassus. C. carbonem altero & uigesimo Asinius pollio catonem: nec multo ætate antecedens Caluus uatinium luculentis orationibus ifectati sunt. sic Pu. clodius adolescens Sergium Catilinam. Sic Iulius cæsar dictatō uno & uigesimo ætatis anno Cor. dolobellam uirum consularem triumphalemque repetundarum postulauerūt. sic & M. Tul-

lius Cicero edilis designatus iamque questorius Caium uerrem siciliæ prædatorem spoliatoremque suscepit siculorum patrocínio in iudicium uocat. uocatumque de repetundis accusat non minus diligenter quam eloquenter his orationibus: quæ quia uerré in scriptæ sunt uerrinarum nomine nuncupantur. Ex quibus plane cognoscitur Ciceronem non minus ad accusandum quam ad defendendum fuisse accommodatum. sed cum eloquentia sicuti medicina magis salutis hominum quam exitio reperta sit: maluit Cicero patrocínio suo defendere bonos quam ore accusatorio malos insectari: etenim cum accusatoris nomen sordidum sit & detestabile: defensoris uero publicum atque plausibile elaborare curiose debemus ut defensores patrocinique dici mereamur: nec odioso accusatoris nomine dedecoremur: quod olim nomen contigit. M. Bruto illius Bruti filio qui iuris civilis fuit peritissimus. Accusandum quidem iterdum: sed non semper accusandum reipsum. causa: ut duo Luculli fecisse memorantur accusandum pro patrocínio ut Cicero pro siculis fecit: ait: quæ causa descendit ad accusandum Caium uerrem: quem depeculatorem ærarii: uexatorem asiæ atque per amphiliam predonem iuris urbanæ labem atque perniciem præuinciarum siciliæ fuisse dicit. Caterum Mar. Tullius in reliquis orationibus defensor magis futurus quam accusator in hac una causa omnem uim artis accusatoriarum totumque accusatoris officium luculenter explicare decreuit: ut bene intelligentes omnem uirtutem oratoriam quæcumque in criminationibus reorum opprimendo constituta est hic expressam cum admiratione cognoscerent. Cum itaque de uerre in iudicium uocato iudicium sententiis damnato nobis dicendum sit. Non erit ab re nonnulla in medium hodierno die proferre: quæ isagogica quasi quædam hoc est introductoria futura sint enarrationi Verrinarum: & quædam explicare de ritu formulæ iudiciorum Romanorum: quod dum a me fit uos quæso diligenter attendite. Dixi.

Finis.

In calce ludicra hæc amatoria hoc est meras nugas ueluti ap-
pendiculam quandam apposuerunt impressores. Tu
hoc quoq; qualecunque est boni consulito.

Osculum Panthiæ.

Valia lasciuo dedit oscula sape tonanti
Dardanius phrygia raptus ab arce puer.
Qualia formosæ Veneri dilectus adonis:
Qualia pastori Tyndaris iliaco:
Qualia Tænarides tribuit puer oscula phœbo.
Amphytrioniadæ qualia pulcher hylas.
Qualia purpureæ quæ conspicit omnia lunæ
Latmius in somnis contulit Endymion:
Talia mille dedit roseis mihi basia labris
Panthia: feruoris prima fauilla mei
Quantus odor: quantum diuini nectaris illis
Quantus mellis inest: Ambrosiæq; liquor.
Cinama quod spirant: quod olet cinireia mirrha:
Et quod odorus arabs coritiumq; crocum.
Succina quod fragrant manibus tractata: quod omne
Vnguentum: & fracto fusa falerna cado:
Balsama quod spirant: redolent quo florea rura:
Quod citrum & uiolæ purpureæq; rosæ:
Hoc redolent dominæ dulcissima basia nostræ
Hoc os formosum labraq; purpurea.
O me fœlicem: cui tu pharetrate cupido
Et cytherea uenus tot tribuistis opes.
Non ego fortunas cresi pytiisq; bithini
Expeto: non gazas diuitiasq; Mide.
Me mea formosis teneat foueatq; lacertis
Panthia: rex regum tunc ego summus ero
Me iuuat: ut dominæ placeam: tollerare labores
Erumnasq; graues: imperiumq; ferox.
Me iuuat estiuas sub cancro ducere luces:
Egoceriq; niues ire ad hyperboreas.
Obsequar ut dominæ: durum nil ferre recuso
Si iubeat stigas nunc aditurus aquas
Tantum forma ualet: tanti est spectata uenustas:

Et decor & facies: & lepor atq; sales:
Si redeant ueteres facundo pectore uates:
Elysiū uacuet si pia turba nemus:
Si Maro nunc repetat superos: Et culta tibullī
Musa & Nasonis: pieriusq; chorus:
Nemo satis queat eximiam laudare puellam
Et decus & faciem corporis egregii:
Huic est forma potens. sunt emula lumina stellis.
Lumina quæ possent sollicitare deos.
Procerum corpus dominæ est: teretesq; lacerti
Est formosa manus: articuliq; leues.
Pes paruus: fuluæq; comæ facundaq; lingua:
Sunt modici risus: atticus estq; lepos.
Hæc candore niues uincit superatq; rosarum
Fulgorem in toto corpore nulla nota est.
Quicquid agit: siue incedit: siue accubat: aut stat:
Aut sedet: exornat subsequiturq; decor.
Tota decens. urbana: sagax: est tota uenusta
Totaq; natiuo pulchra colore placet.
Non cerusatis incedit candida buccis
Nec fucata genas atq; supercilia.
Esopa non spirat: pharii nec stercora piscis.
Non creta aut asinæ corpora lacte fouet.
Non oculos stibio linit: aut fuligine pingit.
Ah pereant quibus hæc cura decoris inest.
Quid iuuat externo formam corrumpere luxu?
Atq; peregrinis cultibus inficere?
Non ne deus uobis faciem dedit: hæu scelus illam
Polluitis fuco: & leditis artificem.
Iuppiter hinc in uos iaculatur fulmina: mittit
Excidium pestes: foemineumq; malum.
Nostra Venus uiuo prodit formosa colore.
Natiuisq; placet doribus atq; bonis.
Quantum inter flores amaranthi & lilia fulgent
Et uiolæ & loti: coccineæq; rosæ.
Quantum inter stellas collucet luna minores:
Cynthia teq̃tum cynthius exuperat.

Tantum inter pulchras radiat formosa puellas
Panthia:purpureis emula sideribus.
Cedat peligni celebrata Corina poetæ.
Cynthia cum Nemese culte tibulle tua:
Lesbiaq; assurgat domine:Ticideq; perilla:
Et,tu iam gallo dicta lycori tuo.
Diffimulet faciem lais epyreia:Cuius
Traxerat attonitos forma superba uiros.
Forma Menandreæ fuerat nec thaidos olim.
Tanta:nec est phrynes tam decor egregius:
Sordida Penelope,turpis uirginia,turpis:
Est collata tibi Panthia Sulpitia.
Cedat Darei coniunx:Cornelia magni.
Hipodame & comptis Laodomia comis:
Cedat & Abradatae consors tibi Panthia:Cuius
Ipsa geris nomen nomine ficticio:
Si Paris hanc phrygius phrygia spectasset ab Ida
Non peteret portus tyndari pulchra tuos.
Iuppiter hanc uideat:subito descendet olympo.
Fiet olor:satyros:taurus & amphitriton.
Dia camilla minor:minor est Lucretia & omnes
Italides matres:cecropiaq; nurus.
Stratonice Antiochi dispar:poeta neronis:
Lamia Demetri:candida Thargelia.
Cedite iam diuæ tritonia:iuno:dione.
Quas paris ideis uiderat ante iugis.
Quid maiora loquor:te panthesilea probabit
Et colet:heu nomen dulcius ambrosia
Panthia formosis formosior heroinis
Digna soror phoebo coniuge digna ioue est.
Digna quidem cælo facies.iamq; incipit esse.
Cognita & eois cognita & hesperiis.
Hanc ego uiuentem uiuus:defunctus amabo.
Hanc quoq; defunctam sic iubet alma uenus.
O decus o facies o cypride digna patente.
O & germanis digna cupidinibus.
Panthia dii tibi dent trecentum nestoris annos.

Secula Titoni perpetuumq; decus.
Oscula foelicem dudum & fecere beatum
Me tuasi dederis caetera diuus ero.
Interea ardentem. quaeso misereare Philippum:
Sit tibi cura mei: me cape mancipium.
Philippi Beroaldi Fortuna ad Minium roscium Se
natorem.

Emo diu rebus confidat Mine secundis
Nemo diu speret prosperiora dari.
Omnia uertuntur: nec regum regna ducūq;
Stare queunt: celeri fors trahit ista rota.
Sicut terra uices mutat rerumq; colores:
Atq; annus uaria tempora lege rapit.
Vt neq; pura dies omnis: neq; lucidus aet
Semper & aetatem nubila pellit huius:
Sicut sudificus boreas fulgentis honorem
Despoliat floris arboreumq; decus:
Sic homines fortuna rotat: quodcunq; benigna
Larga manu dederat: mox inimica rapit.
Caeca: uaga: inconstans: incerta: uolubilis: illex:
Comis: blanda: potens: trux: uiolenta: rapax:
Hac dea non stabilis: uaria est & lubrica: & omni
Mobilior uentro mobiliorq; polo:
Hanc pedibus prisca uates finxere carentem
Inq; pila stantem penigeramq; deam.
Hos ut mater alit: illos ut saeva nouerca
Exagitat: fouet hos: his inimica nocet.
Hunc amat: ex imoq; ad celsa cacumina ducit
In folioq; locat conspicuumq; facit.
Ast alium rapit in praecipua qui diuite gaza
Qui regno fuerat fultus & imperio.
Improba quanta potes: proh quanta potentia regni
Est fortuna tui: quantaq; mobilitas.
Quam sit diua tuum numen uenerabile magni
Aeneade ostentant Romulidaq; patres.
Qui te tam multis olim coluere sacellis
Quam non multa suo templa dedere Ioui.

Maxima barbatam fortunam roma colebat
Quod dat barbatis gaudia quoq; fauet.
Tullius extruxit fortunæ templa pusillæ
Quod paruus magnum uenit in imperium.
Et uiscata dea est homines quia prendit & arctat
Auceps ut uisco prendere tentat aues.
Est fortuna mala est conuertens est bene sperans
Fortis habet nomen. Mascula culta dea est.
Ut tua multiiuga est uaria & numerosa potestas
Sic sunt multa tibi nomina facta deæ
Tu fors atq; Tyche modo tu fortuna uocaris
Te modo naturam cælicolamq; uocant.
Quidam te Nemesim memorat Rhâmusia multis
Diceris aut aliis Nortia dicta dea es.
Omnibus ipsa locis cunctorum uocibus una
Carperis & coleris prout bona uel mala das.
Ipsa gubernaculum gestas quia cuncta gubernas
Et quia tradis opes copia iuncta tibi est
Omnes cōnexi tecum sumus & tua uincla
Perpetimur cuncti seruitiumq; ferox.
Astricta nunc hos nunc hos leuiore cathena
Seu a ligas felix qui iuga laxa subit.
Fœlix fortunæ quisquis memoratur alumnus
In cuius gremio mollia membra fouet.
At tu cui paulum arrisit dea ceca caueto
Ne det fucosas subdola blanditias.
Piscator ueluti blanditur piscibus hamo
Effuditq; cibos insidialq; parat
Sic fortuna tibi comis blanditur in altum
Tolleris ut lapsu mox grauiore ruas.
Exemplo tibi sint troiana & persica regna
Argolici reges romuleiq; duces.
Rex Priamus phrygiæ populis sceptraq; supbus
Qui tenuit magnas luxuriosus opes :
Occubat infelix ferro obruncatur ad aras
Numinis hercei Victima sitq; iouis
Dareum persas & persica regna tenentem.

Qui fuerat regum maximus: atq; ducum
Vincit pelleus ductor: beffusq; trucidat:
Fortuna ex alto precipitat folio.
Ponticus epoto rex claudere fata ueneno:
Conatur: nati pharnacis arma tremens:
Magna fuit quondam diuesq; opulentia Cressi
At feruus Cyri mancipiumq; fuit
Olim Romani libicum timuere Iugurtam:
Captiuus decorat pulchra trophea mari.
Diripiuntur opes Numidæ regumq; Syphæis
Sceptraferasq; manus arcta catena ligat:
Quid gemini Attridæ: quorum alter coniugis arma
Sustinet infœlix alter adulterium.
Quid magnus: quo nil romana potentia maius
Vidit: qui toto uictor in orbe fuit:
Vincitur a socero: fugit ad nilotica regna.
Septimius phario dirimit ense caput:
Olim cecropiis decorata est hellas athenis:
Græcia nunc omnis cecropidæq; iacent.
Oedipodionia: tenuerunt culmina thebæ:
At nunc thebarum gloria nulla uiget.
Troia fuit pollens phrigiis celeberrima regnis
Nunc troia in cineres uersa sepulta latet.
Alta semiramio fabricata bitumine quondam
Mœnia: Subuersa nunc babilone iacent.
Quid plura enumerem? quondâ decus & caput orbis
Roma peregrino est subdita pontifici.
Cuncta fluunt: res nulla diu durare maligna
Sorte potest: celerem quæ rotat usq; rotam.
Ac ueluti lunæ facies modo conficit orbem
Et modo deficiens nocte tacente filet.
Et modo clara micat pernox: modo nulla senescens
Cernitur: & nunq; quo prius orbe nitet:
Sic fortuna facit nunc pura & lucida fulget
Nunc obscura latet nec manet una diu.
Hæc iuuenum dulces disrumpe tentat amores.
Atq; uoluptati miscet amariciem.

Olim ego florebam felix in amore beatus
Fortunatus erā: nulla erat atra dies:
Me mea laudabat solum: solumq; fouebat
Panthia: Sola mihi Panthia chara fuit:
Soli charus eram: Soli mihi sola placebat
Panthia: & amborum mutuus ardor erat.
Inuidet heu fortuna mihi: miserumq; flagellat:
De solioq; trahit precipitemq; rotat.
Hæc facit ut domina ardentem restinguat amorē:
Nec uelit esse suum: qui suus ignis erat.
Ignis eram dominae dulcis: dominaq; fruebar.
Hei mihi nunc domina cogor abire mea:
Hei mihi nunc spernor: miserumq; excludit amāre
Et refugit nostras Panthia dura preces
Sors fera cur durum torsisti fulmen: amanti
Cur mihi diua nocet: cur mihi nuper obes.
Non ego te lesi: non te fortuna fefelli:
Impia nec lingua est inficiata deam.
Malo ego tartareum uiuus. penetrare barathrum
Alectoq; truce Thesiphonemq; pati:
Panthia q̄ mihi sit contraria: q̄ sua uertat
Corda dolens: nec me plus uelit esse suum.
Possum ego magnos contemnere magna deos
Numina. supremum ludificare iouem:
Brachia dum nostro supponat eburnea collo
Meq; suum: foueat Panthia mancipium.
Hei mihi murata es cur Panthia! iam mihi uita.
Inuisa est: nec lux nec iuuat ulla quies.
Viuerē non possum sine te mea Panthia: tu nunc
Elige: me ne uelis uiuere me ne mori.
Sydera calicolas tellor summumq; tonantem
Crimine me nullo contemnerasse fidem.
Si nunc excludor si nunc exterminor: omnes
Iuro deos posthac Panthia solus ero.
Me sub amore tuo consummet longa senectus
Tu mihi primus amor: tu mihi finis eris.
Non ego mutari possum: seu Nestoris auum.

Sine ego cum ex secula uatis agam
 At tu qui nostri decus es Splendorq; senatus
 Fortuna: fœlix ingeniiq; bonis:
 Quis es doctorum doctus uerulq; patronus
 Quem decorat phœbus pieridesq; fouent:
 Mine lacescentem discas tolerare puellam
 Et perferre minas feruitiumq; ferum.
 Imperium mitis perfer durasq; catenas.
 Sic iubet alma uenus: sic pharetratus amor.
 Panthia me docuit cunctos deponere fastus
 Atque humilem duro subdere colla iugo:
 Nunc humilis nunc demissis ceruicibus ibo
 Nunc dominae leges iussaq; magna sequar.
 Sed tu quid sentis qui calles cuncta quid oro
 Mihe mones: mihi da quod pero consilium.
 Philippi Beroaldi Diræ in maledicam.
 St quædã deformis anus: maculosaq; lingua
 Garrula: laratrix: perfidiosa: procax:
 Liuida: detractrix: mordax: q; dente canino
 Oreq; uipereo nigra uenena uomit.
 Inficit os liuor: Sordent rubigine dentes:
 Sunt oculi torui: cordaq; felle uirent.
 Nomen habet lenæ: quod sic est moribus aptum
 Ut sunt apta fero bellica tela deo.
 Hanc fugiunt omnes: pauet hanc uicinia tota:
 Ut pauet aspectum cominus agna lupum.
 Hæc facere inuifos genitori perfida natos
 Hæc fratres postea dissociare pios.
 Hæc si secundum concusserit improba pectus
 Fuderit & uirus uipera lethiferum:
 Nulla fides nec pax: nulla est concordia: nec iuss
 Nullus amor ueteres inter amicitias:
 Oderit æaciden patroclus: Castora pollux
 Ogydiden Tydeus: Thesea Pirithous:
 Nec phitiam Damon: piladē nec amauit orestes
 Nec siculi fratres pectora fida gerent:
 Fraudum mille modos artes quoq; mille nocendi
 Hæc habet: & ligam uibrat in excidium

Sibilat & nostros tentat disrumpere amores:
Vt quæ dicta mea est: non uelit esse mea.
Vellicat hæc: furtimq; odii gliscentia spargit
Semina: flagrantēs atq; inimicitias.
An tu de nobis audes maledicere. Tu ne
Vipera connexos dissociare duos?
Garrula tu ne seris uirus: linguamq; procacem
Exeris: & pacem rumpere seua paras?
Nulla fuit nec erit tam magna potentia linguæ
Vt sit amatori Panthia dura suo.
Malo inimicitias diuum summiq; tonantis
Quam mihi sit domina mens inimica mea:
Quæ mihi diuitiis: uita iucundior ipsa
Charior est geminis quæ mihi luminibus.
Nullus amor tantus: nullus sic tela medullis
Flagrantēsq; faces sensit & incaluit.
Non sic Priamides helenē dilexit: amicam
Meoniam non sic amphitrioniades
Non sic Tindaridæ geminas lucippidas ambo.
Nec uenerem mauros belliger atheream.
Non Daphnem Phœbus: Cidippen Acœtius ardet
Non tanto Semeles estuat igne tonans.
Misce & cunctorum quotquot narrantur amores.
Aut par aut maior noster is ardor erit
Panthia si mihi sit contraria: perditæ quæ so
Me superi: & seriar fulmine fatifero.
Te sine nulla quies: nulla est mi uita beata
Panthia: nec uinum nec cibus ipse iuuat
Iuppiter omnipotens flagranti percutite telo
Vipeream linguam sacrilegumq; caput.
Hoc ego summe pater: petit hoc uicinia tota
Hoc pulchra ante alias panthia nostra rogat.
Thure uaporabo sanum: cedamq; bidentes
Ornaboq; tuas fronde uirente fores
Quin ego tunc mecumq; simul mea Panthia uoti
Ambo rei dabimus carmen & exta ioui.
Quid tibi lena precer pro talibus improba dictis
Et pro funestis improba criminibus? p 4

Terra neget uictum: tibi denegat unda liquorem:
Aethere nec possis sideribusq; frui:
Infectus tibi sit uulcanus: noxius aer:
Offendant oculos lunaq; solq; tuos.
Dii faxint subito percussa ut sydere lingua
Nec musare uelit nec blaterare queat:
Dira fames & dira sitis tua uiscera uexent.
Nullaq; sit uini copia nulla cibi.
Sepe roges mortem: nec mors tibi saepe rogata
Adsit: sintq; tibi secula Nestorea.
Marcescatq; situ putricariosq; membra
Curuetur: nec nox nec inueter ulla dies.
Sis quoq; pallidior buxo: uillosior ursa:
Nigrior & moris: aridiorq; Scobe.
Ut caret adipodes oculis & lucis honore
Tu quoq; sic careas uisera luminibus.
Nectibi recta magis sint crura: pedesq; decori
q; sunt mulciberis Tradipedisq; dei.
Guttur ut erigones astricto fune pependit
Sic tua per laqueos colla nephanda crepent:
Ut miobe in saxum: ut biblis uertaris in undas.
Par facies ursae sit tua parrhasiae
Ut mirra est cortex utq; e phæontias arbor
Arboreas frondes sic tua membra ferant.
Olim ut nyctimene facta est nocturna uolucris
Obscura sic tu noctua nocte uoles.
Ut sensit phœbi lethalia tela coronis.
Sic te configant spicula lethifera.
Te premat oē genus morborum: & feruida pellis
Exurat corpus dilaceretq; cutem:
Calculus & uomicae putres: Turpesq; podagrae
Et chiragra & lateris cardiaciq; dolor.
Preterea omne genus tormenti: omnesq; dolores
Te miseram excrucient conficiantq; truces.
O utinam uiuens cunctos patiare dolores
Quos omnis passa est scœmina quosq; feret.
Post obitum tibi sit tormentum uultus attri:

2

Sisyphiusq; labor Tantalusq; liquor:
Te solam lacerent furia: rumpantq; flagella
Et lassent crebris brachia uerberibus.
Sola luas poenas: umbra: manesq; quiescant
Excipe cunctorum uipera supplicium.
Quantum cerua pauet fuluum trepidatq; leonem
Accipitrem quantū blanda columba timet:
Quantum aquilā cygnus. cōgrū murena: camellū
Odit equus. uitem brasicā: capra lupum.
Quanta inter mures atq; est discordia feles
Quantum mus uolucris dissidet ardeola.
Tanta mihi tecum est discordia uipera tantum
Est odium. atq; truces sunt inimicitia:
Donec pugnabunt calidis frigentia: siccis:
Humida: cum duris mollia: & ignis aquis.
Donec erit stabilis tellus: & mobilis unda
Errabitque pollo Cinthia Stellifero.
Dum uelox Tigris: segnis testudo: Salaces:
Eruca: pontus cerulus: albus olor.
Dum lepus hirsutus: fuluus leo: lubricus anguis:
Curui delphines: Asper echinus. erit.
Tecum bella geram: & certam ina dira nec iras
Finiet interitus nec mihi longa dies.
Post obitū manes pugnabunt manibus: umbram
Impetet umbra minax conficietque tuam.
Sic nunq̃ uiua & nuq̃ defuncta quiesces.
Viuus ero infensus: mortuus asper ero.
Dii iustas audite preces: rata uota precantis
Efficite: hanc meritis plectite Suppliciis:
Eueniet: mihi signa deus dat certa: ualeto
Vipera: Iam diras experire meas:
Cumq; tuum steterit fossa tellure cadauer:
Id lacerent uolucres: diripiantque ferae.
Intestina canes: omentum & uiscera corui
Discerpant: rabida: cætera membra lupæ:
Cumque minutatim fueris concisa: locutrix
Vulturis in primis sit tua lingua cibus.

Philippi Beroaldi Cupido.

Onſcia curarum & fidi internūtia cordis

c Quæ dominæ longa iūcta es amicitia:

Daphne de nobis loquitur qd Panthia tecū.

Deq̃ ſuo ſentit dic rogo mancipio?

Eſt ne oblita mei? nulloq̃ accenditur æſtu?

Mutuus an pulchro pectore uiuit amor?

O utinam uiuat pariliq̃ calore caleſcas

Panthia ſitq̃ tuiſ oſſibus ignis edax.

Quantū xnei ignes: ueſuūina incendia quantum

Et lipareus ager flagrat & æolius.

Tantum noſtra tuo flagrant præcordia amore:

Ardet mens: animus totus: & ingenium.

Nunc ſcīo quid ſcīt amor: nunc arcus tela ſagitas

Sentio: flagrantēs experiorq̃ faces.

Nunc te celeſtis: nunc te plebeie Cupido

Noſcimus: & q̃tum pollet uterq̃ deus.

Dogmata diuīni memorant ſi uera Platonis

Sunt geminæ uenereſ eſt geminatus amor

Celeſtis uenus eſt nulla generata parente

Quæ caſto ſanctos necit amore uiros.

Huic comes eſt magnus deus Ambroſiuſq̃ cupido

Quē docti norunt egregiūq̃ mares.

Altera ſed uenus eſt totum uulgata per orbem

Quæ diuum mentes alligat atq̃ hominum:

Improbæ ſedutrix: petulans: laſciua: proteua:

Blandiloqua: illudens: imperioſa: procax.

Hec & Ceſton habet: quī nodus diſcolor omnes

Blanditias geſtat: pharmaca nequitias.

Hanc comitatur amor facibus quī pectora ſeuus

Vrit: & inferniſ imperat & ſuperiſ.

Subdoluſ impoſtor mēdax truculentuſ & aſper

Blanditiis pollens fraudibus atq̃ dolis.

Hic domitat pecudeſ piſceſ inſecta ſeraſq̃

Monticolas faunoſ ſiluiſq̃ deoſ.

Hic mortale genus p̃ haretra ſuccinctuſ & arcu

Et face debellat celicolāſq̃ deoſ.

Pocula dat dulci circūſita melle ſed intuſ

2

Fel gerit: & largam fundit amariciem
Principio iuuat & mentes demulcet amantum
Mox ferus exagitat despoliatq; rapax.
Diuitias lacerat: cum damno dedecus affert
Emollit mentes ludificatq; ferox.
Distrahit exanimat cruciat uersatq; rotatq;
Carnificisq; truci fungitur officio.
Improbe amor quantis mortalia corda fatigas
Curis: & quantis saue cupidinibus.
Perfide quot iuuenes iugulasti quotq; puellas
Quot tua precipitant spicula & insidia.
Testis Abydenus iuuenis: tibi quē rapit orcus
Hesperiacho sexta puella mari
Tellis Priamides: qui dum Spartana petebat
Cōnubia: euertit seq; suumq; genus.
Testis Tarquinius: cui dat Lucretia rapros
Per uim concubitus: imperiumq; rapit
Iphis anaxaretem dum non tolerare superbas:
Sustinet infelix a trabe pendet onus.
Non pudet Alcidem gestare monilia collo
Lidiaq; ingenti ducere pensa manu.
Vertitur in fontem biblis phoebeia: Cauni
Dum petit amplexus fratris: & ille fugit.
Myrrha quoq; infando correpta cupidine staten
Sudat odoratam: deliciasq; parit.
Lesbia quin etiam percussa cupidinis ostro
Sappho de celsa leucade membra dedit.
Cælicolis risus Mars & Cytherea fuerunt:
Mulciberis uincti retibus atq; dolis.
Quid memorem erumnas hominū: cladesq; deorū
Quos tua percussit dire cupido manus.
Ipse panōphæus quotiēs sit fabula turpis
Iuppiter: & solio labitur ætherio
Vt tua sectetur dictata nec ire recusat
Sub iuga & imperium ferre cupidineum.
Taurus in europa est: Satyrus Nyctæide: Cygnus
In leda: Alcmenen comprimit Amphitriton.
Ergo ego cum uideam superos: ipsumq; tonantē
Ire sub imperium: seruitiumq; pati.

Non gemo nō dolco: de me pharetrate cupido
Si figis castris lauta trophea tuis.
Cuncta feram patiarque libēs: iā signa tubasque
Incipioque artes nosse cupidineas.
Omnia iam noui: docuit stratagemata & astus
Suus amor: non sum tiro sed emeritus.
Me lachrymæ: & longi doctum fecere labores:
Perpetua anxietas Excubieq; graues.
Panthia me docuit qui sint in amore dolores
Affectus: Cura: gaudia: damna: doli:
Nunc scio quas leges: q̄ iura: aut dogmata setus
Iussit amor: scripsi singula & edidici.
Quæ spes: q̄ ue timor qd̄ bellū: fœdera: quæ pax
Induciæ fiant atque inimicitia:
Nunc scio quāta gerat secū mens prelia amanti:
Quantaq; mobilitas dissidiūque premit.
Hoc uelit: hoc nolit: capiat quod spreuerat ante:
Fluctuet: ut glauci fluctuat unda sali.
Ut mens infœlix alieno in corpore uiuat.
Utque aius dominæ migret in hospitium:
Nunc scio q̄ largi sunt fletus: utque medullis
Ossibus & uenis feruida flamma later.
Ut sine febre dolet: sine morbo languet amator
Ut somni uigiles: irrequieta quies
Ut rubet ut pallet subito mutatque colores
Siue pudor uexet pectora: siue timor.
Nunc scio ut infractæ uoces: mutilataque uerba.
Ut coram domina cor salit atque tremit.
Ut q̄ longa graui suspiria corde trahuntur
Ut modicus risus: multus amaror inest.
Ut gaudet leta: plorat plorante puella
Induit & uultus uultibus alterius.
Nunc scio ut infœlix dominæ uestigia querit
Et reperisse timer: mobilitate leuis:
Genua labant: quotiens fastosa limen amicæ
Transit: & in toro corpore membra tremunt:
Nunc scio quātus amor supra caput inisset amanti

Nunc scio quantus amor supra caput inllet amātū

Atq; omnem sophilam consiliumque fuger.

Condita q̄ paruo sint larga absinthia melle

Lurida uel quātum pocula fellis habent.

Malo ego Ierneā immedicabile uirus echidnæ

Oraq; Auernalis terna subire canis:

Cum libyco nudas monstro exercere palestras

Erumnasq; graues herculeasq; pati:

Quam colluctari tecum pharetrare cupido

Et perferre tuas imperiose faces.

Nunquā liber erit: nunquā mihi crede beatus

Aut probus: aut prudens q̄squis amator erit.

Vita erumnosa est: mors est infamis amantum.

O foelix quisquis talia non pateris.

O foelix Veneri medium qui porrigis unguem

Et rides arcus Spicula tela faces.

Alit ego: quem sic dii uoluerunt uiuere: uiuam

Emoriarq; tuum Panthia Mancipium.

Philippus Beroaldus Reuerendo domino Iacobō antiquario Ducali secretario Sal.

Vperrie cū serlatus eē Vir p̄stātissime p̄clitaturus inge
nū cōuertī i latinū sermonē ex uernacula ligua cāticum
Frācisci Petrarce religiosū: qđ tibi hoi religiosissimo po
tissimū dicaui. nā q̄ bona fide deos colit: amat & sacerdotes: & q̄ re
ligionē pie uenerat: religiosos demereri cōcupiscit. Preterea cui
comodius quā tibi carnē mysticū dicari debuit: q̄ Mystes es & my
stici cerimōiis initiatus. Accipe ergo uiroꝝ optie opusculū de alie
no rformatū de aliēo nrm Qđ si n̄ eūdē saporē i latio fmōe custo
dit quē i uernaculo fuit. Scito difficillimū eē aliēas lineas iseqntē
n̄ alicubi excidere. Quēadmodū. n. semia i alienā trā trāslata na
tura se uertēte degenerāt ita q̄ i sua ligua bene dicta sūt: pristinum
nitorem i trālatiōe depdūt. tñ pro mea mediocritate cōnexus sū
ab iterp̄ris officio nō recedere: & sensum exprimere de sensu. Nā
ad uerbū iterptari: & syllabatim singula explicare absurdum est.
Quid multa: Tu qđ doctissimus es priā ispectiōe facillime nosces
q̄rū archetypo labor ac decidā. Sed hoc malui agere q̄ nihil agere:
& ne oīo asymbolus apud uos eē: hoc p̄ symbolo tibi dicatum
attuli: qđ ut in partem bonā accipias rogamus. Vale Virorū op̄

Q

2
rie: & Philippi tui: q tibi addictus ē: mutuo dilige
Peanes Beate Virginis ex Francisci Petrarche
poemate Vernaculo in latinū conuersi.

Irgo decēs: q̄ Sol uestit stellāq coronant:

u Cuius forma fuit summo tā grata tonanti

Vt tua condiderit sanctā itra uiscera lucem

Nunc me castus amor: ut de te carmina pangam

Sollicitat: Verum absq tuo summūq tonantis

Numine deficiunt tanta ad conamina uires.

Nunc te diua uoco: cuius responsa benigna

Accipere omnes fidi Veriq clientes:

Sors humanarum si te tristissima rerum

Sollicitat Virgo: queso mea uerba precesq

Exaudi: mitisq meo succurre labori:

Quāq ego terrigena: & tu sis regina deorum

O Solers Virgo: cuius sollertia fulget

Virgineos inter cerns diuasq beatas.

Tu clypeus miseris firmus mortalibus una es

Ictus fortunæ contra mortisq cruentos.

Sub quo tuta quies & spes est certa triumphī

Te duce mulctetur: qui torrentissimus ætus

Nos coquit insulsos. oculos o diua decoros

Qui tristes uidere tui liuentia nati

Pectora: ad instabiles res nostras flecte parūper

Ambiguumq statum: & rebus tū consule fessis.

O sine labe nitens penitus sinceraq uirgo

Atq tui nati soboles genitrixq decori

Quæ das terrestri lucem uitæ atq supernæ.

Per te diua potens & cæli clara fenestre

Venit ab æthereo nos ut seruaret olympos

Filius æternus tuus æterniq parentis.

Tu sola ex omni numero turbāq piarum

Deligeris: luctus euæ quæ in gaudia uertis:

Effice: nāq potes: ut me tua sancta p̄pago

Comiter excipiat resouens: bis terq beata

Sydereaq inter superos precincta corona

O dea sancta pio diuorum plena fauore

Eximīa cælum quæ mansuetudine scandis

Vnde meas audis uoces regina precesq;
 Tu fontem sacræ generas pietatis: & una
 Iustitiæ solem: qui sordida secula purgat:
 Pollutūq; suis lustrat fulgoribus orbem
 Nomina conueniunt uni tria: nāq; tonantis
 Tu genitrix tu nata simul tu sponsa fuisti:
 Tu consors regis diuumq; hominumq; parentis
 Qui pedicis mortale genus laqueisq; resoluit:
 Qui libertatē cunctis dedit: atq; beatas
 Effecit terras: cuius per uulnera sancta
 Cor nostrum queso exatures o diua beata.
 O uirgo cui par nulla est: & nulla secunda
 Exemploq; cares cuius forma atq; uenustas
 Calicolis cæloq; placet summoq; tonanti:
 Ingenui mores dulcisq; modestia: & illa
 In te sancta fides sacrata & uiua fuerunt
 Templa deo uero: & tua: quod mirabile dictu
 Virginitas secunda fuit: prestare beatam
 Iucundamq; potes nostram & sine turbine uitam
 Si precibus diuina tuis nunc gratia prompta ē:
 Ad te confugio supplex: & suplice corde
 Sis mihi presidium queso: uitāq; labantem
 Dirrigito ad cursum rectū metāq; bonorū
 Virgo serenata & stabilis per secula longa
 Mite procellosi sidus maris: optima fidi
 Remigis adiutrix: circūspice turbine quanto
 Exagiter solus quanto sine remige cimba
 Nostra labet fluctu: nec abest mors ultima regē.
 Egra: nec inficior: mea mens ad sancta recurrit
 Numina: teq; precor ne nostris improbus olim
 Gaudeat erumnis hostis tuus: atq; periclis
 Sis rogo diua memor: q; crimina nostra tonanti
 Induere humanā mortali corpore formā
 Suaserunt intra tua sacratissima claustra.
 Quot lachrymas: quot blandicias o diua precesq;
 Effudi in penas atq; dispendia frustra:
 Ex quo per ripas tusci reptauimus arni
 Tempore: uita fuit nostra erummosa grauiscq;

Orbis dum partes illas illasq; pererro.
Foemineum decus & mores mellitaq; uerba
Turbarunt mentem: quare dea sancta potensq;
Tolle moras. suprema dies iam currit & instat.
Nostra etas euro uelocior atque sagitta
Transit erūnas inter sordescq; maloruū:
A tergoq; premit tacito mors improba passu.
Nunc defuncta iacet: quæ donec uita manebat
Nostra per horrendum uexauit pectora luctum.
Nec de mille meis curis rescuerat unam.
Et si rescisset, tamen hæc immota manebant
Fata mihi: quoniam domina quæcunque uolūtas
Altera: dira mihi: alibi probrosa fuisset.
Sed tu diua hominum: si fas est dicere: tuq;
Etherii regina poli: prudentia cuius
Cuncta uidet: cuius uirtuti per uia cuncta:
Tormentis finem metamq; impone dolori:
Quod tibi erit laudi magna: & mihi diua salutē
In te diua salus spesq; omnis nostra recumbit
Ut uelis: utq; queas rebus succurrere lapsis:
Nec me destituas extremo in funere queso
Non me respicias: sed qui me condidit ipsum:
Non nostras uires sed summi scepra parentis.
Qui te commoueat cures ut uilia rerum
Me lapidē: de quo distilat inutilis humor
Errores nostri facere: atq; ora medusæ.
Tu lachrymis o diua piis languentia corda
Imbue: ut extremi sint hi sine crimine fletus
Terrestrique luto: qualesque fuere priores
Omitis uirgo: cunctisque infesta superbis
Te communis amor peruellat originis: atq;
Deuoti cordis queso miserere mei que.
Quod si mortale formā si munera fluxa
Diligere ardenter soleo: quid fiet in ista:
Quæ formosa: potēs: quæ sancta ceteraq; diua ē.
Per te si nostra de conditione resurgo:
Cenoso miseroque statu tibi candida uirgo
Ingenium curasque dico uersusque canoros

Et linguam & lachrymas corque & suspiria mœsta
Ad meliora uada afflictam iam dirige cimbam
In partemque bonam mutatas accipe curas:
Iamque dies o diua uenit suprema:proculque
Esse nequit.properat cursum sic tempus & anni:
Corque meū nūc mors nūc mens sibi cōscia uellit:
Nunc me diua tuo commendes inclyta nato
Est qui uerus homo:& uerus deus hūc rogo suplex
Vt gremio hanc animam teneat foueatq; beato.

Carmen Philippi Beroaldi de die dominicæ
passionis.

u Enit mæsta dies:rediit lachrymabile tēpus
Sācta salutiferi celebrātur funera Christi.

Nūc oculi rubeāt fletu nūc pectora plantu
Liuida sint:crebris singultibus ilia uelat
Quisquis amat Christi nomen & numen adorat:
Hæc lugenda dies uirgoque notanda lapillo est.
Gaudia:nequitia:ueneres:conuiuia:lusus:
Si coma:uoluptates risusque iocique salesque
Este procul:ueniant cū sollicitudine fletus
Cura:dolor:gemitus:meror:suspiria:luctus.
Hæc ē atra dies atro signanda color.
Nunc sint pullati:proceres:pullataque turba.
Atratim pariter ueniant iuuenesque senesque.
Omnis uellitu ueletur foemina fusco.
Mœreat omnis ager mons:silue flumina colles
Mœreat omne genus pecudū:genus omne ferax
Squamosumque pecus pisces:pictæque uolucres
Aer:uulcanus:tellus.mare:cynthia:titan:
Sydera:cælicolæ:mundus.sint omnia mœsta
Hæc ē mæsta dies mœroris conscia magni.
Nunc Heracleri lachrymas uultusque seueros
Crassi:& xenocratis faciē frontēque catonis:
Squalentēque decet barbā usurpare reor
Nemo uel infectas cocco uel murice uestes
Induat:ostrini nemo tyriique coloris
Vestimenta gerat:non fuluo splendeat auro
Torquis:nec digitos oneret carbunculus ardens

Nec premat articulos adamas uiridisq; smaragdus
Impexæque comæ: sit crinibus emula barba
Non cerufatis incedat fœmina buccis:
Nullaq; pigmentis linat os: aut labra coloret.
Non matrona potens gēmata monilia gester
Nec segmenta ferant aut lutea flammea sponſæ
Hæc ē illa dies: qua per tormenta: labores:
Mille alapas: mille & colaphos: conuicia mille
Mille flagelliferos tortores uerbera mille
Et recutitorum ludibria iudeorū.
Ille opifex rex Christus: mundiꝫ capacis
Conditor excellens: & inenarrabilis auctor
In cruce suffixis manibus: pedibusq; pepedit
Spinea ferta gerens: myrrataq; pocula gustans.
O funesta dies o lamentabile letū.
O gentis rabies o mens furibunda prophana
O scelerata cohors libycis truculentior urfis:
Tigrideq; hircana: Sicalaque imanius aula.
Siccine sacrilegas uos iuuit sanguine sancto
Cōmaculare manus iudei: & dedere morti
Illum: qui uobis uitam lucemq; benignus
Donarat: campos qui lacte & melle fluentes
Imperiūq; potens dederat. sedensque beatas.
Qui pharium mergens erythreo in gurgite regē
Aſcruit uestros in libertate parentes.
O scelus o labes monſtrū portentaque dira
Asportanda procul: terras agitanda per omnes
Tu ne palestina soboles nequissima gentis
Audebas tam grande nephas ut perdere uelles
Qui te seruauit per secula plurima Christū?
Qui sacras leges diuinæ que dogmata Moſi
Tradidit: & scriptas solymorū in monte tabellæ
Vt tu palmiferis sancta in regionibus esses.
Heu quas perſoluīs grates pro munere tanto.
Heu quæ pro meritis tantis ingrata rependis
Ec quod idumeo reperitur crimine maius:
Crimine quod nulli possint & quare nepotes
Crimine quod cunctis sit detestabile scelus

Nulla ne uesani potuit cohibere furor
Religio: non cana fides: non incluta uirtus
Priscog: non tanta pii miracula Christi:
Non tot ueridicis predicta oracla prophetis
Sacrilegis ualere animos reuocare furentes
Consiliis. tam dira lues precordia pressit:
O mortale genus uecors: O pectora ceca
O gens infelix solymor: & ceca futuri
Perdere dum Christū affectas: te perfida perdis.
Nam uos dira manent tormenta: & seua gehenne
Supplicia: excruciat ignes flāmae que perurunt
Sulfureæ: luitis meritas semper que luctis
Penas pro scelere hoc infando: ac talibus ausis
Sors natos eadem insequitur: seriemque nepotum
Cunctaque posteritas huic ē obnoxia culpa:
Et purgare datur nulli commissa parentum
Quin uos dira coquant mortis tormenta secundæ
Sic circūcisæ mulctantur crimina gentis:
Sicq; patres. nati sic q; nascentur ab illis:
Nullus habet stabiles sedes iudeus appella:
Nulli certa domus: nulli sua rura coluntur.
Utque procelloso iactatur in equore cimba
Quam uelis & remigio ac rectore carentem
Sudificus boreas rapit huc: notus humidus illuc:
Hinc euri uersat rabies: at circius illinc.
Afflictamq; rotant infesto turbine uenti.
Haud aliam degens uitam fugitiuus & erto
Errabunda trahit uestigia: fertur & illinc
Huc redit: & nusq; fugit patrimonia uerpus:
Lucifuga: infamis uiciato scædus odore.
Utque aquilam cignus: cornicem noctua miluum
Coruus: murem elephas: gallū germanicus odit
Ut congrum murena: lupum canis utq; camelum
Odit equus: sic cuncti homines odere nephandam
Progeniem: diræque cauent cōmertia gentis
Ite igitur uesana manus recutitaque proles
Ite palestini generis mutilata propago
Figite preclarum de seruatore tropheum

Sacrilegas armate manus:linguasque procaces
Exercete odiis:christi poposcite mortem
Mortem:quæ uobis flagrantia tartara pandit.
Mortē:quæ nobis patefecit limina cæli.
Quæ mortis uires & formidabile uirus
Insidiatoris fracta ceruice draconis
Extinxit:rupit pedicas:nodosque resoluit.
O mors tu nobis uitai lumina prebes:
Nectar & ambrosiæ succos tu sancta propinas
Per te tartareos manes:imane barathrū
Infernosque lacus stygios plutonia regna
Effugimus:per te sublimia tecta petuntur
Panditur elysium per te sedesque beata.
Per te syderei penetramus limen olympi
Per te parata salus:per te cælestia regna.
Hæc nobis optanda dies uenerandaque cultu
Precipuo:niueis hæc est signanda lapillis.
Quare o cultores christi fideique probata:
Quos habitu modo squallenti lugere iubebam
Mutato cultu:pro mellis sumite letas:
Pro nigris tyriasque togas:infectaque cocco
Pallia:sint gemmæ digitis.ceruicibus aurum
Pro lachrymis risus:pro planctu gaudia sunt.
Pro merore ioci:pro sollicitudine lusus
Hæc celebranda pio semper uenerandaque cultu
Hæc nobis est festa dies:qua sanguine fuso
Christus tormentis & funere functus acerbo
Faucibus eripuit sathana:eternæ que gehennæ
Suppliciiis mortale genus ac morte secunda.
Christe patris summi non enarrabile uerbum
Christe dei uirtus:sapientia summa parentis
Aeterne æterni mundum cū patre gubernans
Christe potens rex Maria de uirgine nate
Quæ genitrix sine patre fuit:sinceraque uirgo
Sola salutiferam peperit sine coniuge prolem:
Omnipotens te christe precor misere Philippi
Si puro te corde colo:si numen adoro
Christe tuum:legesque tuas:si dogmata sector.

Chrisle tua: & trinum ueneror te nomine & unū.
Da ueniā erranti: pareas peccasse fatenti.
Succurasq; meis Rex clementissime rebus
Vt uiuam foelix & mente & corpore sanus
Eterniq; fruar post mortem luminis aura
Chrisle piam matrem fratres charosq; ppinquos
Et mihi iocundos per tempora longa sodales
Custodire uelis queso Rex maxime regum
Hoc precor in primis: hac sint rata uota precantis.
Bentiuolum pylia nobis etate parentem
Bentiuolamq; domum serues: ut prospera foelix
Floreat: utq; diu patriæ moderetur habenas:
Fortunata bonis cunctis: & perside gaza.
Auxiliumq; feras miseris mortalibus. Amen.

Ad magnificum Anibalem Bentiuolum
Philippi Beroaldi carmen.

Decus eximium & gentis generosa ppago
Bentiuola: o patrie dulcis alumne tue

o Hūc cape tranquillo unctu facieq; libellum
Annibal: & nugas perlege queso meas.
Fabula tancredi mesta est: Boccatus auctor
Hanc nos romano uertimus eloquio.
Hanc tu uulgato lege tu sermone latino
Atq; animam alterna cognitione foue.
Illa suo candore placet: sed nostra placebit
Si fuerit genio grata camena tuo
Sunt hac parua quidem fateor: sed magna subide
Esse solent paruis deteriora bonis.
Hoc adamas gēmeq; docent quæ corpore paruo
Oblectant reges diuitibusq; placent.
Nos contra horremus magnos persepe gigantes.
Terremur magnis sepe uoluminibus.
Quod si non sordent istec leuiora dabuntur
Mox maiora: uale spesq; decusq; meum
Fabula Tancredi ex Boccatio in latinum uersa a
Philippo Beroaldo.

Ancredus placida princeps ditiōe salernū
Et paruū tenuit sceptriger imperium

R

Huius erat mite ingeniū moreſq; benigni.
Huic tranquilla quies letaq; uita fuit.
Vixerat hic nimium ſœlix: niſi ſanguine amanti
Optaſſet ſenior cōmaculare manus.
Filius huic nullus fuerat proleſq; uirilī:
Cui moriens pulchrum traderet imperiū.
Sed fortunatus nimium foret atq; beatus
Si foret in magna filia nulla domo.
Sola fuit forma excellens & nubilus æuo
Filia corporeis conſpicienda bonis.
Gifmondæ nomen natæ dixere parentes:
Quæ poterat dici Cynthia ſiue Venus,
Cuius erat faciet priſcis æquanda deabus
Cuius erat candor lacteus atq; color:
Diligit hanc genitor ſolam: ſolamq; requirit.
Hanc fouet: hanc uitam delitiasq; uocat.
Multi iam antiqua dauni de gente petebant.
Lucanīq; petunt cœnotriīq; proci.
Sed pater in longum cupidos producit amantes
Et neſcit uarias callidus uſque moras.
Tandem campanus multis de milibus unus
Deligitur ductor ſponſus: & ille placet
Gaudia concelebrant. lectus genialis in aula
Sternitur: hic iuno c̄ pronuba: ſuntq; faces.
Hic hymenea canunt ſed enim iam fata recuſant
Connubium hoc ſœlix perpetuūq; fore.
Occubat ante diem properata morte maritus
Et deploratas deſerit ecce domos.
Exequias poſtq; coniunx & iuſta peregit
Coniugis ad patrias mœſta remigrat opus
Iam perteſa uiri: thalamūq; perofa iugalem
Deſtinat in uiduo uiuere ſola thoro:
Hoc probat ipſe parens: natamq; in celibe lecto
Eſſe cupit ſine qua uiuere triſte putat:
Forte fuit iuuenis regali pulcher in aula
Moribus ingenuis & probitate decens.
Is dominum ſolus curabat iuſtaque obibat
Principis egregia dexteritate potens.

Hunc Gismunda sibi multis ex milibus unum
Deligit: huic soli sola placere cupit
Deperit hunc furtim: limis quæ aspectat ocellis:
Hunc optat tenero posse fouere sinu:
At iuuenis cui nomen erat Guiscardus acuto
Ingenio solers consilioq; uaser
Cognouit flamas: & se presentit amari.
Nec minus occultis ignibus ipse calet:
Estuat & teneras est mollis flama medullas:
Ut feruens stipulas urere flama solet.
Hanc spectans pulchra quæ oculos in uirgine figēs
Diuitias cresci despicit atq; mīdæ.
Gismundam cupit: hanc solam noctesq; diesque
Flagitat: hoc solum nomen in ore sonat.
Fœlices parili quibus alma calescere flamma
Dat uenus: & quorum mutuus extat amor.
Ambo cupidineas pariter sensere sagittas:
Ambo complexus colloquiumq; uolunt.
Quid faciat Gismunda: patris custodia magni
Hinc premit: hinc cohibet dedecus atq; pudor
Quid non sentit amor. fallacem excogitat artem
Fœmina & archanas conficit ipsa notas
Littera dissecta celatur arundine furtim:
Quam dat amatori pulchra puella suo.
Callipus hanc cannam temere non credit amator
Esse datam: inuentas inspicit ille notas.
Gaudet amās laudatque uīā: quā fœmina mōstrat:
Polliciti expectās gaudia concubitus.
Scripta docent furtiuus amor coniungere amātes:
Quo possit cupidos tempore quo ue loco
Stat uetus & densis uel titur sentibus antrum:
Aulæ contiguum principis atque domus:
Desuper exigua patefactum luce foramen
Imminet: hoc uepres hoc quoque spina tegit
Illinc angustæ calles & semita tendit
Gismondæ ad thalamum conspicuasq; fores
Nemo hanc speluncam longeuâ ætate peresam
Nouerat: hac nullis uisibus apta fuit.

Quid non cernit amor: quid non uestigat amator
Illum deprendit scemina prima specum
Illud monstrat iter carpendus flosculus illinc
Ille est: qui tantam spirat amariciem
Quisquis amare cupit discrimina nulla recuset
Omneque tormentum iudicet esse leue.
Guiscardus nitidis exutis uestibus hirtuus
Induitur corium precipitatque moras.
Impiger angustum demisso fune foramen
Intrat subultri nocte iubente deo.
Continuo cecas nullo comitante latebras
Exuperat. cceptis sancte cupido faue.
Tuque uenus iuuenem: qui se tibi credit: ab omni
Eripe nunc casu subsidioque foue.
Gismonda interea dilectum expectat amante:
Sola tremens. inter speque metumque labans.
Iam Guiscardus adest: dominam iam conspiciat: & iam
Alter in alterius candida colla ruunt
Oscula iam carpunt: iam mutua gaudia sumunt
Illa suum dominum iam uocat: ille deam.
O fortunati nati que fauentibus astris:
Gaudia si uobis haec diuturna forent
Nil homini firmum est. nulla est diuturna uoluptas.
Candida nullius it sine nube dies.
Nam dum sepe iocos dum dulcia furta frequentat
Fortunae in laqueos insidiasque cadunt.
Primus furtiuum sentit Tancredus amore:
Primus pro nata cernit adulterium.
Ingemit & magno percussus corda dolore
Quid faciat nescit. consilioque caret.
Tandem custodes tenebroso ponit in antro
Qui furtim egressus introitusque notent.
Sic miser & fato natus Guiscardus iniquo
Prenditur & domini sistitur ante pedes.
Cui mox Tancredus lachrymis sedantibus ora
Dat singultatis talia uerba sonis.
Nec mea te pietas nec te clementia: nec ius
Improbe in officio continuere pio.

Hocine pro meritis tantis ingratis rependis?
Vt cupias nostrā cōmaculare domū.
Proh dolor infandū facinus scelerataq; facta
Vidi ego. nil ultra dissimulare potes!
Contra hæc Guiscardus. maius Tancrede cupido
Possidet ipertū plusque uigoris habet
Quam tu q̄ leges q̄ fas q̄ nostra uoluntas.
Is fuisse contra quis queat ire deos?
Gismonda interea tantarū nescia regē
Inter uirgineos stat speciosa choros.
Ecce pater lachrymans turbato pectore natā
Se uocat: & soli talia solus ait.
Cum tua nata mihi uirtus probitasq; fuisset
Cognita: cū mores ingenūque pium:
Credere te quī uī nunquā cōmittere tantū
posse nefas: quantū his uidi ego luminibus
Tu ne pudicitia potuisti prodere sanctā:
Et stupro corpus prostituisse tuū?
Te propter misera ē atq; erūnosa senectus
Nunc mea: te propter nunc mihi uita grauis
Quod si incesta tuo flagrabat corde libido
Nec poteras casto uiuere casta thoro
Saltem patritius saltē generosus amator.
Ille foret: cui re prostituisse cupis.
Hoc ē q̄ doleo: quod cor mihi uellicat hoc est:
Quod tibi Guiscardus perfidus ille placet
Pauper uilis inops humili de sanguine natus
Qui matrē ignorat sordidus atque patrem.
Qui mihi mox meritas persoluet sanguine penas
Collaque carnifici qui iugulanda dabit.
De te quid statuā dubia est sentētia: nutat
Mens mea: & a tantis fluctuat icta malis.
Hinc amor & pietas irā cohibere paterna
Me monet: hinc stimulat me tua nequitia.
Illa iubet ueniam tibi me indulgere: sed ista
Vt preter genium sim truculentus atrox.
Exitus in dubio est tu nunc exprome quid ista
In re decernas improba: scire uelim.

Talibus exarsit magno perculsa dolore
Gismunda: & lachrymas uix cohibere potest.
Mox animosa uiro similis lamenta recusat
Fœminea: & uitæ prodiga: certa necis
Hæc patri responsa dedit. non deprecor ipsa
Nec nego quæ quareris me meruisse pater
Altera res quoniam mihi nil prodesse ualeret
Altera ne prosit nec iuuat ipsa uolo.
Non ego nunc. uerbis animum mulcere benignis
Quæro tuum: ueniam nec peritura rogo.
Guiscardum fateor gracilem non rustica amaui
Et dum luce fruar nomen amabo pium.
Quod si morte carent animæ: si manibus ullus
Sensus inest: huius grata erit umbra mihi
At non ut iactas mihi tam furiosa libido
Quā tua segnities suasit amoris opus.
Debebas genitor calidæ meminisse iuuentæ
Quantaq; fœmineo pectore flāma caler
Cernere debucras q̄ sum tibi filia mollis:
Quod non ex ferro nata neque ex silice:
Non tantum ardet apex ætneus: flagrat olympus
Nec tantum: quantum cor iuuenile caler.
Quāque puellares genuino ardore medullæ
Flagrant: quas luxur delicia que fouent
Non potui sterilis florem fructumque iuuetæ
Perdere: uestalis non ego uirgo fui.
Olim experta uirum & ueneris dulcissima dona
Non queo mellitos non meminisse iocos
Quid facerem iuuenis diues formosa puellæ
Id facio: quod uel penelopea probet.
Atria complures proceres pater ampla frequētant.
Ingentes quorum conspiciuntur opes:
Ex illis fateor placuit mihi nullus amator.
Nullus Guiscardo est uisus amabilior.
De quo conquereris de quo gemis: est quia pauper
Et quia maiorum stemmata nulla colit:
Nemo est crede mihi genitor laudandus ab illis
Quæ sunt fortunæ munera fluxa bonis:

Veraque nobilitas non est in stemate longo
Non in cerosis est sita imaginibus.
Vna est cunctorum prima & genitalis origo:
Omnibus est genitor iupiter estque deus.
Sola facit uirtus generosum: sola beatum:
Sola potest mentes demeruisse probas.
Hæc in Guiscardo tam pura & clara refulget
Ut fulget celo cynthia sidereo.
Hunc ego dilexi: quod si pater optime turpis
Hic tibi & infamis esse uidetur amor
Tu certe in causa es. nanque hunc tu semper amasti
Qui tibi charus erat: non mihi charus erit!
Est & erit charus. quod si uestigia patris
Nata sequor: debes ipse probare pater.
Guiscardus placuit qui nobilis & generosus
Virtute effectus conspicuusque uiget.
Est pauper fateor: spectat sed dedecus ad te:
Egregio qui das premia nulla uiro.
Verum nobilitas non paupertate fugatur:
Fortunæ uirtus succubuisse nequit.
Multi nunc regno clari sceptroque potentes
Olim pauperiem sustinere grauem
Contra: mendicat uestem uictumque precatur
Qui quondam magno floruit imperio:
Has fortuna uices prestat: nosque admonet ut quæ
Permutant dominum despiciantur opes.
At quod in extremo nondum decreuisse fateris
De me quid statuas: ambiguusque manes.
Illud tolle precor. nam si Guiscardus ad orcum
Mittitur atque tuo concidit ense miser:
Subsequar ipsa comes: nam fors quæcunque misellum
Me quoque seu a manet. mors trahet una duos.
Inunc foemineo lachrymas effundere ritu
Perge: unoque ambos uulnere dede neci.
Talia commemorans animo Gismonda uirili
Reddidit attonitum sollicitumque patrem
Qui cuncta expendens tandem sic destinat: ut det
Guiscardus meritum crimine supplicium.

Accirique iubens fidum notumque ministrum
Imperat ut iugulet non te silente uirum.
Iussa facit prope seruus: qui corda reuellens
Ad dominum defert sanguinolenta truccem.
Hoc cor tancredus fuluo componit in auro
Et mittit natae dona nefanda ferus.
Admonet & seruum: uerbis ut munus adonet:
Hacque suo ad natae nomine iussa ferat.
Hac tibi dona parens mittit: cape gaudia: sunt haec
Illa nimis cordi munera grata tuo.
Gaudia nam simili genitori sorte rependis:
Qui potuit bis te sospite posse mori.
Postquam Guiscardi cor lamentabile nouit
Gismonda ad famulum uersa dolenter ait.
Non aliter mitti meruit tam nobile munus.
Cordi conueniunt aurea busta pio.
Hoc solum facis o genitor quod filia laudet.
Hoc propter grates nunc tibi tristis ago.
Iamque uale: extremum hoc tibi iam moritura relinquo
Mox paterae incumbens talia sola refert.
O dulce hospitium & Gismondæ sola uoluptas
Dulcius o cunctis cor mihi diuitiis.
Dispereat qui causa fuit: qui iussit ocellis
Inuitis ut te cogerer aspicere.
Debuit esse satis quod cor te corde uidebam:
Quodque tuæ menti mens mea iuncta fuit.
Vixisti & cursum tibi quem fortuna parauit
Explesti exutis sollicitudinibus
Iam tenes metas: ad quas festina breuisque
Vita hominum properat quadrupedante gradu.
Fuluum tancredus pater & regale sepulchrum
Iure dedit: uirtus hoc tua digna fuit.
Nil preter lachrymas nostras preterque querelas
Heu cor dulce tuis defuit exequiis.
Non tamen his lachrymis: sic dii uoluere: carebis
Quas ego persoluam nunc tibi uita pius.
Post hæc efficiam languens ut spiritus istinc
Egrediens umbræ sit comes usque tuæ.

Te duce lustrabo loca plena silētibus umbris
Te duce per campos ibimus elysios.
Haud equidē dubito quā tu quoq; nostra perres
Tecta: & apud manes officiosus ames.
Dixerat: & lachrymis pateram manantibus implet
Qua uelut effusa precipitantur aqua.
Oscula dat cordi gemebundaque lumina cordi
Infigens largis fletibus ora rigat.
Mox siccata genas atq; exuturata dolore
Iam tremebunda suae conscia mortis ait.
Exolui officium quod amor pietasq; requirit
Nostra: parētales struximus inferias.
Dixit & exprompto quod fecerat ipsa ueneno
Ebibit impauide pocula mortifera:
Conscēditque thoꝝ manibus cratera retētans:
Cordeq; guiscardi cor premit usque suo.
Mirantur famula: ignara: pars fletibus ora
Cōmaculat: pauet hæc: illa stupore silet.
At ubi iam domina: sensim morientia mēbra
Aspiciunt properant flentque docētque patrē.
Ille repēte uolat thalamūque ingressus apertum
Iam uita natam deficiēte uidet.
Ingemīt: & sero damnat sua facta: trucisq;
Penitet incepti consilii que malis
Tunc oculos moribunda leuans gismonda iacēte
Edidit extremos uoce labante sonos.
Has serua genitor lachrymas ad tristia fata.
Non fatis nostris talia conueniunt.
Quis furor hic: defles tota quod mēte petisti
Defles quod factum ē te faciente nephas:
Sed si ulla affectus remanet scintilla paterni:
Et si quid patriæ iam pietatis habes.
Te rogo sancte parēs: extremū hoc munus amanti
Concede. & nata fac rata uota tuæ:
Nil quoniam in uita nobis cōmune dedisti:
Cōmuni ut saltem contumulemur humo
Sic ait & cordi incumbens dulcissima linquit
Lumina: tartareas mox subit umbra domos

Regia tunc omnis lachrymis planctuq; sonoro
Peritrepit: & tora ē luctus in urbe frequēs.

Ante omnes gemitu princeps Tancredus acerbo
Confectus natæ se superesse dolet.

Pōit meritas lachrymas & pōit lamenta sepulchrū
Extruit antiquæ nobilitatis opus.

Atq; una amborum cineres componit in urna
Ambobusq; pias exhibet exequias.

Exitus hic ille ē miserorū & finis amantium:
Quos amor ante diem misit in elysium.

Discite nunc iuvenes: qui iam cepistis amare:

Quot gemitus preitet quot mala seuus amor:
Eiusdem endecasyllabon de officio scribæ.

Ici qui cupit optimus bonorum

d Scribarum: & uiridem tenere palam
Inter decurias recentiorum

Monstrari digito: omnibus placere:

Sit prudens: facilis: bonus: fidelis:

Intra pectora sanctiora condat

Archanum sibi creditum: nec ulli

Promat. sit modici breuiq; somni.

Nullos difficillem putet labores.

Sit cultor domini frequens palati.

Primus uentitet: ultimus recedat.

Sit rerum ueterum ac recentiorum

Thesaurus probus: atq; litteratos

Scribat uersiculos: epistolascq;

Facundas: nitidas: breues: apertas:

Crebris sensiculis scaturientes:

Nullas stultitias ineptiasq;

Nulla & barbara uerba continentes:

Sit uelox manus: expedita lingua:

Quæ nunq; calamum moretur acrem.

Huic sit uita seuera: sermo comis

Urbano sale & attico lepore

Fartus: non sine sanctitate auita

Verbosi fugiat notam malignam

Paucis expediens agenda uerbis:

Cancellarius: ut recentiori
Scribas nomine nuncupem uetustos:
Dici qui cupit & cupit uideri
Perfectissimus: omniumq; princeps:
Hic ni: falsidico loquatur ore.
Nec sit polypus: aut rapax celeno.
Nummos exígat a cliente paucos
Subscribens precio leui libellos
Nec lucrum petat inde: sed lucello
Contentus tenui paret fauorem
Maiorum sibi: pauperum: minorum.
Talis si fuerit repertus usquam
Qualem rusticulus canit libellus
Nostra hunc tempora diligenter probabunt:
Hunc & secula posteriq; dicent:

HEXASTICON.

Gregius scribe & tenuē pfectus ad unguē
e Etto bonus: prudens: impiger: assiduus
Arcani custos fidissimus: utilis urbi:
Lucrum ingens nolit: parua lucella uelit.
Sit comis sermone: stilo grauis: arte politus:
Viuidus ingenio: uiuidus & calamo.

DISTICON:

Arcani custos: prudens: linguaq; politus
Et calamo facilis scribe erit eximius.

Eiusdem Vir prudens.

r Ebus i aduersis uir prudēs atq; secundis
Perpetuum discet uitæ seruare tenorem
Fortunæ instabili nusq; confider: acerbos
Illius spernet uultus: spernetq; benignos.
Inuictus duplicem librato examine lancem
Penfabit. summūq; bonum laudabile quod sit
Credet: & a sancto nunq; disiunget honesto.
Nulla libido uirum franget: summumq; malorum
Esse uoluptates cordata mente monebit.
Et quæ miratur uulgus uirtute minora
Ducens: toto animo metam spectabit ad illam
Quam fixit zeno & diuini dogmatis auctor:

Qui non expauit gelidas haurire cicutas
 Delatore anyro morti damnatus iniqua
 Nec magis ad dextram flectet flectet ue sinistram
 Certa sed infiget uelligia tramite recto.
 Idem culpabit quicquid mēſura moduſq;
 Non reget at fuerint ſi quæ moderata probabit.
 Hic uicia inculans perſone parceret amicum
 Non peter ex mēſa triuiis uncta que popina
 Non petet ex luſtris. ſed qui precepta Platonis
 Qui cara Ariſtotelis callebit dogmata: in illum
 Torus pronus erit: illi ſua gaudia curas
 Et ſtudia & mores reſerabit: & omnia pandet:
 Atq; anima ex una duo corpora uiuere ducet.
 Sēper idē uelle atque idē quoque nolle placebit.
 In ſumma ſapiēs ad cuncta pericula fortis
 Eriget indomitam mētē: nulloque premetur
 Pondere: & a nullo raptatus turbine cedit.
 Inſtar idumæ palmæ: quæ munere diuum
 Quo magis opprimitur tanto magis exit in auras
 Ethereas uictrix. & recto uertice ſurgit:
 Epigrāma ad Petrum bonum Citharēdum:
 Am cedat Thamyras: iā Methymæus Ariō
 Cedant threiciæ plectra canora lyræ:
 Cedat & āphion Dirceus: cedat olympus
 Et timotei docta linique chelis.
 Et cum Terpandro cedat crīnitus ioppas:
 Blanda que chironis barbyra nubigenæ.
 Cedat & archadicus deus: & patareus appollo
 Et lyrici uates Theſpiadumque chorus
 En Cytharedus adelt a ui noua gloria noſtri.
 Petrus cognomē ex bonitate trahēs.
 Hic celeri dulces percurrit pollice neruos
 Et mouet artifiçi mobilitate manuſ:
 Exprimit hic fidibus reſonantia uerba canoriſ:
 Eſt teſtudo loquax huius in arbitrio.
 Perſtringunt acies oculorum & lumina fallunt
 Petri docta manuſ articuli que leues.
 Hunc poſt fata uolet ſummi regnator olympi:

Hunc nolet infernus Tartareusq; pater
O Bone ter foelix: Qui post tua fata: conaſtis
Aut iouis elysii qui cytharedus eris.
In cenam datam Principi Bentiuolo a Mino
Roscio.

I Vculli cenas fileat pati nasq; uitellis
Nec non Antoni prandia prisca fides
Fercula pontificū nemo aut epulas saliorū
Iactet: & albanas cæsareasq; dapes
Iam patina esopi cedat: iam luxus apici
Et prolemeorum prodiga luxuries.
Iam sua campani taceant conuiuia: pœnus
Quæ sensit pœnis pernicioſa suis.
Nec medi iactent reges siculiq; tyranni
Vna quæſitos ambitione cibos.
Omnia iam cædant conuiuia: prandia: cænæ:
Quæ celebrant uates: fama que cantat Anus:
Fercula sunt regum: sunt hæc ientacula diuum:
Hæc nectar sapiunt pocula. & ambrosiam.
Hæc nitida: hæc dubia ē: hæc ē lautissima cena
Quam gens dat gēti Roscia Bētiuole:
Iuppiter huic epulo si forte uocatus adesset:
Diceret. in celis talia non habeo.
Quod ueriores sunt imagines ex libris q̄ ex
nomismatis.

n Il p̄stare q̄unt tibi fusa nomismata plumbo
Nullus inest mutis usus imaginibus
Nulla hic utilitas: nulla ē mihi crede uolus
Vix oculos pascūt talia: nō aium. pras
Quare age cum fictis ueras mutato figuras:
Et pro plumboſis accipe chartaceas:
Est scriptis uiuax facies & forma perennis
Magnorum regum nobiliumq; ducum:
Scriptis cæsarei proceres sanctique catones
Scriptis pompeius noscitur atq; Numa.
Hæ ueræ effigies: hæc sunt simulachra uiroꝝ.
Hi spirant uultus: hæc monumenta uiigent.
Id tibi scripta dabūt: qđ nulla nomismata possunt

Sic oculos poteris pascere sic animum.
 Epithaphium accipitris
 Cecidit aeriae proles pulcherrima gentis
 o Occidit accipitrū gloria: splendor: honos
 Vix dudum nido discesserat iste paterno
 Et uix maternos spreuerat esse cibos.
 Iam formosus erat. iam fortis: & unguibus uncis
 Caperat & rostro carpere cortis aues.
 Saep̃ columbini foetus: & picta conturnix
 Passa sub accipitre est fata cruenta gemens.
 Hic domini solamen erat: curasq; leuabat.
 Hic domino lusus delitiasq; dabat.
 Confestim hic aderat primo clamore uocatus
 Deq; manu domini norat inire dapes.
 Proh dolor ecce iacet modo funere raptus acerbo.
 Qui nec langoris signa pusilla dedit.
 Nam subito occubuit: spectat dum feruida phœbi
 Lumina: & aprius sub ioue carpit iter.
 Tu uero accipiter diri solatia fati
 Hæc habe habe apud manes tartaracasq; domos
 Quod tibi grata dolens dominus monumēta pauit
 Næc poteras tumulo nobiliore tegi.
 Namq; iaces inter floresq; herbasq; uirentes
 Imminet & bulbo Rosmaris ecce tuo.
 Laus equi cursoris.
 Edat Amycleus sonipes: & cedat Arion:
 c Xanthus & hirpinus: qui memoratur equi
 Cedat Emuli Alipedes: cedatq; podarges
 Atq; omnes quos quos rumor in altra uehit.
 Ocyor hic ceruis: uolucrum perniciosior alis
 Ocyor est uentis: fulmineaq; face.
 Euolat ante omnes primus: longoq; senescens
 Subsequitur spacio quisq; secundus erit
 It leuis: atq; pedum uestigia nulla relinquit.
 Puluere nec certas imprimit ille notas
 Non opus est stimulo: crebrisq; animare flagellis
 Sponte uolat: Calcar mitte: lupata tene.
 At tu Bentiuolæ Soboles: clarissima gentis

Hannibal eximio uiue superbus equo.
Qui tibi saepe dabit pulchro in certamine palmā
Ornabitq; tuas fronde uirente fores.

Philippi. B. Epi. Ad Mag. do. Io. Bentiuolū.

Vi pedibus uolucres supabat cursib; auras

q Inter cornipedes gloria barbaricos.
Confectus longo iacet hic Ciuetonius

Qui domino palmam saepe parauit equus.

Philippi B. Epi. Malatella Carboneſi.

Vi forma puerum maronianum

q Et phoebum superabat & lixum

Qui forma poterat puer uideri

Ideus: fieri Iouis minister

De cuius manibus tonantis uxor

Hausisset dea poculum libenter.

Quem pallas cuperet libens maritum

Pro quo iam Cybele dedisset atym:

Et Myrrha Sobolē uenus decoram:

Omnes cui cuperent placere nuptæ:

Omnis quem cuperet puella sponſum:

Heu fato Malatella raptus atro

Carboneſius hoc iacet sepulchro.

Extinctus uiridi miser iuuenta

Lustris quattuor heu nefas peractis

Hos cum uersiculos leges uiatori

Effusis lachrymis genas rigato.

Idem.

Vi formā Cytherea uēus charitesq; decorē

c Singula cui superi dona dedere dei

Hic situs est fato ratus Malatella procaci

Qui nondum quinas implet olympiadas

Non aurum non forma ualeat nec flosculus æui

Votaq; lanſificas exuperare deas.

Hunc genitor deſert: gens Carboneſia lugeat

Hunc merent iuuenes: hunc pia turba ſenes

Epitaphium Roberti Sancto ſeuerinatis.

Il q̄ror o ſuperi letū hoc. ſic occidit hector

n Traiectus phithia pectora ſeua manu

Sic duo sci piadae pereunt: quos hosticus ensis
In tartessica dat regione neci.
Sic & Marcellus cecidit: quem bella cientem
Perforat hostili lancea torra manu.
Hæc sunt fata ducū: pulchrū ē cecidisse sub armis
Mars bellatori conuenit ista uiro.
Sic ego sic cecidi sed non inglorius: orbem
Implet fama mei nominis atq; polum.
Idem.

Quantus erat dextra pellides: Tullius ore:
Phyllirides herbis: phœbus appollo lyra:
Carmine in conides. ladas pede. lumine lynceus:
Viribus alcides. religione numa.
Tantus ego in bello fueram. mihi tota sub armis
Sub clypeo: galea: casside: uita fuit.
Me puerum mauros & me bellona uirago
Omnia perdocuit munera militiæ.
Qualis Pelles ductor libycusque fuerunt
Romulidæq; duces talis & ipse fui.
Dum uult supremo duri certamine maris
Sors dare me pessum: sustulit ad superos

FINIS.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S
Omnes sunt duerni.

Expliciunt Orationes & quāplures apendiculæ
uersum editæ a Philippo Beroaldo Bononiensi
Impressæ uero Bononiæ anno. M. CCCCII.
die ultimo Iulii.

LAVS DEO.

[illegible]

[The text in this block is extremely faint and illegible due to extreme blurring.]

laquo
 uale
 d. clm
 v. co
 camp
 lau
 puer
 f. v.
 ynd
 aut
 v. co
 v. co
 na. au
 pte
 inq
 auat
 pace
 v. co
 and p
 u. al
 dno
 dno
 pti
 pty. au
 re. v.
 v. co
 cany
 tal au
 and v
 de. co
 ten. co

